

JAARVERSLAG 2021

CCSP
Conseil Central de Surveillance Pénitentiaire

CTRG
Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen

JAARVERSLAG 2021

3de Verslag van de CTRG

WOORD VAN DE VOORZITTER

COVID-19 EN OVERBEVOLKING

Het virus is er nog steeds!

Het risico van COVID-19 en de bijbehorende gezondheidscrisis bleven het hele jaar aanwezig. Erger nog: bij de beperkingen voor de gedetineerden kwam ook nog de overbevolking, die steeds zorgwekkender wordt en op zich al de naleving van de fundamentele rechten in gevaar brengt.

Buiten de rechtstreekse contacten met de penitentiaire administratie en het kabinet van de minister van Justitie om heeft de Centrale Raad er geregeld publiek op aangedrongen om maatregelen van de regering zoals de vervroegde invrijheidstelling 'COVID-19' of de herinvoering van het verlengd penitentiair verlof (VPV) te versterken. In dezelfde zin, en rekenend op de medewerking van de artsen die lid zijn van de commissies van toezicht, pleitte de Centrale Raad onophoudelijk voor een prioritaire vaccinatie van de gedetineerden en het penitentiaire personeel.

De gezondheidscrisis zelf ebde geleidelijk aan weg, maar voor de gedetineerden en hun familie laten de gevolgen van de pandemie zich nog altijd voelen. Bovendien werd de hoop die met het einde van de beperkingen in het vooruitzicht was ontstaan, in de kiem gesmoord door de toenemende overbevolking. Door de gezondheidscrisis is de behandeling van de dossiers die bij de strafuitvoeringsrechtbanken moesten worden ingediend, onderbroken of toch enorm vertraagd.

En dan zijn er nog de familiebanden die tijdens de pandemie verwaterden, soms verbroken werden, en de re-integratieprojecten die op de lange baan geschoven, vernietigd of opgegeven werden.

BEKLAGRECHT

Dit werd verwacht sinds 2005, toen de Basiswet van 12 januari 2005 van kracht werd, en nu is het er!

De eerste stappen, de invoering en organisatie, zijn gezet: het recht toegankelijker maken, de rechtspraak van de klachtencommissies en de beroepscommissies bekendheid geven, de opleiding van de commissieleden voortzetten en ondersteunen, enzovoort. Er zijn echter nog vele uitdagingen, en dat is maar goed ook. Het penitentiaire recht, waarvan het beklagrecht deel uitmaakt, is uitgegroeid van een marginaal recht tot een recht in beweging. Het moet absoluut verder ontwikkeld worden. Het is de verantwoordelijkheid van de CTRG om die ontwikkeling te ondersteunen en te bevorderen. In dat verband kan ik u uiteraard enkel verwijzen naar het deel van dit verslag dat specifiek aan dit recht gewijd is (zie Het beklagrecht, p. 41).

HET TEAM VAN HET SECRETARIAAT

Als jonge overheidsinstelling met een ambitieus project heeft de CTRG in uitstekende omstandigheden mensen kunnen aanwerven.

Die omstandigheden hebben ongetwijfeld bijgedragen tot het enthousiasme en de dynamiek van het secretariaat. Dat geldt trouwens zowel voor het coördinatieteam dat belast is met de begeleiding van de commissies van toezicht, als voor het team van juristen dat de klachtencommissies en de twee beroepscommissies ondersteunt en het administratieve team dat instaat voor het algemene kader.

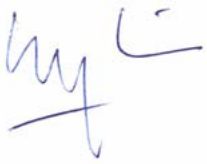
Het kunnen beschikken over dergelijke veerkrachtige, gemotiveerde en vastberaden teams was een ontzettend belangrijke troef in 2021.

De commissies van toezicht en de Centrale Raad

We kunnen onmogelijk voorbijgaan aan de bijzondere structuur van de CTRG: het fundament van die structuur bestaat uit maar liefst 33 commissies van toezicht met niet minder dan 449 leden. Die structuur vereist onder meer open en eerlijke uitwisselingen tussen enerzijds de Centrale Raad, het Bureau en het permanente team en anderzijds alle commissies. Dat moet een permanent doel zijn en blijven.

Eind 2020, begin 2021 overschaduwde een crisis de CTRG. Met op de achtergrond twee belangrijke kwesties: de onafhankelijkheid van de leden van de Raad en de autonomie van de commissies van toezicht ten opzichte van de Raad. Sindsdien heeft de CTRG de nodige rust gevonden om opnieuw te benadrukken dat een relatieve autonomie voor elke commissie gewaarborgd moet blijven, zonder strikte hiërarchie. Hiervoor is overleg noodzakelijk. Al bij al is de instelling sterker uit deze crisis gekomen. Dat is in niet geringe mate te danken aan haar unieke structuur, een fundament, samengesteld uit honderden vrijwilligers die in tientallen commissies actief zijn.

Marc NÈVE,
Voorzitter van de CTRG

Inhoudstafel

WOORD VAN DE VOORZITTER 4

VERKLARENDE WOORDENLIJST 9

I. TOEZICHT 11

ALGEMENE AANBEVELINGEN OP HET VLAK VAN TOEZICHT 12

A. De covidmaatregelen in de gevangenis in 2021 13

1. Coronawet 13

a. Vervroegde invrijheidstelling 'COVID-19' (art. 60 en 61) 13
b. Onderbreking van de strafuitvoering 'COVID-19' (art. 63 tot 68) 14
c. Opschorting van strafuitvoeringsmodaliteiten: uitgaansvergunningen en penitentiaire verloven (art. 62) 14

2. Instructies van het DG EPI 14

a. Bezoeken 15
b. Regime en activiteiten van de gedetineerden 16
c. Dragen van het mondmasker 17
d. Isolatie 17
e. Vaccinatie 18

3. Conclusie 19

B. Toezicht door de Centrale Raad 19

1. Eerste bezoeken aan de transitiehuizen 19

2. Eerste thematisch onderzoek over het gebruik van straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen 21

3. Andere projecten van de CTRG op het vlak van toezicht 23

C. Toezicht door de commissies van toezicht 23

1. Transversaal thema van 2021: de gevangenisinfrastructuur 23

a. Inleiding 23
b. Individuele ruimten 24
c. Gemeenschappelijke ruimten 26
d. Medische lokalen 30
e. Buitenruimten 31
f. Renovaties en werken 32
g. Gevolgen voor de rechten en de menselijke waardigheid van personen in detentie 33
h. Conclusie en aanbevelingen 35

2. Andere thema's die vaak terugkeren in de verslagen van de commissies van toezicht 35

II. MAATSCHAPPELIJKE ROL: HET VOORSTEL VAN DE CTRG IN HET KADER VAN HET OPCAT 37

III. HET BEKLAGRECHT 41

AANBEVELINGEN VAN DE CTRG MET BETREKKING TOT HET BEKLAGRECHT 42

A. Het beklagrecht in 2021. Enkele cijfers 43

1. Klachtencommissies 43

2. Beroepscommissies 44

3. Het cassatieberoep bij de Raad van State 44

4. Enkele vaststellingen na een eerste volledig jaar beklagrecht 45

5. Enkele initiatieven voor een verdere ontwikkeling van de beklagrechtspraak 47

6. Het belang van de beklagrechtspraak voor de verdere ontwikkeling van het penitentiair recht 47

7. Doelstellingen van de CTRG voor het beklagrecht in 2022 48

IV. ADVIES 49

A. Adviezen in 2021 50

1. COVID-19 50

2. Internering 51

3. Haren 51

B. Advies voor de internationale instanties 52

1. Comité van Ministers van de Raad van Europa 52

V. SAMENWERKING MET DE AUTORITEITEN EN ANDERE MECHANISMEN/ACTOREN 55

A. Op nationaal niveau 56

1. Het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI) en zijn diensten 56

2. De ministers van Justitie en Volksgezondheid 57

3. De Staatssecretaris voor de Regie der Gebouwen 58

4. Parlement 58

5. Middenveldorganisaties en academische wereld 58

6. Andere Belgische controle-instanties en organisaties voor mensenrechten 59

B. Op internationaal niveau 59

1. De CGLPL (Frankrijk) en het 'Kenniscentrum commissies van toezicht' en de 'Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming' (Nederland) 59

2. Europees Comité voor de Preventie van Foltering van de Raad van Europa (CPT). 60

3. NPM Obs 60

4. Het Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties (CAT) 60

5. Internationaal Rode Kruiscomité (ICRC) 61

VI. INTERNE ORGANISATIE 63

A. Financieel verslag 64

B. Een levende organisatie 65

1. Samenstelling van de Centrale Raad in 2021 65

2. Evolutie van de samenstelling van de commissies van toezicht in 2021 65

3. Ondersteuning en begeleiding van de leden 66

4. Het permanent secretariaat van de CTRG 66

C. Enkele verwezenlijkingen uit 2021 67

VII. DE GEVANGENISBEVOLKING IN CIJFERS 69

VIII. CONCLUSIES 71

IX. OPMERKINGEN VAN DE BEVOEGDE AUTORITEITEN 73

X. BIJLAGEN 79

Bijlage 1: administratieve informatie over de samenstelling van de commissies van toezicht op 31 december 2021 80

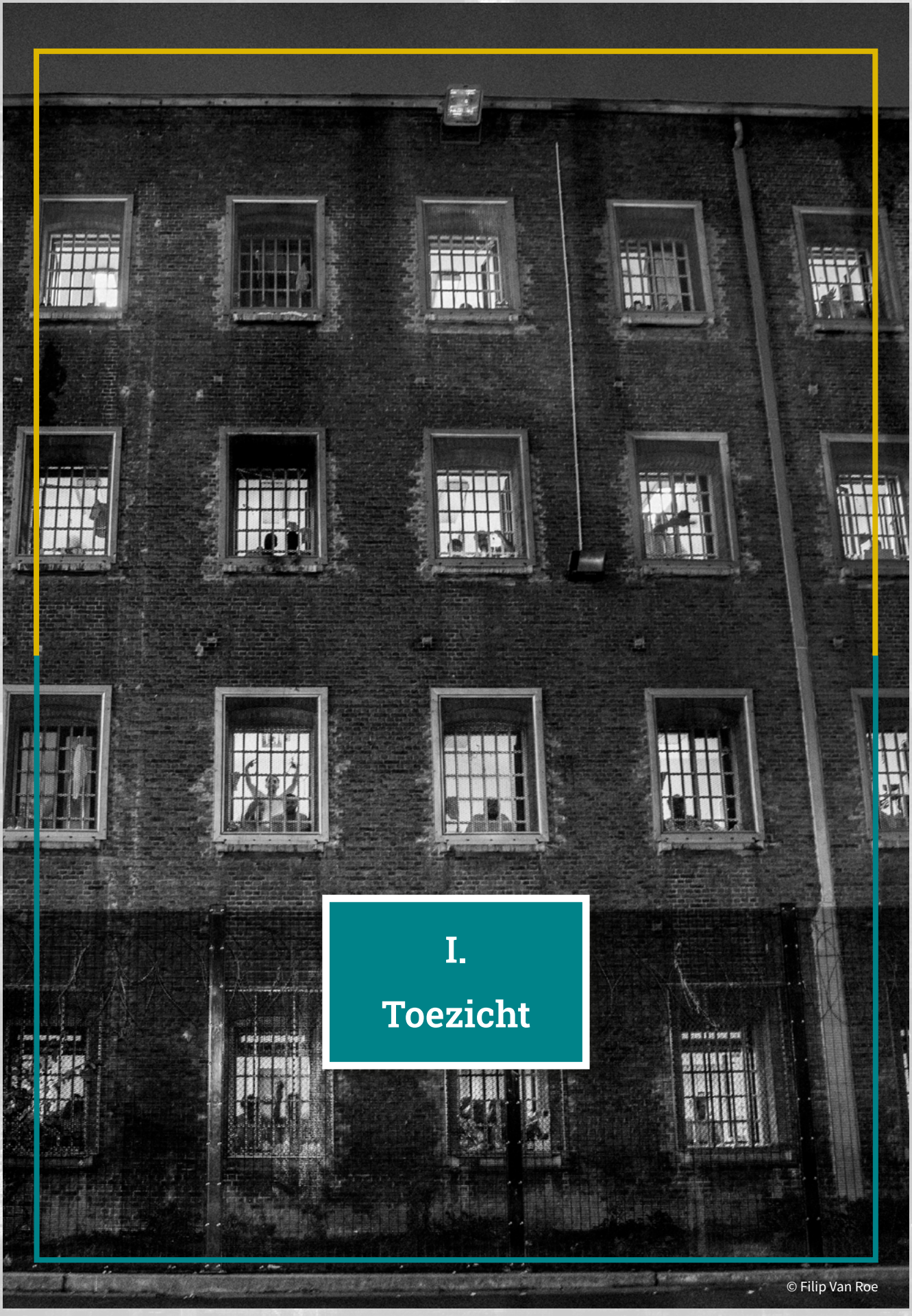
Bijlage 2 : samenvatting van de aanbevelingen 120

Bijlage 3: het beklagrecht - de cijfers in detail 125

Bijlage 4 : detail van de uitgaven 2021 130

Verklarende woordenlijst

CAT	Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties
CTRG	Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen
BC	Beroepscommissie
KC	Klachtencommissie
CvT	Commissie van toezicht
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens
CGLPL	Contrôleur général des lieux de privation de liberté (NPM – Frankrijk)
ICRC	Internationaal Rode Kruiscomité
PV	Penitentiair verlof
VPV	Verlengd penitentiair verlof
KBM	Kamers ter Bescherming van de Maatschappij
CPT	Europees Comité voor de Preventie van Foltering en Onmenselijke of Vernederende Behandeling of Bestraffing
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
DBFM	Design, Build, Finance & Maintain
DG EPI	Directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen
IBM	Inrichting tot bescherming van de maatschappij
FIRM	Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens
NPM	Nationaal Preventie Mechanisme
MoU	Memorandum of Understanding
NPM-Obs	Observatorium van de nationale mechanismen ter preventie van foltering
OIP	Internationaal Observatorium voor het Gevangeniswezen
ngo	Niet-gouvernementele organisatie
OPCAT	Facultatief protocol bij het VN-verdrag tegen foltering
UV	Uitgaansvergunning
FOD Justitie	Federale Overheidsdienst Justitie (Ministerie van Justitie)
SURB	Strafuitvoeringsrechtbank
UPR	Universal Periodic Review (universele periodieke doorlichting)

I.
Toezicht

© Filip Van Roe

Algemene aanbevelingen op het vlak van toezicht

De aanbevelingen van de CTRG inzake het onafhankelijk toezicht op de gevangenissen, de bejegening van de gedetineerden en de naleving van de hen betreffende voorschriften *(art. 22 en 26 van de Basiswet).*

De CTRG herhaalt alle aanbevelingen uit zijn jaarverslag 2020 voor de diverse betrokken autoriteiten. Hiertoe verwijst de CTRG naar een opvolgingstabel, die momenteel wordt opgemaakt, waarin al zijn aanbevelingen worden opgenomen. Deze tabel zal binnenkort beschikbaar zijn op onze website.

In het kader van zijn verslag 2021 wil de CTRG specifiek de aandacht vestigen op de volgende algemene aanbevelingen:

- De CTRG adviseert het DG EPI om een **beleid voor de beheersing van een gezondheidscrisis** te ontwikkelen dat gebaseerd is op de evaluaties en analyses, uitgevoerd naar aanleiding van de COVID-19-crisis.

- De CTRG adviseert bovendien de minister van Justitie om **systematisch de penitentiaire statistieken op de website van de FOD Justitie te publiceren, evenals alle reglementeringen die van toepassing zijn op de gedetineerden** in de penitentiaire instellingen.

- De **overbevolking in de gevangenissen** is in 2021 opnieuw gestaag toegenomen. Daarom hernieuwt de CTRG voor het 3e opeenvolgende jaar zijn aanbeveling voor de minister van Justitie om alle noodzakelijke en toereikende maatregelen te nemen om **de toename van de gevangenisbevolking te stoppen** en om **menselijke en waardige detentieomstandigheden te garanderen aan personen die van hun vrijheid beroofd zijn,** zonder de bestaande gevangeniscapaciteit uit te breiden.

- Daarnaast adviseert de CTRG de minister van Justitie om, in overleg met de andere betrokken actoren, alle vereiste maatregelen te nemen **om een meer doorgedreven toepassing van alternatieve straffen te stimuleren**. Op dezelfde manier moet ook worden **nagedacht over aanpassingen van de gevangenisstraf** en moeten **rechters en procureurs worden gesensibiliseerd** over hun rol in de strijd tegen de overbevolking.

- Wat de **gevangenisinfrastructuur** betreft, beveelt de CTRG de minister van Justitie aan om alle nuttige maatregelen te nemen om, binnen redelijke termijnen, de materiële levensomstandigheden in de penitentiaire instellingen te verbeteren en zo het respect voor de waardigheid en de grondrechten van de gedetineerden te garanderen.

- De CTRG beveelt bovendien de Regie der Gebouwen en de minister van Justitie aan om alle dringende en noodzakelijke herstellingen uit te voeren en om structureel te investeren in de penitentiaire inrichtingen, met name om de bestaande infrastructuur in overeenstemming te brengen met de normen bepaald in het KB van 3 februari 2019.

Voor het overige verwijst de CTRG naar de specifieke aanbevelingen die over de hoofdstukken van dit verslag verspreid zijn. Ze zijn visueel herkenbaar aan de opmaak die ook hierboven werd gebruikt.

A. DE COVIDMAATREGELEN IN DE GEVANGENIS IN 2021

In navolging van de sanitaire maatregelen die in de vrije maatschappij werden genomen om de verspreiding van COVID-19 tegen te gaan, werden in 2021 nog maatregelen en beperkingen opgelegd in de gevangenissen.

De CTRG wenst ook dit jaar een overzicht te geven van al deze maatregelen en de gevolgen ervan voor het dagelijkse leven van de gedetineerden, hun basisrechten en hun behandeling in het algemeen. Net zoals in 2020 heeft de penitentiaire administratie geen ruchtbaarheid gegeven aan de goedgekeurde en toegepaste reglementering. Om ze de vereiste zichtbaarheid te geven, achtte de CTRG het noodzakelijk om er in zijn jaarverslag melding van te maken.

De penitentiaire administratie voerde die maatregelen in conform het principe dat de werking van de gevangenissen afgestemd moet zijn op de nationale strategie en de beslissingen van het Overlegcomité. Net zoals buiten de gevangenissen werden de aanvankelijk strenge maatregelen uit het eerste deel van 2021 geleidelijk aan versoepeld in de zomer en in het begin van de herfst; en vervolgens weer aangescherpt aan het einde van het jaar. Omdat gedetineerden niet als een prioritaire doelgroep werden beschouwd, verliep de vaccinatie in de gevangenissen trager dan in de vrije maatschappij en dan in andere collectieve opvangstructuren van dezelfde orde (rusthuizen, psychiatrische ziekenhuizen, asielcentra). Hier komen we later op terug.

Talrijke penitentiaire inrichtingen in ons land werden doorheen het hele jaar in lockdown geplaatst wegens een aantal COVID-19-besmettingen. Naargelang de instelling en de situatie duurden die lockdowns enkele dagen tot ongeveer 1 maand; zo lang als nodig om de situatie te beoordelen, de vereiste tests uit te voeren en de epidemie in de hand te houden. Zo werden de volgende instellingen geheel of gedeeltelijk in lockdown geplaatst: **Ieper**, **Namen**, **Hasselt**, **Sint-Gillis**, **Dendermonde**, **Gent**, **Vorst**, **Lantin**, **Merksplas**, **Brugge**, **Leuven Centraal**, **Marneffe**, **Oudenaarde**, **Sint-Hubert** en **Hoei**.

*Soms droegen die lockdowns bij aan de overbevolking in naburige inrichtingen door het principe van de communicerende vaten. Dat was onder meer in **Oudenaarde** het geval toen de inrichtingen van **Gent** en **Dendermonde** gelijktijdig in lockdown gingen.* Verder in dit jaarverslag komen we terug op de maatregelen die de gedetineerden moesten ondergaan tijdens de lockdown van hun gevangenis.

1. Coronawet

De wet van 20 december 2020[1] (hierna 'Coronawet') bevestigt enerzijds, met terugwerkende kracht, een aantal reeds bestaande maatregelen om de gezondheidscrisis in de gevangenis te bestrijden en introduceert anderzijds nieuwe maatregelen met betrekking tot de rechtspleging door de strafuitvoeringsrechtbanken (SURB) en de kamers voor de bescherming van de maatschappij (KBM). Deze maatregelen gingen in op 24 december 2020, de dag van publicatie van de wet. In dit verslag bespreken we meer in het bijzonder de eerste categorie, namelijk de vervroegde invrijheidstelling, de onderbreking van de strafuitvoering en de opschorting van strafuitvoeringsmodaliteiten.

a. Vervroegde invrijheidstelling "COVID-19" (art. 60 en 61)

Deze maatregel wordt door de directeur van de gevangenis toegekend aan veroordeelden die zich op minder dan zes maanden van hun strafeinde bevinden en die over huisvesting en voldoende bestaansmiddelen beschikken.

De vervroegde invrijheidstelling 'COVID-19' werd op 26 november 2020 op retroactieve wijze van kracht. Ze werd eerst verlengd tot eind juni, daarna tot eind september, en vervolgens opnieuw gelanceerd door de ministeriële omzendbrief van 17 december 2021 (nr. 1824) om de snel toenemende gevangenispopulatie te verminderen. De wet van 23 december 2021[2] neemt de bepalingen over en verlengt de geldigheid ervan tot 1 juni 2022.

[1] Wet van 20 december 2020 houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, BS. 24 december 2020.

[2] Wet van 23 december 2021 tot invoering van het parket voor de verkeersveiligheid en houdende diverse bepalingen inzake rechterlijke organisatie en justitie, BS. 30 december 2021.

In 2021 werd de vervroegde invrijheidstelling aan 205 gedetineerden toegekend.

b. Onderbreking van de strafuitvoering 'COVID-19' (art. 63 tot 68)

De directeur van de gevangenis kan deze maatregel toestaan aan veroordeelden die aan bepaalde voorwaarden voldoen en niet onder bepaalde uitsluitingscriteria vallen. Op die manier kunnen zij een zekere tijd buiten de gevangenis doorbrengen. De duur van deze onderbreking wordt echter niet meegerekend voor de duur van hun straf.

De maatregel werd eerst verlengd tot 31 maart, daarna tot 15 juli 2021 en ten slotte tot 15 september. Op die datum werden alle gedetineerden die er gebruik van hadden gemaakt, opgeroepen om zich opnieuw in de gevangenis aan te melden. Noteer dat uitzonderlijke uitgaansvergunningen werden verleend aan gedetineerden die hun strafonderbreking hadden gebruikt om werk of een opleiding te zoeken. De voorwaarde hiervoor was dat ze uiterlijk op 15 oktober voor de SURB zouden verschijnen.

In 2021 profiteerden 263 gedetineerden van de onderbreking van de strafuitvoering COVID-19.

Het aantal uitzonderlijke uitgaansvergunningen dat in dat kader werd toegekend, is niet gekend.

c. Opschorting van strafuitvoeringsmodaliteiten: uitgaansvergunningen en penitentiaire verloven (art. 62)

De Coronawet bepaalt dat de aan veroordeelden en geïnterneerden toegekende uitgaansvergunningen, penitentiaire verloven en beperkte detenties opgeschort kunnen worden "*tijdens de perioden vastgesteld door de minister*". De onderbreking van deze modaliteiten die van kracht zijn sinds 30 oktober 2020, werd meermaals verlengd (19 januari, 31 maart, 30 juni), tot en met 30 september. Door de gunstige evolutie van de coronacijfers besliste de minister echter om de opschortingsmaatregel niet meer te activeren na 1 juli 2021. Na die datum konden alle uitgaansvergunningen en penitentiaire verloven dus opnieuw worden uitgevoerd, zonder uitzondering.

Het regime van de halve vrijheden en de beperkte detenties daarentegen konden altijd worden voortgezet om de reclassering van de gedetineerden niet in gevaar te brengen.

De directeur kon, tijdens deze periode, een uitzondering op deze opschorting toestaan en een uitgaansvergunning of een verlof toekennen waanneer dringende en humanitaire omstandigheden dat rechtvaardigden of wanneer deze opschorting de reclassering ernstig in gedrang bracht. Uithalingen om humanitaire redenen bleven altijd mogelijk door de gedetineerde bij zijn terugkeer in preventieve quarantaine te plaatsen en hem te testen. Uitzonderingen om de familiale relaties in stand te houden werden daarentegen niet toegestaan in deze periode.

Noteer dat penitentiaire verloven (toegestaan door de Directie Detentiebeheer) die door de pandemie niet konden worden opgenomen, door de gedetineerden konden worden opgespaard en later gebruikt worden onder de voorwaarden bepaald door de directie (opeenvolgend, per blok of afzonderlijk).

Wij hebben hierover helaas geen cijfers en kunnen de impact van deze opschorting en het aantal toegestane uitzonderingen dus niet concreet in kaart brengen. *Wel weten we dat, in* ***Hoei*** *en* ***Marneffe****, het merendeel van de uitgangsvergunningen wegens dringende en humanitaire omstandigheden werd geweigerd.*

2. Instructies van het DG EPI

De instructies van het DG EPI in het kader van het beheer van de gezondheidscrisis zijn administratieve regels, bestemd voor de directies van de penitentiaire instellingen. Wij zullen hierbij bijzondere aandacht besteden aan de instructies die betrekking hebben op het leven in de gevangenis en de maatregelen met betrekking tot het komen en gaan in en uit de gevangenis.

De commissies van toezicht, meer bepaald die van **Gent**, **Itter** en **Jamioulx**, wijzen op een gebrek aan duidelijke communicatie over deze instructies vanwege de directies ten aanzien van de gedetineerden. Dit leidde tot stress en onrust bij laatstgenoemden.

a. Bezoeken

In 2021 waren er nog talrijke beperkingen op het recht op bezoek en op de instandhouding van de familiebanden.

Eind 2020 konden **de bezoeken** zonder fysiek contact aan tafel worden hervat voor slechts één, en steeds dezelfde, volwassen persoon. Deze regeling van de bezoeken, op reservatie en op voorlegging van een verklaring op erewoord, bleef behouden tot 1 maart 2021.

Ook **de bezoeken voor kinderen** konden aan het einde van 2020 worden hervat, en vanaf 1 februari 2021 ook voor jongeren tussen 12 en 15 jaar, zonder fysiek contact en eventueel in het bijzijn van een gemachtigde externe begeleider. Voor de kinderen onder 12 jaar was het dragen van het mondmasker niet verplicht.

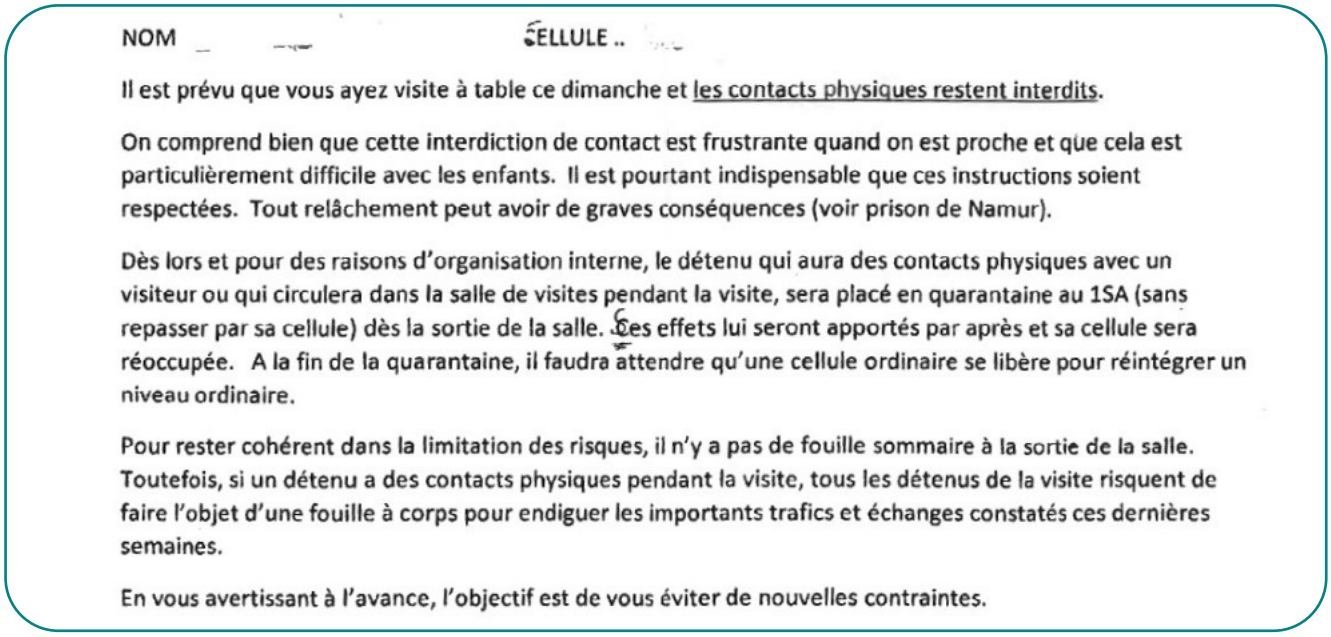
In de gevangenis van **Hoei** bood de directie gezelschapsspelen en versnaperingen tijdens deze bezoeken aan, om het ontbreken van fysiek contact en het verplicht blijven zitten te compenseren.

In 2021 werden er ook nog altijd zoveel mogelijk **bezoeken** via videoconferentie georganiseerd. Gedetineerden die in afzondering werden geplaatst in hun verblijfsruimte konden hiervan één keer per week gebruikmaken, boven op een bezoek achter glas. De commissies van toezicht stelden echter vast dat deze maatregelen op sterk verschillende manieren werden toegepast naargelang de gevangenis.

In **Hoei** bijvoorbeeld konden de gedetineerden dagelijks gedurende 20 minuten videobellen, terwijl dat in **Marneffe** alleen op zondag mogelijk was. In **Itter** stelde de commissie vast dat de lokalen voor de bezoeken via videoconferentie vanaf de hervatting van de opleidingen opnieuw voor de lessen werden gebruikt. Daarom werd de mogelijkheid om op die manier bezoek te ontvangen, er beperkt tot specifieke situaties zoals die van ouders die zich in het buitenland bevonden.

Ondanks het advies van de CTRG van 17 december 2020 bleef de penitentiaire administratie inbreuken op het verbod op fysiek contact tussen gedetineerden en bezoekers bestraffen door de overtreders aan een gemotiveerde fouillering te onderwerpen en in preventieve quarantaine te plaatsen voor een periode die, bij weigering van een test, tot 14 dagen kon duren.

Bepaalde instellingen (met name **Lantin**) vonden bovendien dat ze nog strengere sancties moesten treffen tegen gedetineerden die fysieke contacten hadden tijdens hun bezoeken. De CTRG liet niet na een standpunt in te nemen ten aanzien van dergelijke wantoestanden.

NOM _____ CELLULE ..

Il est prévu que vous ayez visite à table ce dimanche et les contacts physiques restent interdits.

On comprend bien que cette interdiction de contact est frustrante quand on est proche et que cela est particulièrement difficile avec les enfants. Il est pourtant indispensable que ces instructions soient respectées. Tout relâchement peut avoir de graves conséquences (voir prison de Namur).

Dès lors et pour des raisons d'organisation interne, le détenu qui aura des contacts physiques avec un visiteur ou qui circulera dans la salle de visites pendant la visite, sera placé en quarantaine au 1SA (sans repasser par sa cellule) dès la sortie de la salle. Ses effets lui seront apportés par après et sa cellule sera réoccupée. A la fin de la quarantaine, il faudra attendre qu'une cellule ordinaire se libère pour réintégrer un niveau ordinaire.

Pour rester cohérent dans la limitation des risques, il n'y a pas de fouille sommaire à la sortie de la salle. Toutefois, si un détenu a des contacts physiques pendant la visite, tous les détenus de la visite risquent de faire l'objet d'une fouille à corps pour endiguer les importants trafics et échanges constatés ces dernières semaines.

En vous avertissant à l'avance, l'objectif est de vous éviter de nouvelles contraintes.

Vanaf 8 juni 2021, aansluitend op de versoepelingen genomen door het Overlegcomité van 4 juni, werd de bezoekregeling uitgebreid en werd het verbod op fysiek contact definitief opgeheven.

De **ongestoorde bezoeken**, die sinds midden maart 2020 vrijwel ononderbroken werden opgeschort, konden zonder mondmasker worden hervat. Een test en een preventieve quarantaine van 7 dagen na het bezoek waren wel verplicht. Indien de betrokken gedetineerden niet op een individuele cel kon worden geplaatst, waren de voorgaande maatregel ook van toepassing op de medegedetineerde. Deze maatregelen werden op 1 augustus 2021 opgeheven. Wegens de beperkingen met betrekking tot de hygiëne en het onderhoud van de lokalen daalde de frequentie van dit type bezoeken evenwel ten opzichte van de normale situatie. In **Itter** en **Dinant** bijvoorbeeld nam de duur van de bezoeken af van 2 naar 1 uur, en de frequentie van de bezoeken nam af van 4 naar 2 of 3 per maand.

De familiale bezoeken en de gezamenlijke kind – ouder bezoeken werden eveneens hervat, zonder testverplichting en zonder preventieve quarantaine na het bezoek.

De beperking van het aantal bezoekers, maximaal 3 per week in juni, werd vanaf 12 juli 2021 opgeheven om terug te keren naar de normale regeling.

Sinds 4 oktober 2021 kunnen de gevangenissen bovendien vrij kiezen of ze al dan niet willen doorgaan met het reserveren van de bezoeken via hun lokale systeem. Er zou trouwens een centraal reservatiesysteem in ontwikkeling zijn.

Ondanks de herinvoering van een aantal beperkingen op 26 november 2021, meer bepaald de beperking van het aantal bezoekers tot één persoon, vergezeld van een kind (jonger dan 16 jaar) en de mondmaskerplicht vanaf 10 jaar, heeft de administratie noch het verbod op fysiek contact, noch de opschorting van de ongestoorde bezoeken opnieuw ingevoerd.

In december 2021 werd aan de gedetineerden een beltegoed van 10 euro per week (40 euro in totaal) toegekend ter compensatie van de nieuwe beperkingen van hun recht op bezoek. Er werd ook opdracht gegeven om zoveel mogelijk gebruik te maken van bezoeken via videoconferentie.

In de gevangenissen waar nog geen telefoon in de cellen werd geïnstalleerd (zoals in **Hoei** en **Marneffe**), hadden de gedetineerden het heel moeilijk met deze nieuwe beperkingen.

b. Regime en activiteiten van de gedetineerden

Ook het regime en de activiteiten van de gedetineerden hadden nog te lijden onder de beperkingen die in de vrije maatschappij waren opgelegd. Zo werden de groepsactiviteiten, met uitzondering van het werk, de wandelingen, de toegang tot de bibliotheek en de erediensten en morele dienstverlening opgeschort tot in de zomer, toen er een **eerste versoepelingsfase** inging. Daarnaast bleef compartimentering de regel, net als de mondmaskerplicht, social distancing en het verzorgen van de handhygiëne.

Het werk kon worden voortgezet, maar de omstandigheden waarin dat gebeurde, werden in bepaalde instellingen aangepast. Dat was met name het geval in **Merksplas**, waar de aard van het werk verschilde ten gevolge van de compartimentering. Er kon slechts een beperkt aantal gedetineerden werken en het aantal uren werd beperkt, onder meer omdat de maaltijden werden genuttigd in de cel in plaats van in de eetzalen die te klein waren om aan de sanitaire voorschriften te voldoen. In **Namen** werd het loon van de gedetineerden op de technische dienst met 40% verlaagd wegens de sluiting van de werkplaats en het wegvallen van de winst die op deze activiteit werd gemaakt.

Wat de wandelingen betreft, stelden de commissies vast dat de maatregelen op verschillende manieren worden toegepast naargelang de gevangenis. In **Dinant** bijvoorbeeld werd de duur van de wandeling verlengd, terwijl ze in **Sint-Gillis** of in **Doornik** van 2 naar 1 uur werd verkort, de wandelingen in **Lantin** werden dan weer geregeld verstoord of zelfs geannuleerd. In **Marche-en-Famenne** daarentegen liet de directie fitnesstoestellen op de wandelkoer installeren ter compensatie van de sluiting van de sportzaal.

Op het individuele vlak bleven alleen de gesprekken met de psychosociale dienst en de externe partners (begeleiding, ondersteuning, opleiding), de opleidingen en de therapeutische activiteiten en begeleiding behouden, afhankelijk van de maatregelen die aan de betrokken diensten werden opgelegd.

Vanaf 1 september werd **de 2de versoepelingsfase** van het regime en de activiteiten van kracht. Het gaat hier voornamelijk om de normalisering van de werkprocedures en het regime van de gedetineerden. Deze versoepelingen vonden echter niet overal gelijktijdig plaats, omdat de versoepelingen in de Brusselse gevangenissen pas later werden doorgevoerd dan in de gevangenissen in het noorden en het zuiden van het land.

Met ingang van 26 november werden **aangescherpte nieuwe maatregelen** genomen. Deze maatregelen hadden in het bijzonder gevolgen voor het bezoek, het gebruik van compartimentering en van telewerk voor het penitentiair personeel.

Op de vooravond van Kerstmis werden de culturele en sportieve activiteiten, zoals concerten, toneelopvoeringen, sport- of zangwedstrijden, waarvoor externe organisaties of groepen gewoonlijk naar de gevangenis komen, geannuleerd.

c. Dragen van het mondmasker

De mondmaskerplicht voor iedereen, dus voor zowel personeel, gedetineerden en personen van buiten de gevangenis, is altijd blijven gelden in de inrichtingen en er werd telkens op het belang van het dragen ervan gewezen in de instructies die doorheen het hele jaar werden meegedeeld. Vanaf eind november 2021 werd die maatregel nog aangescherpt.

Toch hebben de commissies, met name die van **Jamioulx**, **Leuze-en-Hainaut**, **Marche-en-Famenne**, **Sint-Hubert**, **Sint-Gillis** en **Namen**, voor het tweede opeenvolgende jaar tot hun spijt moeten vaststellen dat het personeel in vele gevallen geen mondmasker droeg. De administratie ontwierp trouwens een affiche die de personeelsleden aan deze regel herinnerde en hen aanmaande om het goede voorbeeld te geven.

De commissie van **Gent** stelt bovendien vast dat gedetineerden die geen mondmasker droegen tijdens de wandeling, in quarantaine werden geplaatst. Buiten elke tuchtprocedure om werden deze gedetineerden dus de mogelijkheid ontnomen om te wandelen, bezoek te ontvangen via videoconferentie of een douche te nemen tijdens deze quarantaineperiode van 14 dagen.

d. Isolatie

De diverse soorten isolatie, in de vorm van **preventieve quarantaine** of van **medische isolatie**, alsook het gebruik van tests werden opgenomen in beschrijvende fiches van het geldende regime en in een overzichtstabel die geregeld werd bijgewerkt naarmate de maatregelen veranderden.

Hoewel deze maatregelen in theorie werden vastgesteld in overeenstemming met de beslissingen die de Belgische autoriteiten ten aanzien van de algemene bevolking nam, stelden de CvT's echter vast dat de medische isolatie in de praktijk frequent plaatsvond in erg moeilijke omstandigheden. Omstandigheden die zelfs volledig in strijd waren met de menselijke waardigheid. Door de overbevolking in bepaalde instellingen of het gebrek aan geschikte lokalen konden de gedetineerden niet worden geïsoleerd in omstandigheden die in overeenstemming waren met zowel de gezondheidsvoorschriften als hun grondrechten. Niet zelden werden gedetineerden wegens plaatsgebrek in afzondering geplaatst in de straf- of beveiligde cel of in buiten dienst gestelde cellen, en moesten hun medegedetineerden eveneens de afzondering ondergaan.

Sommige binnenkomende of overgeplaatste gedetineerden werden in de strafcel opgesloten in plaats van in een gewone cel of in de sectie voor de nieuwkomers indien die er was. Bovendien was het voor deze gedetineerden niet altijd toegestaan om te douchen, om naar de wandeling te gaan, om digitaal bezoek via videoconferentie te ontvangen of om naar de medische raadpleging te gaan.

Er moet echter op worden gewezen dat in de gevangenis van **Sint-Gillis** alle inkomende gedetineerden in dezelfde vleugel werden geplaatst, in een individuele cel met een individuele wandeling, in afwachting van het resultaat van hun test. Na een eerste negatieve test werden ze ingedeeld in bubbels, na een tweede test verhuisden ze naar een andere vleugel.

Waar er werd beslist om **een instelling in lockdown te plaatsen**, werden **richtlijnen** uitgevaardigd om het interne regime van de gedetineerden enerzijds en hun externe statuut anderzijds te regelen. Deze maatregelen, waarvan werd gepreciseerd dat ze "in verhouding moeten staan tot het probleem dat zich voordoet", werden opgenomen in een beschrijvende fiche[3]. Daarin kwamen de volgende aspecten aan bod:

- ***Intern regime van de gedetineerden***
  - Bezoeken (uitgezonderd advocaten) worden opgeheven, videogesprekken kunnen per afdeling/vleugel worden georganiseerd.
  - De wandeling gebeurt in kleine groepen en met verplichte compartimentering. De duur van de wandelingen kan indien nodig worden verkort. De toegang tot de wandeling mag tijdens de eerste 24 uur worden opgeschort indien nodig om een correcte planning uit te werken.
  - De andere collectieve activiteiten worden afgeschaft.
  - Indien er geen douches in de cellen zijn, kunnen douchebeurten worden georganiseerd mits ze individueel plaatsvinden en de doucheruimtes tussen elke douchebeurt gepoetst en ontsmet worden (zie instructies over schoonmaak met bleekwater). Hierdoor zouden de gedetineerden minder douches kunnen nemen dan in normale omstandigheden.
  - De tewerkstelling van de gedetineerden wordt beperkt tot functies die essentieel zijn voor het functioneren van de gevangenis, in overleg met de medische dienst en met aangepaste beschermingsmiddelen.
  - Uitgaande overplaatsingen zijn niet mogelijk. Inkomende overplaatsingen en plaatsing van gedetineerden die uit vrijheid komen, blijven mogelijk, aangezien zij in preventieve quarantaine gaan;
  - Over de hoorzittingen van de klachtencommissie moet worden overlegd met de commissie.
  - Voor werkprocessen met betrekking tot kleding, betekeningen, goederen enzovoort wordt verwezen naar de fiche inzake medische afzondering.

- ***Extern statuut van de gedetineerden:***
  - Behoudens dwingende omstandigheden worden de PV's en UV's opgeschort.
  - Uithalingen naar de hoven en rechtbanken op uitdrukkelijk bevel van de magistraat-voorzitter.
  - Over de hoorzittingen van de SURB moet worden overlegd met de SURB.

*Waar het personeel grotendeels besmet en dus afwezig was, zoals bijvoorbeeld het geval in de gevangenis van **Namen**, moesten de civiele bescherming en de politie optreden en konden de bezoeken via videoconferentie, wandelingen en douches enkele dagen na elkaar niet worden georganiseerd. Toen in **Sint-Hubert** een vleugel in quarantaine moest worden geplaatst, kregen de betrokken gedetineerden een beltegoed van 10 euro per week.*

Ten slotte ontvingen **de families geen bijzondere informatie** van de gevangenis, noch om ze te informeren over de lockdown van de gevangenis, noch om ze op de hoogte te houden van de situatie of de gezondheidstoestand van hun opgesloten familielid. Tijdens de lockdown van de gevangenis van **Namen** van 19 februari tot 16 maart 2021 ontvingen de gedetineerden van deze gevangenis slechts een beltegoed van 10 euro. Wij zijn niet op de hoogte van andere maatregelen die ten aanzien van de families werden genomen.

e. Vaccinatie

Midden januari 2021 sprak de CTRG het DG EPI al aan over de vaccinatie van de gedetineerden en het personeel om hen een gelijkwaardig beschermingsniveau te bieden en een versoepeling van de gezondheidsmaatregelen mogelijk te maken, maatregelen die in het begin van het jaar nog zeer streng waren (zie Advies van de CTRG, p. 49). Daarbij werd verwezen naar advies nr. 75 van het Belgisch Raadgevend Comité voor Bio-ethiek over de ethische maatstaven voor de uitrol van de anti-COVID-19-vaccinatie ten voordele van de Belgische bevolking.

[3] Fiche 4: Stappenplan lockdown interne uitbraak van 6 november 2020.

Bij gebrek aan een **prioritaire status** voor gedetineerden begon de vaccinatiecampagne pas tijdens de tweede helft van april, met voorrang voor de kwetsbaarste personen[4]. Daarna volgden de andere gedetineerden geleidelijk aan, afhankelijk van hun leeftijd. Verschillende commissies van toezicht (**Itter**, **Paifve**, **Sint-Hubert**, **Jamioulx**) stellen vast dat er onvoldoende vaccins beschikbaar waren.

De CTRG hernieuwde zijn oproep tot prioritaire vaccinatie van gedetineerden en penitentiair personeel eind april in een persbericht ("Opsluiting in de gevangenis, steeds moeilijker"), kort daarna gevolgd door een oproep van de artsen van de commissies van toezicht van 7 mei 2021. Bij gebrek aan nieuwe initiatieven van de bevoegde autoriteiten deed de Centrale Raad in zijn brief van 25 mei nog een plechtige oproep aan de minister van Justitie.

Net zoals bij de eerste twee dosissen van het vaccin kregen de gedetineerden de derde "boosterprik" met een zekere vertraging ten opzichte van de vrije maatschappij aangeboden, meer bepaald vanaf februari 2022.

Hoewel de dienst gezondheidszorg gevangenissen van het DG EPI een inventaris had bijgehouden van het aantal dosissen van het vaccin dat aan de penitentiaire instellingen werd geleverd en van het aantal gevaccineerde gedetineerden, kon er geen overzicht worden verkregen van de vaccinatiegraad van de gedetineerden en het personeel.

3. Conclusie

Tot besluit was 2021 opnieuw een zeer moeilijk jaar voor de gedetineerden. Zij werden gedurende een groot deel van het jaar geconfronteerd met uitermate restrictieve maatregelen, in combinatie met een overbevolking die van maand tot maand toenam.

Hoewel de maximalisering van het gebruik van de bezoeken via videoconferentie een positieve praktijk is die wordt voortgezet en verder moet worden aangemoedigd, zoals de CTRG in 2020 trouwens reeds had aanbevolen, betreuren we het dat de gedetineerden pas begin juni opnieuw hun naasten in de armen konden sluiten.

Inactiviteit, de vrees voor besmetting, de dreiging van fouillering, quarantaine of overplaatsing naar een andere cel na fysiek contact met de partner of kinderen, het isolement, het gebrek aan hygiëne, het plaatsgebrek en tal van andere factoren bleven in 2021 onbehagen, frustratie en psychisch leed veroorzaken, ondanks de versoepelingen in de zomer en een deel van de herfst.

Al bij al konden de commissies van toezicht zonder (al te veel) beperkingen hun activiteiten in 2021 voortzetten. Ze beschikten over lokalen om indien nodig en met inachtneming van de gezondheidsmaatregelen de gedetineerden te ontmoeten. Commissies die, zoals die van **Marneffe**, geen toegang kregen tot het cellulair gedeelte, waren de uitzondering.

Zowel de administratie als de minister hadden de handen vol met het beheer van deze crisis en gaven slechts zeer gedeeltelijk gevolg aan de aanbevelingen uit het jaarverslag 2020 van de CTRG. Deze zijn nog altijd relevant en actueel en worden daarom integraal in herinnering gebracht ten aanzien van de bevoegde autoriteiten.

B. TOEZICHT DOOR DE CENTRALE RAAD

1. Eerste bezoeken aan de transitiehuizen

De aanpassing aan het "Masterplan Gevangenissen en internering" waartoe de Ministerraad op 18 november 2016 besloot, voorzag in de oprichting van transitiehuizen als onderdeel van een gedifferentieerd detentiebeleid. Het Masterplan beoogt, onder meer, een aanpassing van de infrastructuur aan de re-integratie van gedetineerden en in alternatieven voor de klassieke strafuitvoering.

[4] Voorrang voor personen van 65 jaar en ouder en voor risicogroepen, d.w.z. mensen met een chronische ziekte, kanker, een zeldzame aandoening enz., alsook geïnterneerden.

Op 30 juli 2018 werd een oproep tot kandidaturen voor de uitbating van één transitiehuis per gewest in de vorm van een pilootproject gepubliceerd in het *Belgisch Staatsblad*.[5] Uiteindelijk werden de pilootprojecten toegewezen aan "STERKhuis", een privaatrechtelijk consortium tussen Exodus Nederland en G4S Care. Het eerste transitiehuis opende vervolgens zijn deuren op 9 september 2019 in **Mechelen**, het tweede transitiehuis op 14 januari 2020 in **Edingen**.

De transitiehuizen vinden, door de wet van 11 juli 2018 houdende diverse bepalingen in strafzaken, hun wettelijke grondslag in de Wet externe rechtspositie.[6] Art. 9/2, §1, van de Wet externe rechtspositie omschrijft een transitiehuis als "een bij een koninklijk besluit vastgesteld na overleg in de Ministerraad erkende inrichting waar veroordeelden kunnen geplaatst worden om hun vrijheidsstraf te ondergaan".

Volgend op een evaluatie van de twee pilootprojecten, uitgevoerd door de dienst medische en psychosociale diensten van het DG EPI, besloot de Ministerraad om het aantal plaatsen in de transitiehuizen uit te breiden naar honderd middels een gefaseerde uitrol. Een oproep tot het indienen van prekandidaturen voor de uitbating van transitiehuizen in Vlaanderen, Wallonië en Brussel werd op 28 juli 2021 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. In die oproep worden de transitiehuizen omschreven als: "kleinschalige projecten (van minimaal twaalf, maximaal zeventien plaatsen) waarbij bepaalde veroordeelden (geselecteerd op basis van een aantal criteria) tegen het einde van hun straf de kans krijgen om het laatste deel van de straf door te brengen in een transitiehuis. Daarbij moeten ze intens worden bijgestaan en begeleid om erna terug en beter te kunnen functioneren in de maatschappij".

Deze beoogde uitbreiding was het signaal voor de CTRG om een toezichtbezoek aan de twee transitiehuizen uit te voeren. Enerzijds om de nodige adviezen en aanbevelingen voor de verdere uitrol te formuleren, anderzijds om na te gaan of deze nieuwe detentievorm noopt tot een nieuwe methodologie voor het houden van toezicht ter plaatse. Op 3 september bracht een delegatie van de CTRG een bezoek aan het transitiehuis van **Mechelen**, op 9 september en 19 november aan dat van **Edingen**.

De CTRG ondersteunt de basisprincipes die aan de transitiehuizen ten grondslag liggen, namelijk de kleinschaligheid, de differentiatie, de lokale verankering en de welzijnslogica. Deze basisprincipes zorgen ervoor dat er rekening gehouden wordt met de vaardigheden, de behoeften van elke deelnemer en de begeleiding die eenieder nodig heeft om opnieuw deel te nemen aan het maatschappelijke leven. Daarnaast biedt de kleinschaligheid de mogelijkheid om nauw met elkaar in contact te treden. Dit zorgt niet enkel voor positief constructieve onderlinge relaties en de nodige dynamische veiligheid, maar biedt ook leerkansen voor de deelnemers om hun sociale en communicatieve vaardigheden te ontwikkelen. De CTRG verwelkomt de verankering van de transitiehuizen in het lokale sociale weefsel. Hierdoor kunnen de deelnemers hun terugkeer naar de samenleving voorbereiden dicht bij de plaats waar ze nadien terecht zullen komen. De Centrale Raad verwelkomt ook de normalisering die binnen de transitiehuizen zo breed en zo ruim mogelijk wordt nagestreefd en de klemtoon op het welzijn van de deelnemers. Het blijft evenwel een uitdaging om in de context van de strafuitvoering deze welzijnslogica volledig te realiseren. De strafuitvoering legt een (te) grote nadruk op de justitiële logica en de veiligheid van de samenleving. Binnen de realiteit van de transitiehuizen treden beide paradigma's soms in conflict.

Hoewel de Centrale Raad een positieve houding heeft ten aanzien van het nieuwe penitentiaire paradigma van de transitiehuizen, blijft een continue evaluatie van de werking ervan een absolute noodzaak. Bij de verdere uitrol van de transitiehuizen kan het beheer ervan aan verschillende exploitanten worden toevertrouwd. Continue en doorgedreven evaluaties moeten voorkomen dat er in de werking van de verschillende transitiehuizen te grote onderlinge verschillen zijn. Daarnaast moeten dergelijke evaluaties oog hebben voor de problemen en de incidenten die zich hebben voorgedaan en die eigen zijn aan nieuwe projecten.

[5] Oproep tot het indienen van kandidaturen voor de uitbating van transitiehuizen (pilootproject in Vlaanderen en Wallonië), *BS* 30 juli 2018.

[6] Wet betreffende de externe rechtspositie van de veroordeelden tot een vrijheidsstraf en de aan het slachtoffer toegekende rechten in het raam van de strafuitvoeringsmodaliteiten, *BS* 15 juni 2006.

De CTRG waarschuwt voor *"net-widening"* waarbij een plaatsing in een transitiehuis beschouwd wordt als een bijkomende stap richting een terugkeer naar de maatschappij. De vaststelling dat over een periode van twintig maanden liefst 20 van de 48 deelnemers het transitiehuis enkel konden verlaten met elektronisch toezicht, sterkt de Centrale Raad in zijn bezorgdheden. Dit roept de volgende vraag op: hebben deelnemers na hun verblijf in een transitiehuis wel voldoende kansen op een volledige terugkeer naar de samenleving?

Een andere bezorgdheid van de CTRG bij het project van de transitiehuizen ligt in de privatisering van de detentie. Het inschakelen van private partners voor de uitvoering van een openbare opdracht maakt de overheid afhankelijk van deze privé-exploitanten voor het bereiken van haar doelstellingen in het kader van haar penitentiaire beleid. Naast het publieke belang vinden door de privatisering ook andere belangen hun ingang in de strafuitvoering, zo ook economische belangen. Deze economische belangen van de privé-exploitanten brengen een gebrek aan transparantie met zich mee, hetgeen een kritische toetsing en het toezicht bemoeilijkt. Een voorbeeld van een dergelijk gebrek aan transparantie is te vinden in de argumentatie van de beslissing van STERKhuis om het transitiehuis te **Edingen** niet langer open te houden. Deze beslissing steunt op "uiterst vertrouwelijke informatie" die omwille van de lopende "aanbestedingsprocedure met concurrenten" en om "strategisch inhoudelijke redenen" strikt vertrouwelijk moet blijven.

Het volledige verslag van dit toezichtbezoek (2021/01) is in beide landstalen te raadplegen op de website van de CTRG. De CTRG is van plan om deze nieuwe vorm van strafuitvoering nauwgezet op te volgen in 2022.

De minister van Justitie reageerde op 17 januari 2022 met een korte brief op het rapport van de Centrale Raad. De door de CTRG geformuleerde aanbevelingen worden als nuttig aanschouwd en maken een doeltreffende analyse van de lopende en toekomstige projecten mogelijk. De minister van Justitie betwist in diezelfde brief echter de bevoegdheid van de Centrale Raad voor het houden en organiseren van toezicht op de transitiehuizen. De reden voor deze betwisting is het gegeven dat de 'plaatsing in een transitiehuis' als strafuitvoeringsmodaliteit is opgenomen in de Wet Externe Rechtspositie van 2006, en niet in de Basiswet van 2005. Volgens de minister valt het toezicht op de transitiehuizen onder de bevoegdheid van het Nationaal Preventiemechanisme (NPM), dat in België echter nog altijd niet is aangesteld, terwijl het OPCAT in 2005 werd ondertekend.

De CTRG is het niet eens met het standpunt van de minister van Justitie over zijn bevoegdheid ten aanzien van de transitiehuizen. De CTRG zal dan ook het debat over deze kwestie voortzetten met alle betrokken gesprekspartners.

De CTRG nodigt de minister van Justitie en het DG EPI uit om alle aanbevelingen uit zijn bezoekverslag (2021/01) in acht te nemen bij de uitrol van de toekomstige transitiehuizen.

De CTRG adviseert de minister van Justitie bovendien om zijn bevoegdheid voor het toezicht op de transitiehuizen te erkennen.

2. Eerste thematisch onderzoek over het gebruik van straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen

> *"Het is echt absolute eenzaamheid, je hoort niets, je ziet niets, je kunt met niemand praten. De bewakers komen, ze geven je eten, ze vertrekken. Dat is de enige keer dat je stemmen kunt horen ..."*

De visie van de Centrale Raad, zoals geformuleerd in het strategisch vijfjarenplan, stelt dat "de Centrale Raad middels gedegen onderzoek in alle penitentiaire inrichtingen zijn expertise permanent wil ontwikkelen." Daarnaast wil de Centrale Raad door middel van gefundeerde adviezen en aanbevelingen een invloed uitoefenen op het penitentiaire beleid.

Daarom besloot hij in zijn actieplan 2021 om een eerste thematisch en transversaal onderzoek te voeren naar het gebruik van de straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen. De straf- en beveiligde cellen kunnen worden omschreven als de gevangenis binnen de gevangenis. Wanneer de veiligheid van de gedetineerde, het personeel of de inrichting in het gedrang dreigen te komen of als gevolg van een disciplinaire sanctie kan een gedetineerde worden afgezonderd van de rest van de populatie. Een opsluiting in een straf- of beveiligde cel brengt dan ook een hoge mate van sociale isolatie met zich mee. De contacten met de buitenwereld worden tot een minimum beperkt en de gedetineerde in kwestie komt in een bijzondere afhankelijkheidspositie terecht[7]. De eenzame opsluiting is daarom al geruime tijd het onderwerp van veelvuldig onderzoek, de nodige kritieken en een thema dat veelvuldig aan bod komt in de rapporten van nationale en internationale toezichtsorganen. Het gebruik van de Belgische straf- en beveiligde cellen vormt daarop geen uitzondering.

In 2018 namen bijvoorbeeld een twintigtal commissies van toezicht het initiatief om het gebruik van de straf- en beveiligde cellen onder de loep te nemen. Een aanbeveling uit het onderzoeksrapport van de commissies was dat er meer systematisch onderzoek nodig is in de Belgische penitentiaire inrichtingen, zo ook wat het gebruik van straf- en beveiligde cellen betreft. Na het afsluiten van dit eerste verkennend onderzoek van de CvT's trad het koninklijk besluit van 3 februari 2019[8], dat voorziet in de uitvoering van onder meer het artikel 134 §2 van de Basiswet, in werking. Hierdoor moeten de strafcellen voldoen aan verschillende minimumvoorwaarden met betrekking tot de infrastructuur, hygiëne, verlichting, verwarming en sanitaire voorzieningen. Het KB van 3 februari 2019 voorziet wel in een overgangstermijn van twintig jaar.

Het signaal voor de Centrale Raad om in augustus 2020, in nauwe samenwerking met de commissies van toezicht, van start te gaan met een eerste thematisch onderzoek naar het gebruik van de straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen.

Het doel van het onderzoek is om (1) na te gaan in welke mate het gebruik van de straf- en beveiligde cellen in de praktijk overeenstemt met de (inter)nationale bepalingen in verdragen, wetgeving en aanbevelingen, (2) om aanbevelingen en adviezen te formuleren voor een menswaardig gebruik van de cellen en (3) om *best practices* te benoemen en uit te wisselen. Door middel van een mixed methods onderzoek werden zeven onderzoeksvragen bestudeerd om meer inzicht te verwerven in de infrastructuur, het geldende regime, de procedure tot een plaatsing, gebruik van dwang, de besluitvorming, de opvolging en de registratie.

Tijdens het onderzoek, dat in 35[9] van de 36 penitentiaire inrichtingen plaatsvond, werd er vastgesteld dat een opsluiting in een straf- of beveiligde cel een erg ingrijpende maatregel is met een mogelijk grote impact op de gedetineerde(n). Er worden veel inspanningen geleverd om het gebruik van deze cellen in de praktijk zo humaan mogelijk te laten verlopen. Desondanks is er nog een lange weg te gaan en moet er, volgens de CTRG, dringend actie worden ondernomen. Doorheen het onderzoeksrapport worden er meer dan vijftig aanbevelingen geformuleerd om het gebruik van de straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen te verbeteren en te humaniseren. Belangrijk om hierbij te vermelden is dat de Centrale Raad zowel algemene als specifieke aanbevelingen formuleert. De algemene aanbevelingen kunnen hierbij gerealiseerd worden door het vervullen van de daarbij horende specifieke aanbevelingen. Het zou ons te ver drijven om alle aanbevelingen in dit jaarverslag op te nemen dus gaan we enkel in op de belangrijkste conclusies.

Op **korte termijn** beveelt de Centrale Raad aan om de internationale en nationale wetgeving, richtlijnen en aanbevelingen beter op te volgen en effectief toe te passen in de Belgische penitentiaire praxis. Dit om de bestaande hiaten in de wettelijke bepalingen, denk hierbij bijvoorbeeld aan het voorzien van een wettelijk kader voor de vrijwillige isolatie, aan te pakken. Daarnaast beveelt de Centrale Raad aan om de nodige randvoorwaarden te creëren om deze wettelijke bepalingen ook effectief te kunnen omzetten in de praktijk. Denk hierbij aan het voorzien van bijkomende financiële middelen om de materiële detentieomstandigheden te verbeteren of om in te zetten op een betere opleiding voor de penitentiaire beambten waardoor zij de nodige conflict oplossende vaardigheden aangeleerd krijgen.

[7] Shalev, S. (2008). *A sourcebook on solitary confiment*. London: Mannheim Centre for Criminology. pp. 1-10.

[8] Koninklijk Besluit van 3 februari 2019 tot uitvoering van artikelen 41, §2 en 134, §2 van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS 14 februari 2019.*

[9] In de penitentiaire inrichting van Dinant zijn er geen straf- of beveiligde cellen.

Op **lange termijn** beveelt de Centrale Raad aan om actief op zoek te gaan naar alternatieven voor het gebruik van de straf- en beveiligde cellen. Dit om in de praktijk het gebruik van de cellen te laten afnemen en te beperken. Een gevangenisdirecteur gaf tijdens het onderzoek aan dat indien elke gedetineerde op een solo-cel zou verblijven, het gebruik van de straf- en beveiligde cellen al aanzienlijk zou afnemen. In het buitenland, zoals bijvoorbeeld in Noorwegen, zijn er alternatieven te vinden voor het gebruik van straf- en beveiligde cellen. De vraag of deze buitenlandse alternatieven een goede fit zijn voor de Belgische penitentiaire praktijk behoeft nader onderzoek. Deze alternatieven illustreren echter vooral dat er alternatieve mogelijkheden zijn. De Centrale Raad nodigt de minister van Justitie en de DG EPI dan ook uit om deze mogelijke alternatieven grondig te bestuderen en in overweging te nemen.

Tot slot beveelt de Centrale Raad de Belgische autoriteiten aan om het gebruik van de straf- en beveiligde cellen volledig af te schaffen. De Centrale Raad is in dat opzicht verheugd om te vernemen dat er in de detentiehuizen geen straf- of beveiligde cellen worden voorzien en volgt deze ontwikkeling met de nodige interesse op.

Op 23 oktober 2021 werd het onderzoeksrapport voorgesteld en gepubliceerd tijdens een studiedag over het gebruik van de straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen. De CTRG beoogt om het maatschappelijk debat over, onder meer, dit onderwerp op gang te brengen. Dit gebeurde door middel van een panelgesprek met vier sprekers uit het werkveld: de directeur-generaal van DG EPI, dhr. Rudy Van de Voorde, gevangenisdirectrice van Ittre, mevr. Valérie Lebrun, voorzitter van het OIP, dhr. Harold Sax en professor in het strafrecht, dhr. Frank Verbruggen.

Het gehele onderzoeksrapport, inclusief alle aanbevelingen, kan u vinden op onze website.

De Centrale Raad nodigt de minister van Justitie en het DG EPI uit om alle aanbevelingen in zijn verslag over het gebruik van straf- en beveiligde cellen uit te voeren.

3. Andere projecten van de CTRG op het vlak van toezicht

De Centrale Raad koesterde de ambitie om meer te doen in 2021, en met name om meer toezichtbezoeken uit te voeren in overleg met de betrokken lokale commissies. Het Bureau had bovendien een onderzoek gepland over de situatie van de 'Deradex'-afdelingen in de gevangenissen van **Hasselt** en **Itter**.

Deze verschillende doelstellingen konden evenwel niet worden bereikt. Naast de omstandigheid dat alle nieuwe initiatieven veel vertraging hebben opgelopen door de aanhoudende gezondheidscrisis, werd het Bureau nog eens geconfronteerd met de afwezigheid wegens ziekte, gevolgd door het ontslag van twee van zijn leden die pas werden vervangen in respectievelijk mei en november. Anderzijds werd de 'Deradex'-afdeling van **Hasselt** gesloten en werd het aantal gedetineerden in die van **Itter** drastisch beperkt. Daarbovenop was er nog het geschil met de minister van Justitie. Die nam het initiatief om het Internationaal Rode Kruiscomité (ICRC) een vertrouwelijke opdracht toe te vertrouwen die specifiek gericht was op gedetineerden die werden vervolgd of veroordeeld wegens terroristische misdrijven (zie Internationaal Rode Kruiscomité (ICRC), p. 61).

C. TOEZICHT DOOR DE COMMISSIES VAN TOEZICHT

1. Transversaal thema van 2021: de gevangenisinfrastructuur

a. Inleiding

Elk van de 33 commissies van toezicht stelde een jaarverslag op voor 2021. Die verslagen worden geacht deel uit te maken van het onderhavige jaarverslag.

In 2021 werd de aandacht van de commissies gevestigd op de **gevangenisinfrastructuur** en de gevolgen van de staat ervan voor de rechten van de gedetineerden. Hun 33 verslagen werden transversaal geanalyseerd om er de belangrijkste bevindingen uit te halen en op basis daarvan aanbevelingen te formuleren.

De volledige versie van het jaarverslag 2021 van elke commissie kan worden geraadpleegd en gedownload op de pagina van elke commissie op de website van de CTRG.

Talrijke commissies hadden in hun vorige jaarverslagen al problemen aangekaart in verband met de onaangepaste en aftandse infrastructuur in de gevangenissen waarop zij toezicht houden. Veel van die gebreken bestaan nog altijd in 2021. De belangrijkste bevindingen betreffen beschadiging ten gevolge van de vervallen toestand van de inrichting, maar ook van het intensieve gebruik van de ruimten en de uitrusting en de ouderdom van de gebouwen. Zoals hierna wordt beschreven, is er sprake van defecte oproepsystemen, radiatoren die niet werken, gebroken ruiten, instortende plafonds, stroomuitval, verroest materieel, enzovoort (met name in **Nijvel**, **Hasselt**, **Itter**, **Marneffe**, **Sint-Gillis**, **Doornik**, **Turnhout**, **Jamioulx**, **Marneffe** en **Merksplas**). Enkele commissies stellen ook vernielingen door de gedetineerden vast (met name in **Aarlen**, **Namen**, **Sint-Hubert**, **Sint-Gillis**, **Hoei** en **Itter**). Het gaat onder meer om beschadigde vensters, televisietoestellen en deuren (zie hieronder).

In dit deel van het verslag zal worden verwezen naar de volgende normen die van toepassing zijn met betrekking tot de gevangenisinfrastructuur:

- het **Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens**[10]**,** art. 3.
- de **Basiswet van 12 januari 2005**, art. 41, §2, en 134, §2[11].
- het **KB van 3 februari 2019** tot uitvoering van de artikelen 41, §2, en 134, §2, van de wet van 12 januari 2005[12]. Artikel 11 daarvan bepaalt dat, na een overgangsperiode van 20 jaar, alle bestaande instellingen zich moeten schikken naar de bepalingen van het KB.
- de **European Prison Rules**[13], RPE nr. 18 en nr. 19.
- de **normen van het CPT** betreffende de leefruimte per gedetineerde in penitentiaire instellingen[14], alsook de normen tot bepaling van een fatsoensgrens voor gevangenissen en criteria voor de beoordeling van de detentieomstandigheden[15].

[10] Verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome.

[11] Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 1 februari 2005.

[12] Koninklijk besluit van 3 februari 2019 tot uitvoering van de artikelen 41, § 2, en 134, § 2, van de wet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden, *BS* 14 februari 2019.

[13] Aanbeveling Rec(2006)2-rev van het Comité van ministers voor de lidstaten over de European Prison Rules, die op 11 januari 2006 werd goedgekeurd tijdens de 952e vergadering van de afgevaardigden van de ministers en op 1 juli 2020 door het Comité van ministers werd nagelezen en gewijzigd tijdens de 1380e vergadering van de afgevaardigden van de ministers. Council of Europe: Result details (coe.int).

[14] CPT. (2015). Living space per prisoner in prison establishment: CPT Standards (CPT/Inf (2015) 44). Council of Europe: 16806ccb8d (coe.int).

[15] CPT. (2021). 30th general report of the CPT: 1 January – 31 December 2020 (CPT/Inf (2021) 5). Council of Europe: 1680a25e6b (coe.int).

b. Individuele ruimten

i. Cellen

In 2021 vestigen vele commissies opnieuw de aandacht op de **verouderde, ongezonde en/of vervallen infrastructuur van de cellen** in de diverse penitentiaire instellingen.

Er is meer bepaald sprake van beschadiging van voorwerpen of meubilair in de cellen, plaatsgebrek, vochtproblemen, schimmel, gebrek aan dag- of kunstlicht, isolatieproblemen, insijpelend water, onvoldoende mogelijkheid om de ruimte te verluchten, gebrek aan privacy, beschadigd of verouderd materiaal en problemen door de aanwezigheid en de proliferatie van ongedierte (ratten, muizen, kakkerlakken enz.).

Enkele aspecten worden hieronder nader toegelicht:

Het **gebrek aan privacy** voor de gedetineerden heeft vooral te maken met het gegeven dat er maar één WC is in een cel die met meerdere medegedetineerden moet worden gedeeld (zie iii. Sanitaire voorzieningen, p. 27).

Zeer vaak maken de commissies melding van cellen met **krappe afmetingen** (**Aarlen**, **Dinant**, **Hoei-Marneffe**, **Ieper**, **Jamioulx**, **Leuven Hulp**, **Mechelen**, **Oudenaarde**, **Tongeren** en **Wortel-Hoogstraten**). Volgens deze commissies zijn de cellen te klein/smal en voldoen ze niet altijd aan de minimumeisen waarvan sprake is in het KB van 3 februari 2019. Die bepalen namelijk dat de vloeroppervlakte van de verblijfsruimte ten minste 10 m^2 moet bedragen voor één gedetineerde, en dat de cel overal 2,50 m hoog en ten minste 2 m breed moet zijn. De gevolgen van dergelijke leefomstandigheden in de cel zijn des te ingrijpender wanneer de cel door meerdere gedetineerden moet worden gedeeld.

Vochtigheid, insijpelend water en de bijbehorende schimmels worden specifiek vastgesteld in enkele instellingen (**Vorst-Berkendael**, **Hasselt**, **Lantin**, **Leuven Centraal**, **Paifve** en **Sint-Gillis**). Met name in **Hasselt** zijn er in twee cellen grote schimmelvlekken op het plafond, op slechts enkele centimeters van het aangezicht van de gedetineerde op het bovenste stapelbed. Volgens getuigenissen en waarnemingen van de commissie zou er bij hevige regenval zelfs water binnensijpelen, zodat de lakens nat worden.

Wat de **netheid en schoonmaak** betreft, meldt slechts een minderheid van de commissies dat de gedetineerden over voldoende schoonmaakproducten beschikken om hun cel behoorlijk te onderhouden en schoon te maken (**Hasselt** en **Leuven Hulp**). Eén commissie stelt specifiek vast dat de toegang tot schoonmaakproducten om budgettaire redenen moeilijk wordt gemaakt (**Itter**).

Meerdere commissies melden ten slotte **gebreken aan de oproepsystemen** (drukknoppen en/of huistelefoons) waarover de gedetineerden in hun cel beschikken (bijvoorbeeld **Doornik**, **Hasselt** en **Sint-Gillis**).

Al deze vaststellingen tonen aan dat de infrastructuur van een groot aantal instellingen nog altijd niet in overeenstemming is met de voorschriften van het KB van 3 februari 2019, en met name van de artikelen 2, 8 en 9.

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt aan dat de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen bijzondere zorg besteden aan de gezondheid en hygiëne van de cellen, in het bijzonder geldt dit voor:

- insijpelend water via plafonds en ramen;
- vochtigheid in de cellen;
- schimmel op de muren.

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan regelmatig de nodige onderhoudswerkzaamheden en herstellingen uit te voeren in het kader van een onderhoudsplanning zoals bedoeld in het KB van 3 februari 2019 (art. 9).

De CTRG dringt erop aan dat de lokale directies van de penitentiaire instellingen de gedetineerden voldoende materieel en onderhoudsproducten ter beschikking stellen om hun verblijfsruimte te kunnen poetsen en te onderhouden.

De CTRG beveelt bovendien aan dat de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen ervoor zorgen dat alle plaatsen in de gevangenis waar een oproepsysteem vereist is, worden uitgerust met een functioneel systeem. Dit betekent dat het signaal op een permanent bereikbare dienst moet toekomen (KB 3 februari 2019, art. 2 en 4).

De CTRG dringt erop aan om alle cellen zo snel mogelijk in overeenstemming te brengen met de normen waarvan sprake is in het KB van 3 februari 2019 (art. 1 en art. 8) met betrekking tot de afmetingen van de verblijfsruimte (vloeroppervlakte, hoogte, breedte), de ramen, die een natuurlijke lichtinval en rechtstreeks uitzicht op de buitenwereld moeten bieden, en de verluchting, verlichting en verwarming.

ii. Straf- en beveiligde cellen

In 2020-2021 voerde de Centrale Raad in samenwerking met alle commissies van toezicht een diepgaand onderzoek uit over straf- en beveiligde cellen. Ook de materiele omstandigheden waarin de afzondering plaatsvindt, kwamen in die enquête aan bod. We verwijzen dan ook naar het verslag van dit onderzoek dat op de website van de CTRG beschikbaar is en naar het punt 2. "Eerste thematisch onderzoek over het gebruik van straf- en beveiligde cellen in de Belgische gevangenissen", p. 21 van dit jaarverslag.

Toch leek het ons belangrijk hieronder de aandacht te vestigen op enkele bevindingen van de commissies van toezicht die zij in hun jaarverslagen 2021 hebben opgenomen over de infrastructuur van de isoleercellen.

Talrijke commissies wijzen opnieuw op de **verouderde en mensonwaardige staat** van deze cellen (bijvoorbeeld in **Dendermonde**, **Jamioulx**, **Leuven Centraal**, **Merksplas**, **Nijvel**, **Vorst**, **Oudenaarde**,…) en op de noodzaak om dringende maatregelen te nemen om dit te verhelpen. Meerdere commissies vermelden bijvoorbeeld dat er geen matras is, of beddengoed om de matras te bedekken en ze schoon te houden voor de toekomstige gebruikers (**Vorst**, **Berkendael**, **Gent**, **Sint-Gillis**, **Jamioulx** en **Doornik**). Bovendien zijn deze cellen vaak zeer karig uitgerust. Afgezien van een matras of een bed en een toiletemmer is er meestal geen meubilair (**Vorst**, **Berkendael**, **Gent**, **Sint-Gillis**, **Leuven Hulp**).

Daarnaast zijn essentiële elementen zoals de **verlichting** (**Leuven Hulp**, **Oudenaarde**, **Doornik**), de **temperatuur** (**Leuven Hulp**, **Sint-Gillis** en **Doornik**) en de **ventilatie** (**Vorst**, **Doornik** en **Sint-Gillis**) nog niet in overeenstemming met de normen zoals bepaald in de artikelen 5, 4° en 8 van het KB van 3 februari 2019.

Ook de **hygiëne** laat in meerdere instellingen te wensen over waar sporen van fecaliën of bloed zichtbaar zijn op de muur (**Itter** en **Sint-Gillis**) en de toiletten vuil zijn en/of een slechte geur verspreiden (**Jamioulx**, **Gent**, **Sint-Gillis**). Het ontbreken van een doorspoelknop in de cel draagt eveneens bij tot een gebrek aan hygiëne. Meerdere commissies maken hier melding van. De erbarmelijke hygiëne in verschillende straf- en beveiligde cellen is dus niet in overeenstemming met de bepalingen van de artikelen 5, 5°, tweede lid en 9 van het KB van 3 februari 2019.

Ten slotte wijzen meerdere commissies op het mensonwaardige karakter van **individuele wandelingen** waar er geen beschutting is tegen weer en wind (**Vorst**) of waar de gebruikers 'een luchtje scheppen' in een gesloten box met een tralievenster zonder glas (**Oudenaarde**).

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne in de straf- en beveiligde cellen, in het bijzonder geldt dit voor:

- het beddengoed;
- de muren en vloeren;
- de sanitaire voorzieningen.

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan om volledig en schoon beddengoed van goede kwaliteit met een redelijke levensduur ter beschikking te stellen en het regelmatig te verversen. Dit beddengoed omvat:

- een matras;
- lakens:
- voldoende dekens;
- een hoofdkussen en een kussensloop;
- een matrasbeschermer.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan ervoor te zorgen dat de individuele wandelingen voldoende daglicht krijgen (alles wat de toegang tot daglicht al te zeer beperkt, moet worden vermeden) en dat ze beschutting bieden tegen weer en wind.

c. Gemeenschappelijke ruimten

Wat de **gemeenschappelijke binnenruimten** (gangen, afdelingen, gemeenschappelijke zalen, trappenhuizen, enz.) betreft, maken de commissies ook melding van **vocht-** en/of **schimmelproblemen**, **lekken in het dak**, **vloerbedekkingen die in slechte staat en moeilijk te onderhouden zijn**, **vuile lokalen**, **schade die niet wordt hersteld**, **afgebladerde verf op de muren**, **aanwezigheid van muizen**/ **ratten in deze ruimten**, **ontbrekende ramen in het kozijn**, **een sombere sfeer**, **geen decoratie**, **bijzonder onaangenaam voor langdurig gestraften** en **kwalijke geuren**.

In sommige gevangenissen zouden bepaalde ruimten, ondanks het algemene verval van het gebouw, toch correct ingericht en onderhouden zijn dankzij het penitentiair personeel (**Bergen**). Twee andere commissies vermelden ook het correcte onderhoud, de netheid en de zorg voor de gangen, trappenhuizen en gemeenschappelijke ruimten (**Paifve** en **Tongeren**).

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne van de gemeenschappelijke binnenruimten, meer bepaald op de volgende punten:

- insijpelend water;
- vochtigheid;
- schimmel op de muren;
- lekken in het dak;
- de slechte staat van de vloeren.

De specifieke aanbevelingen voor de individuele ruimten zijn ook van toepassing op de gemeenschappelijke ruimten.

i. Sanitaire voorzieningen

In bepaalde inrichtingen blijken de nodige sanitaire voorzieningen in de cellen beschikbaar te zijn en proper gehouden te worden, overeenkomstig de eisen waarvan sprake is in artikel 2 van het KB van 3 februari 2019. De commissie van **Marche-en-Famenne** bijvoorbeeld stelt vast dat elke cel uitgerust is met een douche, een wastafel en toiletten. Daarbij moet echter worden opgemerkt dat dit een recent gebouwde inrichting is. Vleugel C van de instelling van **Wortel** beschikt eveneens over sanitaire voorzieningen in de cellen. Bepaalde commissies benadrukken dat de gemeenschappelijke sanitaire voorzieningen goed onderhouden zijn en schoongehouden worden (bijvoorbeeld **Hasselt**, **Wortel**).

Toch vestigen de commissies de aandacht op **talrijke problemen met de sanitaire voorzieningen**. De klachten kunnen worden herleid tot vier aspecten: te weinig douches en toiletten, gebrek aan hygiëne, beschadigde of defecte voorzieningen en verouderde installaties.

Voor het **beperkte aantal douches en toiletten** worden meerdere oorzaken aangehaald. Voorbeelden hiervan zijn de overbevolking in de gevangenissen, beschadiging of gebreken van de bestaande sanitaire voorzieningen en/of het niet beschikbaar zijn van alle sanitaire voorzieningen tijdens herstellingswerken (bijvoorbeeld **Antwerpen**, **Aarlen**, **Hoei**, **Paifve**). In **Vorst** (Brussel) en in **Merksplas** zijn niet alle cellen uitgerust met toiletten en stromend water en moeten de gedetineerden bijgevolg altijd een toiletemmer gebruiken. Bovendien benadrukken meerdere commissies het gebrek aan privacy tijdens het gebruik van de toiletten in cellen die door meerdere gedetineerden worden gedeeld. Het toilet wordt soms van de rest van de cel gescheiden door een muurtje, een laag tussenschot of een gordijn dat de gedetineerden zelf in elkaar hebben geknutseld. Die manier om het toilet van de rest van de cel te scheiden, biedt de gebruikers echter niet de vereiste privacy en beschermt ze niet tegen de kenmerkende geluiden en geuren (**Hoei-Marneffe**, **Hasselt**, **Jamioulx**, **Mechelen** en **Tongeren**). In een aantal instellingen worden soortgelijke privacy problemen vastgesteld voor de douche (bijvoorbeeld in **Ieper**). Dat is in strijd met de bepaling in artikel 2 van het KB van 3 februari 2019. Daarin staat namelijk dat het sanitaire blok volledig gescheiden moet zijn van de rest van de verblijfsruimte indien deze voor twee of meer gedetineerden bestemd is.

Het tweede wederkerende thema is **het gebrek aan hygiëne van de sanitaire voorzieningen**. Meerdere commissies beklagen zich over een algemeen gebrek aan hygiëne (bijvoorbeeld in **Hoei**, **Oudenaarde**, **Sint-Hubert**). Andere commissies beschrijven specifiekere klachten over geurhinder (bijvoorbeeld **Antwerpen**, **Vorst**, **Hoei**), schimmel (bijvoorbeeld **Dinant**, **Gent**, **Ieper**, **Mechelen**) en de aanwezigheid van ongedierte (bijvoorbeeld in **Antwerpen**). Het is dus de vraag of er al een onderhoudsplanning bestaat zoals bedoeld in artikel 9 van het KB van 3 februari 2019. Zeker is dat de sanitaire installaties nog niet voldoen aan de eisen inzake hygiëne en gezondheid, zoals dergelijke onderhoudsplanning het voorziet.

Wat **beschadigde of defecte voorzieningen** betreft, wordt een grote verscheidenheid aan voorbeelden gegeven: beschadiging van betegelde muren (**Turnhout** en **Jamioulx**), lekkende kranen (**Jamioulx**), verstoppingen en andere afvoerproblemen (**Vorst** en **Sint-Hubert**), defecte toiletten en urinoirs (**Itter** en **Nijvel**), defecte douches (**Marneffe**, **Merksplas**, **Sint-Gillis**) en geen warm water gedurende bepaalde periodes (**Brugge** en **Sint-Gillis**).

Ten slotte vestigen meerdere commissies de aandacht op **de vervallen staat van de sanitaire installaties of van een deel ervan**. Zo wordt melding gemaakt van beschadigde douches (**Vorst**, **Mechelen**, **Nijvel**), kalkafzetting in de leidingen en roestvlekken (**Itter**), verouderde verwarmingsketels (**Jamioulx**) en defecte stroomvoorzieningsinstallaties (**Nijvel**). Die vaststellingen over beschadiging, gebreken en verloedering van de infrastructuur betekenen dat de voorzieningen niet voldoen aan de eisen voor het onderhoud van de sanitaire voorzieningen en hun uitrusting zoals bedoeld in artikel 9 van het KB van 3 februari 2019.

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om alle cellen zo snel mogelijk te voorzien van een sanitaire ruimte met toiletten, een wastafel en een douche en deze ruimte volledig af te scheiden indien meerdere gedetineerden in dezelfde cel verblijven.

De CTRG herinnert deze autoriteiten er in het bijzonder aan dat er op korte termijn toiletten en een wastafel moeten worden geïnstalleerd in alle cellen van de inrichtingen die daar nog niet over beschikken.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de gedetineerden toegang hebben tot een voldoende aantal functionerende en propere douches met warm water.

De CTRG dringt erop aan dat de gedetineerden regelmatig voldoende schoonmaakproducten en -materieel, wasmiddel en verzorgingsproducten ontvangen.

ii. Keuken(s)

Bepaalde commissies (bijvoorbeeld in de gevangenissen van **Dinant**, **Hasselt**, **Hoei** en **Wortel**) spreken zich **positief** uit over de hygiëne, het onderhoud en/of de gerieflijkheid van de keukens.

Verscheidene andere commissies maken echter melding van **problemen met de keukens.** Zo moeten bijvoorbeeld sommige verouderde keukens volledig worden gerenoveerd/hersteld (**Brugge** en **Itter**), vertonen andere keukens lichte beschadigingen (**Jamioulx**) of is de elektrische installatie defect (**Bergen**). In diverse instellingen vertonen ook de keukenapparaten (koelkasten, ovens of koffiemachines) gebreken die defecten veroorzaken (**Vorst**, **Itter**, **Leuven Hulp** en **Bergen**). Bovendien zijn de beschikbare apparaten niet altijd geschikt voor een grootschalige keuken (**Leuven Hulp**). Ten slotte wijst de commissie van **Bergen** op de aanwezigheid van insecten en ander ongedierte in de keukens.

In diverse inrichtingen zijn ook keukens beschikbaar voor gedetineerden die in specifieke vleugels of afdelingen verblijven. Ook zij hebben vaak te lijden van de voormelde problemen: slechte staat, gebreken, veroudering en/of gebrek aan hygiëne, enzovoort. (**Vorst**, **Sint-Hubert**).

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Staatssecretaris bevoegd voor de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de keukens indien nodig aangepast en/of hersteld worden, zodat alle gedetineerden beschikken over voldoende voedsel dat aan de moderne hygiënenormen voldoet en zo nodig aangepast is aan hun gezondheidstoestand (art. 42 van de Basiswet).

De CTRG herinnert eraan dat defecte elektrische systemen dringend moeten worden hersteld en aangepast, onder meer vanwege het brandgevaar.

iii. Ruimten voor gemeenschappelijke activiteiten

De meeste commissies van toezicht (bijvoorbeeld **Aarlen**, **Hasselt**, **Ieper**, **Wortel**) stellen vast dat **de nodige lokalen ter beschikking worden gesteld** voor recreatieve (bijvoorbeeld bibliotheek, fitnesszaal, ontspanningsruimte), religieuze en opleidingsactiviteiten (bijvoorbeeld opleidings- en IT-lokalen). In **Tongeren** werd in 2021 een grotere fitnessruimte met nieuwe toestellen in gebruik genomen. Meerdere commissies melden dat deze ruimten ook **zeer net** (**Hasselt**, **Tongeren** en **Wortel**) en **goed uitgerust** (**Hoei** en **Ieper**) zijn.

In andere gevangenissen wordt gewezen op **een tekort aan lokalen of ruimten** voor de gemeenschappelijke activiteiten. De commissies van **Merksplas** en **Marneffe** melden bijvoorbeeld dat de fitnesszalen buiten gebruik zijn in afwachting van een renovatie of een andere oplossing, andere commissies benadrukken dat de beschikbare ruimten moeten worden uitgebreid (bijvoorbeeld de opleidingslokalen in **Turnhout**).

Bovendien wordt melding gemaakt van **specifieke gebreken** in de ruimten bestemd voor gemeenschappelijke activiteiten. Die gebreken houden verband met de **ventilatiemogelijkheden** van bijvoorbeeld de leslokalen en werkruimten (**Sint-Gillis**, **Gent**, **Jamioulx** en **Lantin**), de **verlichting** van de gebeds- en werkruimten (**Hoei** en **Lantin**), **de veroudering** van bepaalde lokalen (**Hasselt**, **Hoei** en **Turnhout**) en **vochtproblemen**, bijvoorbeeld in de werkplaatsen en sportzalen (**Lantin**, **Sint-Hubert** en **Doornik**). Deze situaties zijn in strijd met de bepalingen van artikel 8 van het KB van 3 februari 2019.

iv. Bezoekruimten

De vaststellingen met betrekking tot de bezoekruimten betreffen zowel de gemeenschappelijke ruimten als de lokalen voor ongestoord bezoek.

Slechts een minderheid van de commissies maakt melding van problemen die verband houden met de infrastructuur en de hygiëne in de **bezoekruimten**. Deze ruimten zouden bijvoorbeeld niet aan de eisen voldoen daar ze te klein, slecht verlicht, verouderd, slecht uitgerust zijn, kortom zich in een toestand van algemene verpaupering bevinden (**Vorst-Berkendael**). Eén commissie (**Leuven Centraal**) kaart ook een gebrek aan privacy aan.

Voorts wordt er gewezen op de soberheid van deze ruimte en het gebrek aan frisse lucht in kleine lokalen die voor bezoeken achter glas worden gebruikt (**Leuven Hulp**).

Wat de **ruimten voor ongestoord bezoek** betreft, stelden twee commissies soortgelijke problemen vast. Ze wijzen op de krappe afmetingen, een gebrek aan licht, de vervallen staat, een gebrek aan uitrusting en het ontbreken van een raam, waardoor de ruimte somber en onaangenaam is (**Vorst-Berkendael** en **Hoei**).

Eén commissie merkt ook op dat de gevangenis waarop zij toezicht heeft, niet over een afzonderlijk lokaal beschikt voor familiebezoeken, en dat er slechts één ruimte is om ongestoorde bezoeken te organiseren (**Wortel-Hoogstraten**).

In andere instellingen lijkt de staat van de bezoekruimten **helemaal correct**, dit met dank aan recente renovaties. Enkele commissies wijzen op de goede hygiëne in deze ruimten, die regelmatig worden schoongemaakt. Ze zijn van mening dat er voldoende licht en voldoende meubilair (bijvoorbeeld aanwezigheid van drank- en voedselautomaten, een biljarttafel enz.) is en dat deze lokalen voldoende ruim (behoorlijk en groot genoeg geacht) en aangenaam zijn (**Aarlen**, **Hasselt**, **Hoei**, **Ieper** en **Nijvel**).

SPECIFIEKE AANBEVELING:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de lokale directies van de instellingen aan om, indien dit nog niet het geval is, voldoende ruimten ter beschikking te stellen voor gemeenschappelijke activiteiten zoals fitness, recreatie, opleiding, werk en bezoeken, waarop de gedetineerden recht hebben op grond van de artikelen 60, 76, 79, 81 en 82 van de Basiswet.

d. Medische lokalen

Hoewel de meeste instellingen over **voldoende lokalen voor medische doeleinden**, beschikken, geven sommige commissies aan dat bepaalde lokalen ontbreken of niet geschikt zijn. In **Tongeren** is er bijvoorbeeld geen plaats voor de tandarts en moeten gedetineerden met tandproblemen op consultatie gaan in de gevangenis van **Hasselt**. Dat leidt vaak tot vertraging in de behandeling van die problemen. Er moet namelijk rekening worden gehouden met de wachtlijst voor de tandarts in de gevangenis van **Hasselt** en de noodzaak om een externe medische raadpleging te organiseren. In **Doornik** wordt er op het plaatsgebrek in het medisch centrum gewezen. Hierdoor moeten bepaalde behandelingen worden uitgesteld of is een uithaling nodig om de behandeling elders voort te zetten.

Sommige commissies wijzen er ook op dat bepaalde medische lokalen **beschadigd** zijn. In de ziekenboeg van **Sint-Hubert** is de vloer bijvoorbeeld ingezakt en zijn er barsten in de muren. De psychiatrische afdeling van **Sint-Gillis** kent eveneens problemen die te wijten zijn aan de veroudering van de infrastructuur. Diverse ramen zijn vernield en werden eenvoudig vervangen door panelen van plexiglas of hout. Die noodherstellingen doen vragen rijzen met betrekking tot de brandveiligheid.

Twee commissies benadrukken uitdrukkelijk de goede **hygiënische toestand** van de medische lokalen in de instellingen die onder hun toezicht staan (**Hasselt** en **Wortel**). Een andere commissie daarentegen (**Lantin**) noemt de hygiëne in bepaalde cellen van de polikliniek erbarmelijk. Bijgevolg kan men besluiten dat de medische lokalen nog niet overal in overeenstemming zijn met de bepalingen van artikel 9 van het KB van 3 februari 2019 over onderhoud en hygiëne.

Bovendien beschikken niet alle medische lokalen over de nodige **apparatuur**. Ten slotte legt de commissie van **Itter** uit dat het kinesitherapielokaal niet over alle nodige voorzieningen beschikt om een goede revalidatie te garanderen. Hierdoor kunnen de gedetineerden niet altijd de juiste behandeling krijgen en worden de medische voorschriften niet altijd in acht genomen.

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de medische lokalen indien nodig aangepast en/of hersteld worden, opdat de gezondheidszorg voor alle gedetineerden gelijkwaardig is met de gezondheidszorg in de vrije maatschappij (art. 88 van de Basiswet).

De CTRG herinnert de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen er ook aan dat alle instellingen moeten worden voorzien van een voldoende medische lokalen met moderne en functionele uitrusting en apparatuur, zodanig dat de vereiste onderzoeken en voorgeschreven behandelingen op dezelfde manier kunnen plaatsvinden als buiten de gevangenis (art. 88 van de Basiswet).

e. Buitenruimten

Wat de buitenruimten betreft, maken diverse commissies melding van problemen die voornamelijk verband houden met **de wandelingen** (**Vorst-Berkendael**, **Hoei-Marneffe**, **Itter**, **Jamioulx**, **Lantin**, **Leuven Hulp**, **Marche-en-Famenne**, **Mechelen**, **Merksplas**, **Paifve** en **Sint-Hubert**). De volgende vaststellingen worden door de meeste commissies aangehaald:

- afmetingen van de wandelkoer zijn niet aangepast aan het aantal gedetineerden;
- ontbreken van beschutting;
- aanwezigheid van ratten;
- problemen met het overgooien van verboden voorwerpen of substanties;
- vernieling van voorwerpen en goederen;
- slecht onderhoud;
- aanwezigheid van een grote hoeveelheid vuil en afval;
- gebrek aan groen.

Enkele commissies melden een goede hygiëne van de buitenruimten en schrijven die toe aan regelmatige schoonmaak en onderhoud. Ze zijn ook van mening dat er voldoende sportinfrastructuur werd geïnstalleerd (**Itter**, **Leuven Hulp**, **Nijvel**, **Sint-Hubert** en **Wortel**).

SPECIFIEKE AANBEVELINGEN:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de wandelkoeren ruim en behoorlijk uitgerust zijn, zodat de gedetineerden zich fysiek kunnen uitleven, en ze zo in te richten dat rustpauzes mogelijk zijn (vb. banken). Voorts moet er beschutting tegen slechte weersomstandigheden zijn, en een toilet zijn.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan geschikte oplossingen te zoeken om de wandelingen te beveiligen tegen het overgooien van verboden voorwerpen van buiten de gevangenis.

De CTRG beveelt bovendien de penitentiaire administratie en de lokale directies aan om ervoor te zorgen dat de wandelingen regelmatig worden onderhouden en dat alle nodige maatregelen worden genomen om de aanwezigheid van ongedierte op de wandelingen in te dijken en te bestrijden.

f. Renovaties en werken

Het is belangrijk hier het onderscheid te maken tussen onderhouds- en herstellingswerken die voortvloeien uit het normale gebruik van de lokalen (vergelijkbaar met de onderhouds- en herstellingswerken waarvoor een huurder verantwoordelijk is) en meer ingrijpende werkzaamheden aan de structuur van het gebouw (vergelijkbaar met die waarvoor de eigenaar van het gebouw verantwoordelijk is). In het eerste geval zijn de penitentiaire instellingen ermee belast, in het tweede geval moet de Regie der Gebouwen de verantwoordelijkheid, de kosten en de uitvoering ervan op zich nemen. Zonder voldoende of regelmatig en tijdig uitgevoerd onderhoud neigen beschadigingen en herstellingen als gevolg van normaal gebruik van het gebouw echter te verergeren en de structuur van het gebouw zelf aan te tasten. In overbevolkte gevangenissen versnellen het te intensieve gebruik van de lokalen, de voorzieningen en het materieel bovendien het verval. Penitentiaire inrichtingen hebben zeer vaak te lijden onder de combinatie van deze factoren, waardoor hun infrastructuur er veel sneller en in grotere mate op achteruitgaat.

Talrijke commissies wijzen dan ook op schade die zelden of pas na extreem lange wachttijden wordt hersteld (**Hasselt**, **Namen**, **Ieper**, **Jamioulx**, **Lantin**, **Wortel-Hoogstraten**). Andere commissies maken melding van bepaalde gerenoveerde gevangenisvleugels (**Aarlen**, **Leuven**, **Namen**). In bepaalde lokalen kreeg de verf een opfrisbeurt (**Bergen**) en sommige buitenruimten werden heringericht (**Leuven**).

De Regie der Gebouwen heeft bovendien grootschalige structurele werken gepland in het kader van het Masterplan III[16]: “Detentie en internering in humane omstandigheden”, dat in 2016 door de Ministerraad werd goedgekeurd. De uitvoering van de volgende projecten is gepland voor eind 2026[17]:

- **Aarlen**: volledige renovatie van de cellen in vleugel C (2022) en vleugels A en B (2024);
- **Brugge**: scheiding van de wandelingen en vernieuwing van omheiningen (2023);
- **Ieper**: renovatie en uitbreiding van het cellenblok door middel van de aanleg van nieuwbouw (2022);
- **Jamioulx**: vernieuwing van de elektronische beveiligingsinstallaties (perimeterdetectie, bewakingscamera’s, buitenverlichting,…) (2022); vervanging van de ramen in het cellulair gedeelte (2022); oprichting van een halfopen afdeling (2023);
- **Bergen**: aankoop van een terrein voor een nieuwe inrichting (2024);
- **Ruiselede**: uitbreiding van de site met de aanleg van een nieuwbouw met verblijfsruimten (2024);
- **Doornik**: volledige renovatie, sanering en herinrichting van vleugel A en renovatie van de douches in vleugel B (2022).

Ten slotte willen meerdere commissies in hun verslagen de aandacht vestigen op verschillende initiatieven van de directie en het penitentiaire personeel op het vlak van de infrastructuur. Zo besliste de directrice die belast is met de technische aspecten in **Bergen**, om het schilderwerk op meerdere plaatsen op te frissen, onder meer op de muren en plafonds van vleugel B.

[16] Voor meer informatie verwijzen wij naar de website van de Regie der Gebouwen: Meerjarig investeringsplan (MIP) | Regie der Gebouwen (https://www.regiedergebouwen.be/nl)

[17] Tijdens de tussen haakjes aangegeven jaren zouden de werkzaamheden in kwestie moeten beginnen volgens de informatie in het MIP van de Regie der Gebouwen, *ibid*.

We vermelden ook nog **Vorst-Berkendael**, waar in diverse vleugels van de instelling een 'halfopen' regime geldt, om de gevorderde staat van verloedering van het gebouw en het ontbreken van sanitaire voorzieningen in de cellen te compenseren. In **Lantin** besliste de directie om de verwarming op de bovenste verdiepingen hoger in te stellen gezien hun blootstelling aan de koude en de wind. De instelling van **Hoei** nam deel aan de project-oproep 'welzijn op het werk'. Met de verkregen subsidies kunnen in de loop van 2022 diverse werkzaamheden worden uitgevoerd. Enkele commissies maken ook melding van directies en personeel die bereid zijn om te luisteren, en die van goede wil en reactief zijn (met name in **Lantin** en **Nijvel**). De commissie van **Lantin** maakte melding van vochtproblemen in een welbepaalde cel waarop de directie deze cel als onbewoonbaar verklaarde.

Hoewel die initiatieven onder de verantwoordelijkheid van de gevangenissen vallen, kan uit hun specifieke vermelding door de commissies worden afgeleid dat ze eerder zeldzaam zijn.

De commissie van **Aarlen** vermeldt ook het initiatief van de katholieke aalmoezenier om de ruimte voor erediensten volledig op te frissen op kosten van de aalmoezeniersdienst. Deze ingreep getuigt uiteraard van een lovenswaardig engagement. Anderzijds is hij symptomatisch voor een systeem waarbij bepaalde belanghebbenden, geconfronteerd met een gebrek aan reactiviteit en met apathie, zich in de plaats van de eerste verantwoordelijken voor de uitvoering van de werken stellen om verdere verloedering te voorkomen of ernstige schade te verhelpen.

g. Gevolgen voor de rechten en de menselijke waardigheid van personen in detentie

De voorafgaande transversale analyse illustreert de draagwijdte van de infrastructurele problemen in de Belgische gevangenissen en de gevolgen ervan voor de gedetineerden. Deze infrastructurele problemen hebben niet enkel betrekking op het welzijn van de gedetineerden, maar nog meer op hun **menselijke waardigheid**. De door de commissies van toezicht geformuleerde opmerkingen zijn echter niet nieuw. De problemen van de afgeleefde gevangenisinfrastructuur en de rampzalige materiële detentieomstandigheden zijn steeds wederkerende thema's in de jaarverslagen van de commissies. De CTRG formuleerde al tal van aanbevelingen in zijn jaarverslagen van 2019 en 2020, alsook in zijn onderzoeksrapport over het gebruik van straf- en beveiligde cellen.

Op internationaal niveau stelde het CPT tijdens al zijn bezoeken aan de Belgische gevangenissen (maar liefst 10 sinds 1993)[18] keer op keer vast dat de infrastructuur van en de detentieomstandigheden in de bezochte gevangenissen te wensen overlieten, vooral ten gevolge van de overbevolking. Er werden systematisch aanbevelingen geformuleerd ter attentie van de Belgische autoriteiten om deze situatie te verhelpen.

Op basis van alle bezoeken van de laatste drie decennia heeft het CPT ervoor gekozen in het inhoudelijke hoofdstuk van zijn jaarverslag 2020 "te definiëren wat het als basisvereisten beschouwt om gedetineerden in staat te stellen om fatsoenlijk te leven in de gevangenis, alsook om bepaalde criteria te omschrijven die het gebruikt om te controleren of al dan niet aan deze vereisten is voldaan"[19]. **Het verblijven in fatsoenlijke leef- en slaapomstandigheden en het beschikken over de middelen om deze ruimten proper te houden is één van de criteria om aan de fatsoengrens te voldoen**.[20]. Het CPT verduidelijkt dat de niet-naleving van die minimumeisen kan leiden tot omstandigheden waarin de gedetineerden worden blootgesteld aan onmenselijke of vernederende behandelingen in de zin van artikel 3 van het EVRM[21].

In de volgende paragrafen worden de belangrijkste conclusies van de commissies getoetst aan de door het CPT vastgestelde normen.

[18] *Zie onder meer*: CPT. (2017). Rapport au Gouvernement de la Belgique relatif à la visite effectuée en Belgique par le Comité européen pour la prévention de la torture et des peines ou traitements inhumains ou dégradants (CPT) du 27 mars au 6 avril 2017 (CPT/Inf (2018) 8). Council of Europe: 16807913b1 (coe.int). Zie alle rapporten en documenten over de bezoeken van het CPT in België: The CPT and Belgium (coe.int)

[19] CPT. (2021). 30th general report of the CPT: 1 January – 31 December 2020 (CPT/Inf (2021) 5), § 65. Council of Europe: 1680a25e6b (coe.int).

[20] *Ibid*, § 68.

[21] *Ibid*, § 65.

Niettegenstaande de normen van het CPT voor **fatsoenlijke leef- en slaapomstandigheden**[22] werd in 2021 opnieuw in talrijke penitentiaire instellingen in België vastgesteld dat de leefruimte van de gedetineerden ontoereikend is, dat ze niet met geschikt meubilair is uitgerust, dat de verwarmingssystemen niet altijd goed functioneren, dat er niet voldoende dag- en kunstlicht, verluchting of toegang tot frisse lucht is.

De netheid en het onderhoud van de infrastructuur zijn volgens het CPT belangrijke aspecten bij de beoordeling van 'fatsoenlijke detentieomstandigheden'. Toch zijn in weinig instellingen (met uitzondering van nieuwe inrichtingen) zowel de cellen als het meubilair net en goed onderhouden. Bovendien duidt de aanhoudende aanwezigheid van ongedierte zoals bedwantsen of kakkerlakken in bepaalde gevangenissen op extreem ongezonde detentieomstandigheden. Het CPT eist in dat verband dat *"de nodige schoonmaakproducten gratis ter beschikking van de gedetineerden worden gesteld, zodat ze hun cel schoon en in goede hygiënische staat kunnen houden"* [23]. Het CPT dringt er bovendien op aan dat het beddengoed en het bedlinnen voldoende vaak worden ververst en dat elke gedetineerde schone kleding en lakens krijgt die voldoende vaak worden gewassen[24].

Een andere minimale vereiste betreft **de middelen die ter beschikking worden gesteld van de gedetineerden om hun persoonlijke hygiëne te verzorgen**. Naast de toegang tot verzorgings-, schoonheids- en wasproducten omvatten die middelen "*toegang tot propere en volledig functionerende toiletten, behoorlijke sanitaire voorzieningen, warm water om zich te wassen, de mogelijkheid om te douchen (bij voorkeur dagelijks, maar ten minste twee keer per week)"*[25].

Vele commissies stellen de gebrekkige sanitaire installaties in de Belgische gevangenissen aan de kaak. Het ergst zijn ongetwijfeld de gevangenissen waarvan de cellen niet zijn uitgerust met een toilet, een douche, een wastafel of stromend water. In 2021 zou geen enkel mens mogen worden verplicht zijn behoeften te doen in een toiletemmer. Dat is onaanvaardbaar, vernederend en mensonwaardig.

Door de overbevolking, ten slotte, leven er vaak meerdere personen samengepakt in eenzelfde cel. Als die ruimte maar van één toilet voorzien is, is dat toilet zelden volledig afgescheiden van de rest van de verblijfsruimte. In bepaalde gevallen wordt een scherm, een muurtje of een tussenschot geplaatst, in andere is er helemaal geen scheiding. Dat leidt tot een totaal gebrek aan privacy voor de gedetineerden die in collectieve cellen verblijven. Hetzelfde probleem doet zich voor met de gemeenschappelijke douches, waar er nauwelijks sprake is van privacy voor de gedetineerden.

Uit het voorgaande kunnen we afleiden dat **België de fatsoengrens van het CPT nog lang niet in al zijn gevangenissen heeft bereikt**.

Zoals de commissies hebben vastgesteld, leiden vernederende detentieomstandigheden tot frustraties. Die kunnen dan weer ontaarden in agressiviteit onder gedetineerden of ten aanzien van het penitentiaire personeel, dat door de slechte werkomstandigheden nochtans evenzeer onder deze mensonwaardige omstandigheden lijdt.

De commissies wijzen ook op het gevoel van onveiligheid, veroorzaakt door bepaalde infrastructurele problemen zoals het ontbreken van werkende oproep- of alarmknoppen of doeltreffende alternatieven (bv. walkietalkies of mobiele alarmsystemen die niet altijd correct functioneren ten gevolge van technische storingen of lokalisatieproblemen), cellen die eenvoudigweg niet zijn uitgerust met een oproep- of alarmknop, defecte elektrische circuits en/of verwarmingssystemen die niet aan de normen voldoen, het overgooien van verboden voorwerpen of substanties op de wandelingen omdat de muren te laag zijn of er geen beschermingsnet is.

Bepaalde commissies stellen zich ook vragen over de brandveiligheid en de beperkte ventilatiemogelijkheden in bepaalde instellingen.

Bovendien kunnen de ongezonde leefomstandigheden een impact hebben op de gezondheid van de gedetineerden en bijvoorbeeld huidproblemen, slaapstoornissen, angst of psychische klachten teweegbrengen.

[22] *Ibid*, § 72.
[23] *Ibid*, § 75.
[24] *Ibid*, § 74.
[25] *Ibid*, § 73.

h. Conclusie en aanbevelingen

Op basis van de vaststellingen van de diverse commissies merkt de CTRG op dat vele inrichtingen in 2021 nog altijd worden geconfronteerd met talrijke infrastructurele problemen. Dit leidt tot moeilijke, vaak zelfs mensonwaardige en vernederende levensomstandigheden voor de gedetineerden.

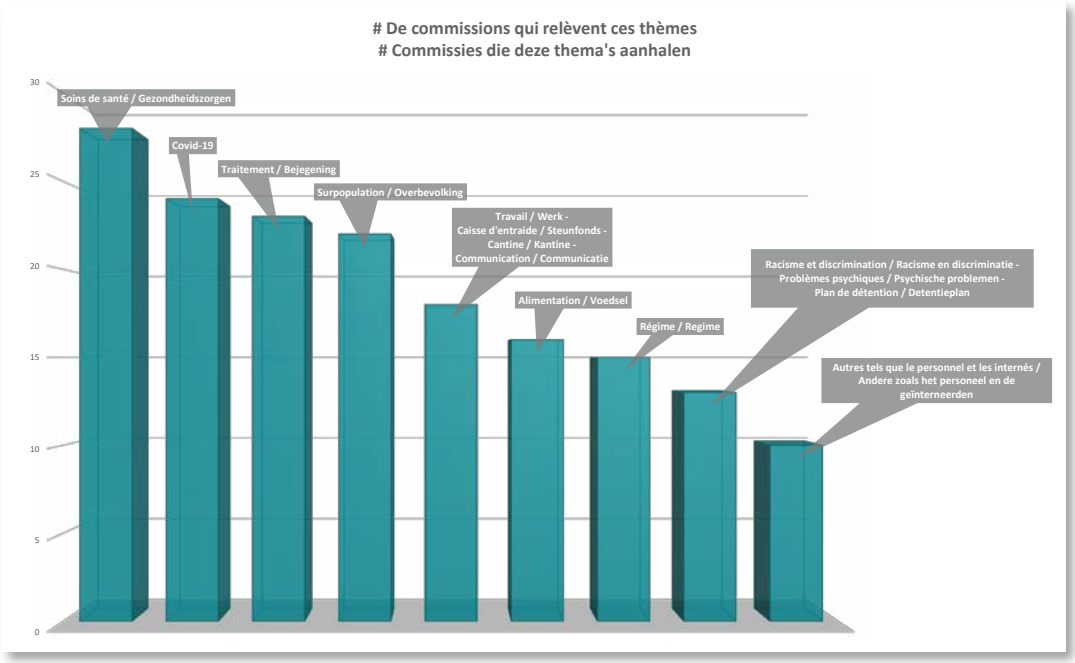
Veroudering, gebrek aan hygiëne, onvoldoende verlichting of de (slechte) verluchting (zo goed als onbestaande) zijn terugkerende problemen waarvan zeer weinig inrichtingen (uitgezonderd nieuwe) gespaard blijven. De vervallen staat van de gebouwen en de woekering van ongedierte hebben ook nefaste gevolgen voor de gezondheid en het welzijn van de gedetineerden, om nog niet te spreken over de impact op hun privacy en zelfrespect.

Die problemen, eigen aan de onaangepaste en verouderde infrastructuur van de inrichtingen, werden door de commissies reeds aangekaart in hun vorige jaarverslagen. De CTRG formuleerde hierover al meerdere aanbevelingen. Omdat er sindsdien nog niet zo veel verbeterd is, wenst de CTRG de aanbevelingen uit zijn jaarverslag 2020 te herhalen en ze aan te vullen met specifieke aanbevelingen voor elk van de thema's die in dit hoofdstuk worden besproken. Laatstgenoemde aanbevelingen zijn gebaseerd op de vaststellingen van de commissies van toezicht.

2. Andere thema's die vaak terugkeren in de verslagen van de commissies van toezicht

De jaarverslagen van de commissies van toezicht geven een overzicht van de manier waarop zij hun opdrachten in het algemeen uitvoeren en van de problemen die ze vaststellen in de penitentiaire inrichting waarvoor ze bevoegd zijn. Gelet op het terugkerende karakter van de problemen die door verschillende commissies worden aangekaart, is het duidelijk dat ze transversaal en structureel van aard zijn en een specifieke opvolging vergen door zowel de CTRG op het centrale niveau als door de lokale commissies. Omdat vaak dezelfde vragen over de werking van het **steunfonds voor gedetineerden** terugkeerden, zal de CTRG er in 2022 zijn **thematisch onderzoek** aan wijden. Anderzijds zullen de commissies zich specifiek in **2022** buigen over de **gevolgen van de overbevolking** in de inrichting waar zij toezicht op houden. De overbevolkingsproblematiek zal het komende jaar het **prioritaire thema** zijn in de jaarverslagen van de commissies van toezicht.

Andere thema's die herhaaldelijk terugkeren in de verslagen van de commissies, worden hierboven opgesomd, beginnend bij de problemen dat het vaakst worden genoemd. Uiteraard zullen ze regelmatig en grondig worden opgevolgd, zowel door de CTRG als door de commissies van toezicht. Elk van die thema's wordt uitvoerig besproken in de jaarverslagen van de commissies van toezicht, die beschikbaar zijn op de website van de CTRG.

II.

Maatschappelijke rol: het voorstel van de CTRG in het kader van het OPCAT

© Filip Van Roe

Strategisch plan 2019-2024 van de CTRG

Maatschappelijke rol.

7.1.6 - De CTRG speelt een actieve rol bij de ontwikkeling van een Nationaal Preventiemechanisme (NPM) en bij de inwerkingstelling van de opdrachten die uit het OPCAT voortvloeien.

Het OPCAT, het facultatief protocol bij het VN-verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, werd op 24 oktober 2005 door België ondertekend. Zijn essentiële opdracht bestaat erin folterpraktijken of -daden te voorkomen door middel van regelmatige controles van de voor vrijheidsberoving bestemde plaatsen. De ratificatie van het OPCAT verplicht België "één of meer onafhankelijke nationale preventiemechanismen (NPM) (...) aan te wijzen of op te richten ter preventie van foltering op nationaal niveau"[26].

Een struikelblok voor de ratificatieprocedure is de institutionele structuur van België, die het moeilijk maakt om dit NPM aan te wijzen of op te richten. Zo is de in juli 2018 aangenomen instemmingswet nog altijd niet gepubliceerd, en dat geldt ook voor de ratificatie die officieel bij de Verenigde Naties werd ingediend. Daar werd de Belgische Staat dan ook op gewezen bij de recentste Universal Periodic Review (UPR) van mei 2021.

Op basis van de NPM's die al operationeel zijn in Europa werden drie basismodellen geïdentificeerd:

- De **ombudsman/ombudsman plus**: in de landen die voor deze aanpak hebben gekozen (bijvoorbeeld Albanië, Estland, Georgië, Spanje), worden de bestaande bevoegdheden van de ombudsman uitgebreid met de NPM-opdracht. In bepaalde landen (met name de Republiek Moldavië en Slovenië) oefenen de ombudsdiensten het NPM-mandaat uit in samenwerking met organisaties uit het maatschappelijke middenveld (ngo's).
- Het **model met één uniek en autonoom orgaan**: in dit model wordt één gespecialiseerd orgaan opgericht dat alleen het NPM-mandaat uitoefent. Voorbeelden van die aanpak zijn te vinden in de mechanismen van Frankrijk, Liechtenstein en Zwitserland.
- Het **model met meerdere organen**: in bepaalde landen (zoals Nederland en het Verenigd Koninkrijk) werden meerdere bestaande onafhankelijke gespecialiseerde inspectiediensten en/of instellingen gezamenlijk aangewezen als NPM, één instelling vervult daarbij een coördinerende rol.

De keuze tussen die modellen is de verantwoordelijkheid van de politieke autoriteiten. In de herfst van 2021 vonden besprekingen plaats op het niveau van de kabinetten van de federale ministers. Eind 2021 waren de gefedereerde entiteiten nog altijd niet bij de gesprekken betrokken.

Zoals wij in onze vorige jaarverslagen (2019 en 2020) al meedeelden, pleegt de FOD Justitie reeds enkele jaren breed overleg met alle betrokken actoren uit alle sectoren die te maken hebben met vrijheidsberoving: autoriteiten en diensten die verantwoordelijk zijn voor de diverse plaatsen van vrijheidsberoving; organen die momenteel een controleopdracht uitvoeren in Belgische detentiecentra en organisaties uit het maatschappelijke middenveld. Dat overleg is erop gericht te bepalen wat de meest concrete en nauwkeurige mogelijkheden zijn voor de invoering van een NPM in België.

Begin november 2021 stelde de CTRG een nota op voor alle federale ministers die bij dit dossier betrokken zijn, namelijk: Buitenlandse Zaken (voor de ratificatie en de verantwoordelijkheid op internationaal niveau), Justitie (voor de concrete invoering van het NPM en het gevangeniswezen), Binnenlandse Zaken (voor het politionele luik), Volksgezondheid (voor wat de psychiatrische ziekenhuizen betreft), Asiel en Migratie (voor migratie gerelateerde detentie) en Defensie (voor de 'militaire politie'). Deze nota schetst de contouren van het model dat **de CTRG als basis gebruikt om de NPM-functie voor heel België op zich te nemen, dit op alle bevoegdheidsniveaus** (federale staat en deelstaten). Dit voorstel berust op drie steunpijlers.

Enerzijds **de eigen bevoegdheden van de CTRG uitbreiden tot alle plaatsen van vrijheidsberoving**, inclusief die waarop momenteel geen enkele externe controle met een preventief karakter wordt uitgeoefend (residuaire bevoegdheid).

Anderzijds **bestaande controleorganen,** via samenwerkingsakkoorden, op zodanige wijze in het NPM **integreren** dat ze voor rekening van de CTRG aan de NPM-opdrachten kunnen bijdragen en toch hun bevoegdheden in het kader van hun huidige mandaat (buiten het NPM) behouden.

[26] Facultatief protocol bij het VN-verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing, dat door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd goedgekeurd op 18 december 2002 en in werking trad op 22 juni 2006, art. 3.

Ten slotte binnen de CTRG **een specifieke structuur** met eigen personeel en een afzonderlijk budget oprichten om daaraan specifiek de uitoefening van de NPM-functies toe te vertrouwen.

De CTRG is van mening dat zijn voorstel voldoet aan de meeste criteria die de politiek heeft vooropgesteld met het oog op de oprichting van een NPM:

- Een mechanisme dat doeltreffend en effectief is voor de uitvoering van de preventieve opdrachten door middel van het afleggen van regelmatige bezoeken aan de detentiecentra en de publicatie van verslagen;
- Een dekking van alle plaatsen voor vrijheidsberoving op het Belgische grondgebied, dit op alle bevoegdheidsniveaus;
- De strategische en/of operationele integratie van de bestaande organen in het NPM met behoud van hun eigen bevoegdheden (buiten het NPM);
- Voldoende en evolutieve middelen die het mechanisme in staat stellen om efficiënt en duurzaam zijn opdrachten uit te voeren.

Op 8 november 2021 werd de CTRG uitgenodigd om zijn voorstel aan de kabinetten van de betrokken federale ministeries toe te lichten.

Er werden nog twee andere modellen voorgesteld, respectievelijk dat van het nieuwe Federaal Instituut voor de Rechten van de Mens (FIRM), en het collegiale model van de parlementaire ombudsmannen en de ombudsmannen voor de rechten van het kind. Het eerste is gebaseerd op het model van één autonoom orgaan, het tweede op het model van de ombudsmannen plus.

Eind 2021 was er nog geen concreet gevolg gegeven aan deze toelichting en hadden de autoriteiten nog geen nauwkeurige agenda bekendgemaakt. Nochtans was, in ieder geval op het federale niveau, de politieke wil aanwezig om het proces zo snel mogelijk af te ronden.

Hier moet worden verduidelijkt dat het project voor de oprichting van een Vlaams instituut voor de rechten van de mens het proces zou kunnen bemoeilijken. Het ziet ernaar uit dat het niet eenvoudig zal zijn samenwerkingsakkoorden te bereiken om de diverse bevoegdheidsniveaus te laten bijdragen aan het NPM. De CTRG blijft niettemin vastberaden om vooruitgang te boeken in dit dossier.

Er wordt dan ook regelmatig op een transparante en uitermate constructieve manier overleg gepleegd met alle betrokken partijen. De CTRG durft te hopen dat dit dossier in 2022 zal leiden tot de ratificatie van het OPCAT en de aanwijzing van een NPM.

De CTRG herhaalt de aanbevelingen die hij al in zijn jaarverslagen 2019 en 2020 formuleerde.

De CTRG roept de federale regering op om **het OPCAT** (in 2005 ondertekend) **te ratificeren** door zijn akte van bekrachtiging neer te leggen bij de Verenigde Naties en terzelfder tijd **een NPM**, waarin de CTRG een actieve rol zal spelen, **op te richten** of aan te duiden.

III.

Het beklagrecht

© Filip Van Roe

Aanbevelingen van de CTRG met betrekking tot het beklagrecht

De klachtencommissies en de beroepscommissies die uit respectievelijk de commissies van toezicht en de Centrale Raad werden gevormd, zijn belast met de behandeling van de klachten en het verhaal van de gedetineerden tegen de beslissingen van de directeur voor de eerste, en de uitspraken van de klachtencommissies en sommige beslissingen van de directeur-generaal voor de tweede *(art. 148 tot 167 van de Basiswet).*

De CTRG beveelt DG EPI aan erover te waken dat de directies van de gevangenissen een beroep kunnen doen op voldoende personeelsleden en juridische bijstand opdat de directies ten volle hun medewerking aan het beklagrecht kunnen verlenen.

De CTRG nodigt DG EPI uit zich verder in te spannen om alle directies van de gevangenissen te overtuigen van het belang en de waarde van het beklagrecht en hen ertoe aan te zetten blijvend hun medewerking aan het beklagrecht te verlenen.

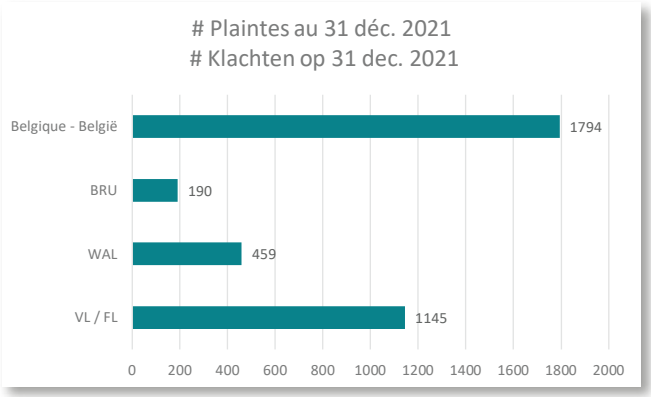
De CTRG herhaalt zijn aanbeveling aan de minister van Justitie en DG EPI om alle regelgeving, met inbegrip van de ministeriële omzendbrieven, collectieve brieven en andere instructies te publiceren op de website van de FOD Justitie, in het bijzonder opdat elke gedetineerde, advocaat of vertrouwenspersoon onverkort kennis kan nemen van de voorschriften waarop de directie haar beslissingen steunt.

A. HET BEKLAGRECHT IN 2021: ENKELE CIJFERS

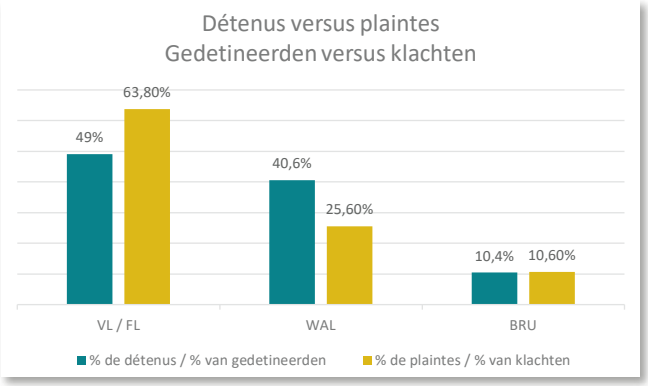
1. Klachtencommissies

In 2021 registreerden de klachtencommissies 1794 klachten. Een opvallende vaststelling is dat in verhouding tot het aantal gedetineerden in die gevangenissen (49% van de gevangenisbevolking) de klachtencommissies bij de Vlaamse gevangenissen veel meer klachten ontvangen (63,8 % van de klachten) dan de klachtencommissies bij de Waalse gevangenissen (25,6% van de klachten voor 40,6% van de gevangenisbevolking).

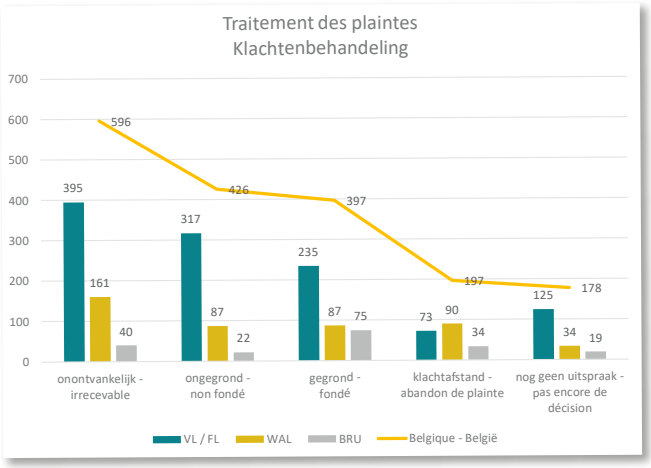
Een intrigerende vaststelling is dat in sommige instellingen aan Nederlandstalige kant, opnieuw in verhouding tot het aantal gedetineerden, veel meer klachten worden ingediend (**Beveren**, **Ieper**, **Leuven Centraal**, **Mechelen** en **Turnhout**) dan in andere (**Dendermonde**, **Hasselt**, **Oudenaarde**, **Ruiselede** en **Wortel**). Aan Franstalige kant worden verhoudingsgewijs veel meer klachten ingediend in **Itter**, **Leuze-en-Hainaut**, **Nijvel** en **Doornik** dan in **Dinant**, **Hoei**, **Jamioulx**, **Lantin**, **Namen** en **Paifve**. Men kan veronderstellen dat het zeer geringe aantal klachten in de gevangenis van **Ruiselede** wordt verklaard door onder andere de aard en de omvang van de instelling en het open regime. In de inrichting tot bescherming van de maatschappij te **Paifve** zal de kwetsbaarheid van de geïnterneerden minstens een deel van de verklaring zijn. De commissie van **Namen** wijst op de relatief rustige sfeer binnen de gevangenis. De commissie van **Oudenaarde** vermoedt dat het correcte penitentiaire regime in haar gevangenis het geringe aantal klachten verklaart. Voor andere instellingen ligt de uitleg niet meteen voor de hand.

Een doorgedreven analyse van twee jaar beklagrecht, die de CTRG in de loop van 2022-23 zal uitvoeren, zal bijkomende verklaringen aan het licht brengen voor de sterk uiteenlopende cijfers.

Eind 2021 moest nog over ongeveer 10% van de in 2021 ingediende klachten (178 van de 1794 klachten) uitspraak worden gedaan. In 11% van de gevallen volgde klachtafstand (197 klachten). Ruim 40% van de behandelde klachten was niet ontvankelijk (596 van de 1419 behandelde klachten). Iets meer dan de helft van de ontvankelijke klachten was ongegrond (426 van de 823 ontvankelijke klachten). Niet-ontvankelijke en ongegronde klachten maken samen 72% van de behandelde klachten uit.

Gedetailleerde cijfers over het beklagrecht per gevangenis zijn te vinden in bijlage 3 van dit verslag.

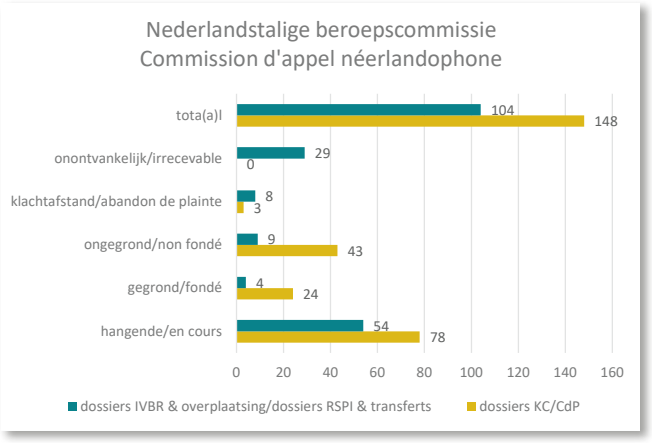

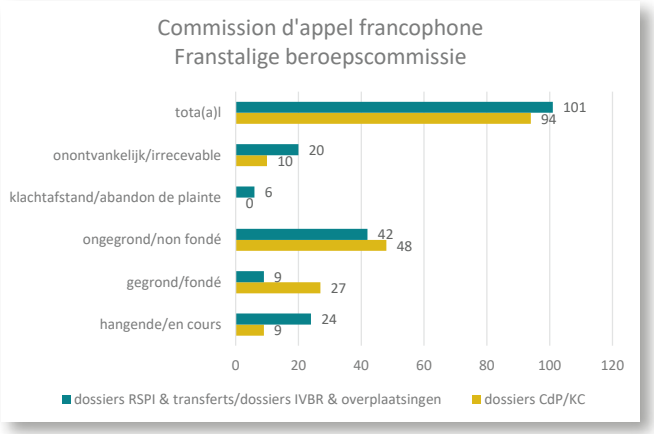
2. Beroepscommissies

Bij de beroepscommissies werden 447 dossiers geopend. 242 dossiers betreffen beroepen tegen beslissingen van een klachtencommissie. In 205 dossiers gaat het over beroepen die rechtstreeks bij de beroepscommissie worden ingesteld, namelijk beroepen tegen de beslissing van de directeur-generaal tot plaatsing van de gedetineerde in een bijzonder individueel veiligheidsregime of de hernieuwing of handhaving van deze beslissing (art. 118, §10, van de basiswet) en beroepen tegen de beslissing die de directeur-generaal nam over het bezwaarschrift van de gedetineerde tegen de beslissing tot plaatsing of overplaatsing in een gevangenis (art. 165 van de basiswet).

Van de in 2021 ingediende en behandelde beroepen tegen beslissingen van een klachtencommissie verklaarden zowel de Nederlandstalige als de Franstalige Beroepscommissie min of meer één derde van de beroepen ontvankelijk en gegrond. Een opvallende vaststelling is dat aan Nederlandstalige kant het aandeel beroepen van gedetineerden tegen een beslissing van de klachtencommissie (ongeveer 60%) veel hoger ligt dan aan Franstalige kant (ongeveer 30%).

Beroepen tegen de beslissingen van de directeur-generaal worden slechts in een beperkt aantal gevallen ontvankelijk en gegrond verklaard (4 van de 50 behandelde dossiers aan Nederlandstalige kant, 9 van de 77 behandelde dossiers aan Franstalige kant).

Een hogere instroom van zaken aan Nederlandstalige kant heeft een vertraging in de behandeling van de beroepen meegebracht. De CTRG zal de nodige maatregelen nemen om deze vertraging te beperken en uiteindelijk weg te werken.

3. Het cassatieberoep bij de Raad van State

Tegen 15 beslissingen van de Franstalige beroepscommissie over in 2021 binnengekomen beroepen (waarvan één met betrekking tot een overplaatsing) werd bij de Raad van State cassatieberoep ingesteld. In drie zaken volgde een beschikking van niet-toelaatbaarheid. Eén beslissing van de Nederlandstalige beroepscommissie maakte het voorwerp uit van een cassatieberoep dat onontvankelijk werd verklaard.

Twee cassatieberoepen tegen in 2021 uitgesproken beslissingen door de Franstalige beroepscommissie werden gegrond verklaard (arresten nr. 252.827 en nr. 252.828 van 31 januari 2022).

In het arrest nr. 252.827 doet de Raad van State uitspraak over het begrip “tegemoetkoming, met uitsluiting van elke financiële vergoeding” zoals bedoeld in artikel 158, §4, van de Basiswet. De Raad oordeelt dat de ‘financiële vergoeding’ – waarin dus de tegemoetkoming niet mag bestaan – een vergoeding is die door middel van een geldsom wordt toegekend. De omstandigheid dat gratis een voordeel wordt toegekend, brengt niet mee dat de vergoeding waarbij een ander voordeel dan een geldsom wordt toegekend, een ‘financiële vergoeding’ is. De Franstalige beroepscommissie (in de zaak CA/21-0023) had daarentegen geoordeeld dat de ‘sociale tabak’ die voor de duur van een week werd toegekend, ontegensprekelijk van financiële aard was.

In het arrest nr. 252.828 doet de Raad van State uitspraak over de zogenaamde “collectieve compensatie”. De Raad onderstreept dat de tegemoetkoming tot doel heeft de gedetineerde te compenseren indien de gevolgen van de vernietigde beslissing niet meer ongedaan kunnen worden gemaakt en dat het dan gaat over een beslissing die ten aanzien van die gedetineerde werd genomen. Daaruit volgt dat de tegemoetkoming dan ook slechts persoonlijk kan zijn. De Franstalige beroepscommissie (in de zaak CA/21- 0051) had daarentegen geoordeeld dat niets belette dat een tegemoetkoming aan alle gedetineerden ten goede kwam en dat de tegemoetkoming voor een onrechtmatige fouillering op het lichaam erin kon bestaan dat de directie alle gedetineerden informeerde over hun rechten op dit punt.

4. Enkele vaststellingen na een eerste volledig jaar beklagrecht

Een meer doorgedreven klimaat van **dialoog** tussen directie en gedetineerde beperkt het aantal gevallen waarin een tuchtprocedure wordt toegepast en zo ook het aantal aangevochten (tucht)beslissingen. De commissie van **Aarlen** signaleert dat de directie de tijd neemt om een conflict met een gedetineerde uit te praten en dat na een terechtwijzing een tuchtbeslissing niet meer nodig is.

Een open houding van de directie en een constructieve dialoog tijdens de behandeling van de klacht helpen om het uiteindelijke doel van het beklagrecht te verwezenlijken, namelijk niet alleen het bieden van rechtsbescherming aan de gedetineerde, maar ook, en zo mogelijk in de eerste plaats, aan het conflict een oplossing geven die beide partijen kunnen aanvaarden. Zo wijst de commissie van **Brugge** erop dat het al eens gebeurt dat de directie tijdens de zitting erkent dat de tuchtbeslissing ten onrechte werd genomen of dat de gedetineerde toegeeft dat de tuchtstraf terecht werd opgelegd. De commissie van **Leuven Centraal** onderstreept dat de zitting ertoe kan bijdragen dat de klager de beslissing beter kan begrijpen. Ook het feit dat hij werd gehoord en zijn standpunt kon uiteenzetten, komt tegemoet aan een belangrijke behoefte van de gedetineerde en wordt gewaardeerd, ook al wordt de klacht uiteindelijk niet gegrond verklaard (**Leuze-en-Hainaut** en **Leuven Centraal**). Andere commissies merken op dat de rechtspraak van de klachtencommissie, zeker in de beginperiode, leidde tot spanningen (o.a. in **Marche-en-Famenne**, **Bergen** en **Doornik**). Zo stipte de commissie van **Aarlen** aan dat een beslissing tot een staking bij het personeel leidde, en ook in **Gent** wees de directie op de mogelijkheid van een staking als reactie op een schorsingsbeslissing.

De **aanwezigheid van de directie tijdens de zitting** is dan ook wenselijk en noodzakelijk, niet alleen vanuit procedureel oogpunt (zodat de directie zo nodig haar standpunt kan verduidelijken of kan worden gehoord over een eventuele tegemoetkoming bij gegrondverklaring van de klacht), maar ook om de kans te grijpen om op de klacht van de gedetineerde een dialoog te laten volgen die tot meer wederzijds begrip kan leiden. Zonder tegenspraak van de directie is het ook voor de klachtencommissie moeilijk om de klacht van de gedetineerde juist te beoordelen. In dit opzicht betreurt de CTRG dat de directie in sommige instellingen afwezig blijft en zelfs aankondigt in 2022 systematisch afwezig te blijven, zoals de commissie van **Nijvel** vaststelt.

De CTRG is zich wel bewust van de **werklast** voor de directies die het beklagrecht meebrengt, en beveelt dan ook aan dat aan de directies de nodige middelen ter beschikking worden gesteld om hun rol ten volle te kunnen opnemen.

Het beklagrecht heeft ook een **preventieve functie**. Een aantal commissies stelt vast dat het beklag ertoe heeft geleid dat directies er meer aandacht voor hebben dat hun beslissingen formeel en inhoudelijk in orde zijn (**Brugge**, **Dendermonde** en **Itter**) of dat penitentiaire beambten meer zorg besteden aan de redactie van hun rapport aan de directeur (**Leuven Hulp**). Wanneer de directie een tuchtbeslissing neemt na het bekijken van de camerabeelden, wordt er meer over gewaakt dat ook de gedetineerde deze beelden kan bekijken. Beslissingen tot fouillering op het lichaam worden beter gemotiveerd. Nochtans wordt in sommige gevangenissen en niettegenstaande de rechtspraak van de klachtencommissie een fouillering op het lichaam nog steeds gemotiveerd door de loutere plaatsing van de gedetineerde in de strafcel of beveiligde cel, wat onrechtmatig is[27], of wordt niet gemotiveerd waarom een onderzoek aan de kledij niet zou volstaan. Nochtans wordt in bepaalde instellingen nog steeds te weinig zorg besteed aan de beslissingen. Dit is zeker het geval wanneer de beslissing wordt geschreven op de keerzijde van een rapportbriefje en soms niet eens duidelijk is wie de beslissing nam en om welke redenen, zoals de commissie van **Merksplas** opmerkt.

[27] Grondwettelijk Hof, arrest nr. 20/2014 van 29 januari 2014 (zie https://www.const-court.be/nl).

Tuchtbeslissingen (en de voorlopige maatregelen voorafgaand aan de tuchtbeslissing), bijzondere veiligheidsmaatregelen, maar ook fouilleringen op het lichaam, beslissingen om een tewerkstelling te beëindigen, een bezoek te weigeren of een wijziging van cel te bevelen, zijn meestal het **voorwerp van de klacht**.

Gedetineerden zijn echter vaak niet op de hoogte van de **precieze bevoegdheid van de klachtencommissies** en stellen (niet-ontvankelijke) klachten in tegen feitelijke situaties, zoals handelingen van penitentiair beambten, die niet op een beslissing van de directie terug te voeren zijn of tegen medische beslissingen, beslissingen over penitentiair verlof en uitgaansvergunningen,… Tegen beslissingen tot overplaatsing wordt eveneens niet zelden bij de klachtencommissie een beroep ingesteld dat niet ontvankelijk is omdat zij in eerste instantie het voorwerp van een bezwaarschrift bij de directeur-generaal moeten uitmaken en eventueel nadien van een beroep bij de beroepscommissie.. Diverse commissies signaleren het grote aantal niet-ontvankelijke klachten en organiseerden **informatiesessies** voor gedetineerden of stellen die in het vooruitzicht (**Antwerpen**, **Berkendael**, **Beveren**, **Dinant**, **Hasselt**, **Jamioulx**, **Paifve**). In enkele instellingen is een vrij groot aantal niet-ontvankelijke klachten afkomstig van slechts één of enkele gedetineerden. Niettemin is het hoge aantal niet-ontvankelijke klachten vooral te wijten aan een ontoereikende kennis van de draagwijdte van het beklagrecht en niet aan een misbruik van dit recht.

Op de **formele bemiddeling** na indiening van de klacht wordt vrij zelden een beroep gedaan, wat te betreuren valt (o.a. **Vorst-Berkendael**, **Leuven Centraal**, **Nijvel**, **Doornik**). In vele instellingen antwoordt de directie vrijwel steeds na ontvangst van de klacht dat zij geen bemiddeling wenst (wat expliciet wordt opgemerkt door de commissies van o.a. **Beveren**, **Dendermonde**, **Leuven Centraal** en **Turnhout**). De administratieve procedure voorafgaand aan het opstarten van de bemiddeling wordt als te zwaar ervaren (**Antwerpen**, **Gent**, **Hasselt**). Onder meer rijst de vraag of vanuit de klachtencommissie bemiddeling kan worden opgestart wanneer op het eerste gezicht de klacht niet ontvankelijk lijkt (**Antwerpen**). Er wordt opgemerkt dat voor tuchtbeslissingen die werden genomen (nadat de gedetineerde al werd gehoord), een bemiddeling na de indiening van de klacht doorgaans te laat komt (**Lantin**, **Nijvel**). De CTRG zal initiatieven nemen om de weerstand en de moeilijkheden waarop de bemiddeling stuit, weg te werken.

Wanneer de bemiddeling succesvol is en tot een vergelijk leidt, volgt een **klachtafstand** door de gedetineerde. In sommige instellingen wordt evenwel een relatief hoog aantal klachtafstanden vastgesteld zonder dat duidelijk is waarom, zodat de vraag rijst of gedetineerden soms niet onder druk worden gezet om hun klacht te verzaken.

De aanzienlijke **werklast** van de klachtencommissies in sommige instellingen brengt mee dat de klachten niet steeds even snel als gewenst kunnen worden afgehandeld. Diverse commissies wijzen op de werkoverlast bij de juristen van het klachtensecretariaat (**Beveren**, **Gent**, **Hasselt**, **Oudenaarde**), wier bijdrage algemeen wordt gewaardeerd. De CTRG neemt maatregelen om het secretariaat van de klachtencommissies bijkomend administratief te ondersteunen. De werklast van de juristen en van de klachtencommissies is niet de enige verklaring voor de soms langere termijn van behandeling van de klacht. Soms laat het verweer van de directie op zich wachten, vraagt de advocaat van de klager uitstel, moeten bijkomende gegevens worden opgevraagd, wordt een zitting op vraag van de directie wegens onderbezetting geannuleerd of doorkruist de overplaatsing van een klager naar een andere gevangenis de normale voortzetting van de procedure.

De **behandelingstermijn** voor de klacht, of soms zelfs eenvoudig het tijdsverloop tussen het ogenblik waarop de gedetineerde zijn klacht in de brievenbus stopt en het ogenblik waarop de brievenbus wordt geleegd en de klacht wordt geregistreerd, brengt dikwijls mee dat de aangevochten tuchtbeslissing al is uitgevoerd voordat de klacht kan worden behandeld (waarop ook de commissie van **Nijvel** expliciet wijst).

Voor zover de beslissing nog niet (volledig) werd uitgevoerd, kan een **schorsing van de beslissing** voorkomen dat de gevolgen van een terecht aangevochten beslissing niet meer ongedaan kunnen worden gemaakt. De schorsing van een beslissing wordt echter slechts zelden gevraagd en dan voornamelijk wanneer de advocaat van de gedetineerde de klacht indient, wat veeleer het geval is aan Franstalige kant. De voorzitter van de klachtencommissie kan ook ambtshalve de beslissing schorsen, wat veeleer aan Nederlandstalige kant gebeurt. Schorsingen worden echter spaarzaam toegekend. In 2021 werd slechts in 36 zaken (14 schorsingen in Vlaamse gevangenissen, 12 in Waalse gevangenissen en 10 in Brussel) overgegaan tot schorsing van de beslissing van de directie.

Wanneer de beslissing wordt vernietigd, maar de gevolgen van de vernietigde beslissing niet meer ongedaan kunnen worden gemaakt, bepaalt de klachtencommissie, na de directie te hebben gehoord, of aan de klager enige **tegemoetkoming** moet worden toegekend. Deze tegemoetkoming mag niet van financiële aard zijn. De belangstelling van gedetineerden voor deze niet-geldelijke tegemoetkoming is vrij beperkt en de advocaten die de gedetineerden bijstaan, geven hieraan weinig aandacht. Een schrapping van de tuchtstraf uit het register van de tuchtsancties, het opnieuw tewerkstellen van de gedetineerde (na een vernietigde ontslagbeslissing) of eenvoudig de erkenning dat de beslissing terecht werd aangevochten, volstaan dikwijls om aan het geschonden rechtsgevoel van de klager tegemoet te komen. Wanneer een tegemoetkoming wordt toegekend, bestaat die doorgaans in de toekenning van een extra of extra lange douchemogelijkheid, een extra wandeling, fitnessmogelijkheid, (ongestoord) bezoek of (video)belmomenten.

5. Enkele initiatieven voor een verdere ontwikkeling van de beklagrechtspraak

Een bezorgdheid van een aantal klachtencommissies is de **toegankelijkheid of leesbaarheid van de beslissingen** (**Beveren**, **Gent**, **Leuven Hulp**, **Namen**). De CTRG deed een beroep op het centrum 'Helder Recht / Droits Quotidiens' voor workshops over de vorm en de redactie van de beslissingen en over het taalgebruik. Zowel de juristen van het klachtensecretariaat als leden van klachtencommissies namen hieraan deel. Dit project moet in 2022 leiden tot het opstellen van beslissingen volgens een sjabloon en met een redactiestijl die een grotere toegankelijkheid moeten waarborgen.

Een andere verzuchting waaraan de CTRG wil tegemoetkomen, is de vraag van vele klachtencommissies naar bijkomende **opleidingen en uitwisselingen van ervaringen**. Op 23 april 2021 organiseerde de CTRG alvast een overlegmoment tussen de voorzitters van de klachtencommissies.

Belangrijk voor de ontwikkeling van het beklagrecht is de **kenbaarheid van de beklagrechtspraak**. In afwachting van de oppuntstelling van de rechtspraakdatabank die vanaf februari 2022 via de website van de CTRG kan worden geraadpleegd[28], nam de CTRG het initiatief om rechtspraak van klachtencommissies en beroepscommissies aan twee juridische tijdschriften ter beschikking te stellen, om alvast die eerste rechtspraak bekend te maken en door academici en practici te laten becommentariëren[29].

Voorts blijft de CTRG **in overleg met het DG EPI** om voor administratieve problemen en andere vragen die bij de ontwikkeling van de beklagrechtspraak kunnen rijzen, oplossingen en antwoorden te bespreken. De CTRG waardeert de inspanningen van het DG EPI om alle directies van de gevangenissen te overtuigen van het belang en de waarde van het beklagrecht en nodigt het DG EPI uit om deze inspanningen voort te zetten.

De CTRG beveelt ten slotte aan dat alle regelgeving, met inbegrip van de ministeriële omzendbrieven, collectieve brieven en andere instructies, op de website van de FOD Justitie wordt gepubliceerd opdat elke gedetineerde, advocaat of vertrouwenspersoon kennis kan nemen van de voorschriften waarop de directie haar beslissingen steunt.

6. Het belang van de beklagrechtspraak voor de verdere ontwikkeling van het penitentiair recht

De klachtencommissies en de beroepscommissies hebben al enkele belangwekkende beslissingen genomen. Sommige beslissingen van de klachtencommissie worden niet gevolgd door de beroepscommissie, sommige beslissingen van de beroepscommissie maken het voorwerp uit van een cassatieberoep bij de Raad van State.

[28] https://rechtspraak.ctrg.belgium.be/

[29] Zie Tijdschrift voor Strafrecht 2021 (TvS), nr. 5 (met het artikel van T. Daems en F. Tulkens, "Het klachtenrecht voor gedetineerden", en diverse beslissingen, vaak geannoteerd, van de klachtencommissies en de Nederlandstalige beroepscommissie) en de Revue de jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles 2021 (JLMB), nrs. 36 en 40, (met de verkorte versie en in het Frans, van de bijdrage van T. Daems en F. Tulkens, "Actualité du droit de plainte des détenus", en diverse geannoteerde beslissingen van de klachtencommissies en de Franstalige beroepscommissie).

Ongeacht de vraag of de beslissingen in beroep of voor de Raad van State standhouden, mag het duidelijk zijn dat de vragen die aan de klachtencommissies en beroepscommissies worden voorgelegd, van groot belang zijn voor de bepaling van de grenzen waarbinnen aan de gedetineerde rechtsbescherming kan worden geboden en voor de ontwikkeling van het penitentiair recht.

Bij wijze van voorbeeld kunnen de volgende beslissingen worden vermeld:

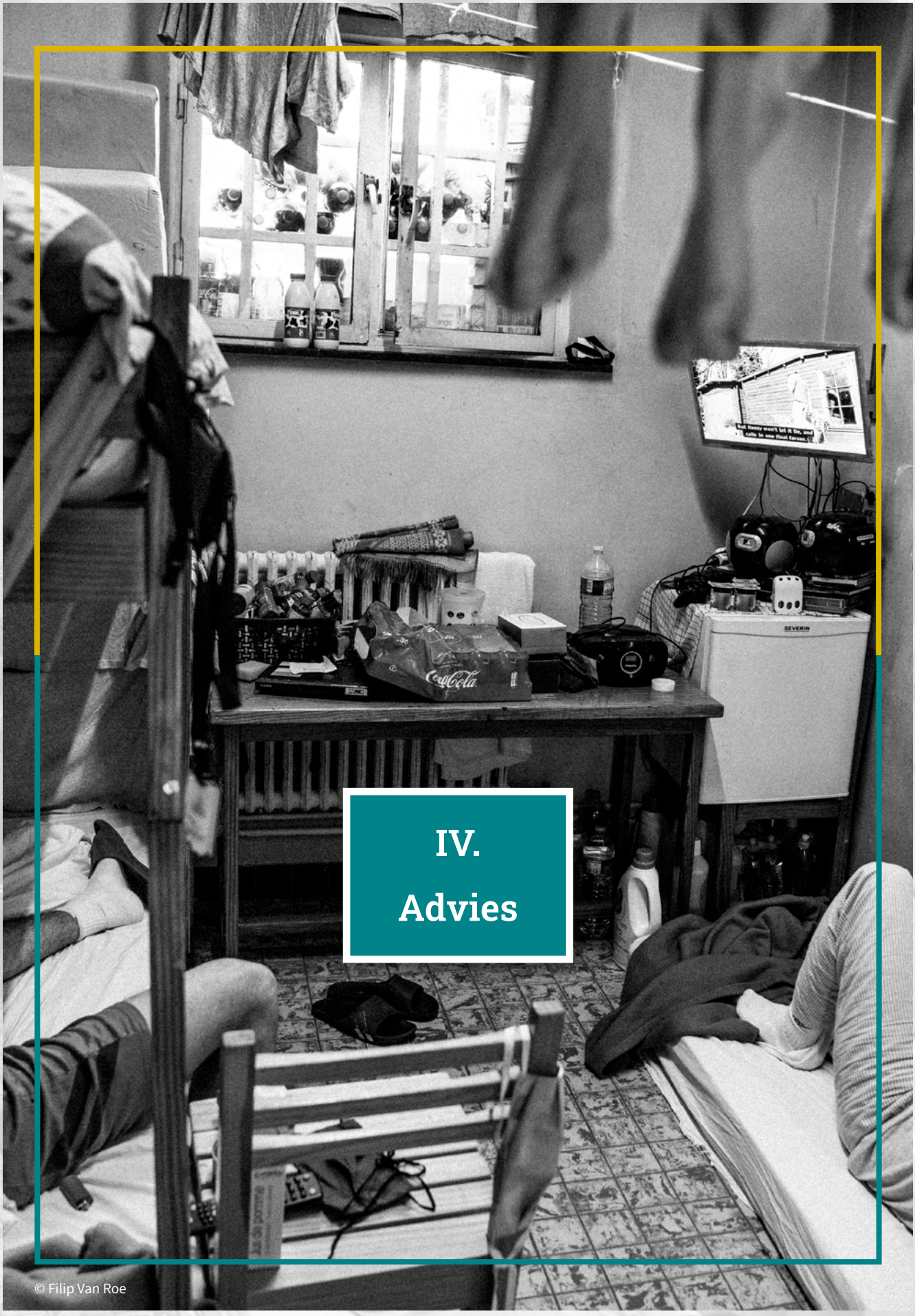
- een tuchtinbreuk kan een geïnterneerde enkel worden toegerekend als op basis van een psychiatrisch rapport is aangetoond dat de geïnterneerde helder en bewust was op het ogenblik van de inbreuk; zonder een dergelijk rapport kan de directie geen rechtmatige tuchtbeslissing nemen[30];
- een geïnterneerde moet een beroep kunnen doen op een advocaat wanneer hij wordt gehoord over het eventueel opleggen van een bijzondere veiligheidsmaatregel, ook al voorziet de wet niet in de verplichte bijstand door een advocaat (artikelen 110, §2, en 167, §4 van de Basiswet)[31], en meer algemeen is het recht op bijstand door een advocaat wanneer iemand wordt gehoord, een algemeen rechtsbeginsel. Iedere gedetineerde heeft dus recht op bijstand door een advocaat wanneer hij door de directeur wordt gehoord over het opleggen van een bijzondere veiligheidsmaatregel[32];
- een gedetineerde met psychische problemen die opzettelijk de fysieke of psychische integriteit van personen en de orde aantast, die geen gevolg heeft gegeven aan de aanmaningen en de bevelen van het personeel en die uiteindelijk geprobeerd heeft zelfmoord te plegen, mocht niet in de strafcel worden geplaatst, niet alleen omdat deze feiten hem niet konden worden toegerekend, maar ook omdat opsluiting in de strafcel na een zelfmoordpoging in strijd is met het verbod op iedere onmenselijke behandeling[33];
- de eenvoudige vaststelling van een drugsgeur door personeelsleden, ook al hebben die een opleiding gevolgd, zonder dat een latere celcontrole en fouillering op het lichaam aanwijzingen opleverden, geldt krachtens de wet niet als bewijs voor het bezit van of de handel in verboden stoffen[34];
- in het kader van een tuchtstraf opgelegde 'punten' die, wanneer tien punten worden opgelegd aan een gedetineerde, bepalen of die onder het basisregime dan wel het opendeurregime valt, zijn een niet-toegestane tuchtstraf[35];
- de beslissingen van de directeur-generaal om de gedetineerde in een bijzonder individueel veiligheidsregime te plaatsen, worden vernietigd of de maatregelen worden afgezwakt[36].

7. Doelstellingen van de CTRG voor het beklagrecht in 2022

De doelstellingen blijven dezelfde als die van het vorige jaar (Jaarverslag 2020, p. 76), al is na één jaar beklagrecht de context natuurlijk gewijzigd. Ook in 2022 zal de CTRG zich inzetten voor de bevordering en verbetering van het beklagrecht en voor de ondersteuning van de klachtencommissies en beroepscommissies door een blijvende aandacht voor opleiding van leden van deze commissies, door ondersteuning door de juristen, door bijkomende ondersteuning door administratieve medewerkers, door de bevordering van bemiddeling en vereenvoudiging, waar mogelijk, van de procedure, zo nodig in overleg met het DG EPI.

Voor meer details en toelichtingen over de werking van elke klachtencommissie verwijzen we de geïnteresseerde lezer naar de jaarverslagen van de commissies van toezicht. Deze verslagen worden op de website van de CTRG gepubliceerd.

30 Zie met name: KC02/21-0049, bevestigd door BC/21-0149, CA/21-0110, CA/21-0111, CA/21-0113, CA/21-0115; tegen enkele beslissingen werd een cassatieberoep ingesteld.
31 CA/21-0109, er werd een cassatieberoep ingesteld tegen deze beslissing.
32 CA/21-0146, er werd een cassatieberoep ingesteld tegen deze beslissing.
33 KC09/21-0031.
34 KC16/21-0026, en in tegengestelde zin: BC/20-0019.
35 Zie met name: KC16/21-0033, en in omgekeerde zin: BC/20-0019 - beroep tegen KC06/20-0011.
36 Zie onder meer CA/21-0087, CA/21-0094, CA/21-0126.

IV. Advies

© Filip Van Roe

De Centrale Raad heeft tot taak "aan de minister, hetzij ambtshalve, hetzij op zijn verzoek, advies te verlenen over het gevangeniswezen en de uitvoering van vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen" *(art. 22, §2 Basiswet gevangeniswezen)*.

Hoewel de Basiswet aan de minister de mogelijkheid geeft om de CTRG op zijn verzoek een advies te laten verlenen, heeft de minister hiervan in 2021 geen gebruik gemaakt. Wel verleende de CTRG in 2021 vijfmaal op ambtshalve wijze een advies.

A. ADVIEZEN IN 2021

De in de loop van het jaar uitgebrachte adviezen focussen op drie verschillende thema's: **COVID-19**, het **lot van de geïnterneerden** en de **nieuwe gevangenis van Haren**. Deze adviezen worden hierna kort beschreven. Hun integrale versie kan worden geraadpleegd op de website van de CTRG of via de desbetreffende links die zijn opgenomen in de digitale versie van dit jaarverslag.

1. COVID-19

Op **30 maart 2021** bracht de Centrale Raad ambtshalve een advies uit **met betrekking tot de voortzetting van de maatregelen ter ondersteuning van de bestrijding van de gezondheidscrisis in de gevangenissen**. De minister van Justitie nam via een ministerieel besluit de beslissing om de maatregelen die opgenomen zijn in de wet van 20 december 2020 houdende diverse tijdelijke en structurele bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus, te verlengen. Met dit advies bracht de Centrale Raad zijn advies van 27 november 2020 in herinnering. Aangezien de gevangenispopulatie aanzienlijk hoger was dan tijdens de eerste golf van de gezondheidscrisis was de CTRG van oordeel dat het voorgaande advies nog steeds relevant was.

Om de gevangenispopulatie te doen afnemen, en om derhalve de impact van de gezondheidscrisis in te perken, formuleerde de Centrale Raad de volgende adviezen:

1. Om de vervroegde invrijheidstelling "COVID-19" aan alle veroordeelden toe te kennen vanaf 6 maanden voor het strafeinde, tenzij de gevangenisdirectie vaststelt dat er contra-indicaties aanwezig zijn in hoofde van de veroordeelde;
2. Met betrekking tot de opschorting van de uitvoering van beslissingen tot toekenning van een uitgaansvergunning, penitentiair verlof of beperkte detentie aan gedetineerden beveelt de Centrale Raad aan om objectieve criteria te preciseren waarop men deze beslissing kan baseren. Dit om te vermijden dat deze maatregelen disproportioneel overkomen.;
3. Om de nodige maatregelen te nemen om de instroom van personen in voorlopige hechtenis te beperken;
4. En, tot slot, om volop in te zetten op alternatieve, niet-vrijheidsbenemende straffen en maatregelen, en om het strafuitvoeringsrecht te hervormen.

Ook met betrekking tot de maatregelen ter bestrijding van de gezondheidscrisis drong de Centrale Raad er, in zijn advies van **25 mei 2021**, op aan **de gedetineerden prioritair te vaccineren.** Dit advies volgde op een oproep van verschillende arts-leden van de commissies van toezicht om alle gedetineerden dringend te laten vaccineren (zie Voor het overige verwijst de CTRG naar de specifieke aanbevelingen die over de hoofdstukken van dit verslag verspreid zijn. Ze zijn visueel herkenbaar aan de opmaak die ook hierboven werd gebruikt (zie e. Vaccinatie, p.18).

Vervolgens bracht de CTRG op **25 november 2021 een** advies **uit over de overbevolking in de context van de vierde golf van COVID-19-besmettingen.** De gevangenispopulatie steeg van 1 september tot midden november voortdurend en ging van 10.098 naar 10.885 gedetineerden, terwijl er slechts een capaciteit is van 9.611 gedetineerden. Het plaatsgebrek en de deplorabele detentieomstandigheden waren in strijd met alle elementaire gezondheidsregels en maakten het onmogelijk om de sanitaire voorzorgsmaatregelen toe te passen en na te leven. De Centrale Raad beval aan om elke nuttige maatregel toe te passen of aan te nemen om de gevangenisopnames te beperken en om het verlaten van de gevangenis te vergemakkelijken.

2. Internering

Op **3 november 2021** bracht de Centrale Raad een advies uit, ter attentie van de parlementsleden, over het lot van de geïnterneerden. Geïnterneerden verblijven, in bepaalde omstandigheden, in de psychiatrische afdeling van de gevangenissen, in afwachting van hun overplaatsing naar een door de Kamer ter Bescherming van de Maatschappij aangewezen zorginstelling. Tijdens hun verblijf in de psychiatrische afdeling van een gevangenis hebben de geïnterneerden niet altijd toegang tot adequate zorg- of hulpverlening. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens benadrukte, na tal van voorgaande veroordelingen uitgesproken tegen België, nogmaals de systematische problemen waarmee de psychiatrische afdelingen te kampen hebben: "functioneren en logica van zorg gebaseerd op het gevangenisdenken, zwaar gebrek aan medisch en sociaal-educatief personeel, onvoldoende bewakingspersoneel en personeel zonder gespecialiseerde opleiding". Het EHRM herinnert eraan dat de situatie van de geïnterneerden in de Belgische gevangenissen onmiddellijke maatregelen vereist.[37]

Het wetsontwerp van 9 september 2021 "om justitie menselijker, sneller en straffer te maken" (DOC 55-2175/001) kwam haast neer op een legalisering van deze situatie, waarbij de draagwijdte van de Europese rechtspraak als het ware wordt genegeerd. Dit ontwerp was er namelijk op gericht alle geïnterneerden, ongeacht hun geestelijke gezondheidstoestand, gedurende een bepaalde periode in de psychiatrische afdelingen van de gevangenissen onder te brengen, zonder de door het Europees Hof aangekaarte structurele problemen te verhelpen.

Met dit advies beoogde de CTRG om de Kamerleden op de hoogte te brengen van de grondrechten en de menselijke waardigheid van de geïnterneerden die hierdoor in het gedrang dreigden te komen. In navolging van het advies van de CTRG werd er op 22 november 2021 een amendement bij het wetsontwerp ingediend en werd het oorspronkelijke art. 128 van het ontwerp opgeheven.

3. Haren

Op **23 november 2021** bracht een delegatie van de CTRG en de voorzitters van de twee Brusselse commissies van toezicht een eerste *ad hoc* bezoek aan de gevangenis van Haren. Deze gevangenis, die maar liefst twintig units telt, zal 1218 gedetineerden huisvesten. De delegatie woonde eerst een gedetailleerde uiteenzetting van de directeur van de Brusselse gevangenissen bij en bezocht daarna een deel van de werf en één van de arresthuizen waar de werken duidelijk het verst gevorderd waren. Dit eerste bezoek aan de nieuwe gevangenis van Haren deed vragen rijzen en leidde tot een zekere bezorgdheid bij de delegatie. Achteraf formuleerde de Centrale Raad dan ook enkele aanbevelingen in de hoop dat hieraan gevolg zal worden gegeven voor de opening van de nieuwe gevangenis.

De CTRG beveelt aan dat de ruimte voor de wandeling voor de straf- of beveiligde cellen groot genoeg is om een werkelijke fysieke activiteit mogelijk te maken en op een zodanige wijze wordt uitgerust dat zij bescherming biedt tegen slecht weer. De CTRG roept ook op om het concept en de praktische toepassing te herzien van het uitzicht naar boven, dat nu nog grotendeels wordt belemmerd door gelaagd traliewerk.

De CTRG beveelt aan om de inrichting van straf- en/of beveiligde cellen te herzien in het licht van de geldende internationale normen en elk bed voor fixatie, zoals dat tijdens dit bezoek werd vastgesteld, te vervangen door een bed dat die naam waardig is.

De CTRG sprak ook zijn bezorgdheid uit over het project van de "*time-out*"-cellen dat momenteel in overweging wordt genomen, hoewel er geen passend wettelijk kader met alle noodzakelijke garanties werd opgezet. Daarom beveelt de CTRG een volledige herziening van het "time-out" project aan.

De Centrale Raad zal de ontwikkelingen rond de nieuwe gevangenis van Haren in 2022 van nabij opvolgen.

[37] *Venken en andere t. België*, nr. 46130/14 en 4 andere, 6 april 2021.

B. ADVIES VOOR DE INTERNATIONALE INSTANTIES

1. Comité van Ministers van de Raad van Europa

In augustus 2019 heeft de Centrale Raad aan het Comité van Ministers van de Raad van Europa, dat belast is met de uitvoering van de arresten van het Europees Hof, een advies overgemaakt over de voortzetting van de uitvoering van de twee arresten die zijn uitgesproken in respectievelijk 2014 (*Vasilescu t. België*, n° 64682/12, 25 november 2014) en 2017 (*Sylla en Nollomont t. België*, n° 37768/13).

In deze beide zaken die door het Europees Hof beoordeeld werden, gaat het om detentieomstandigheden die in strijd waren met het Europees Verdrag en het ontbreken van een daadwerkelijk rechtsmiddel, niet alleen om een einde te stellen aan de slechte behandeling, maar ook om schadevergoeding te bekomen.

Op verzoek van het Comité van Ministers hebben de Belgische autoriteiten in januari 2021 een nieuw actieplan ingediend bij de Raad van Europa. De Centrale Raad reageerde op dit actieplan door de Raad van Europa **op 1 februari 2021** een **nieuw** advies te bezorgen. Dit actieplan en dit advies zijn alleen in het Frans[38] beschikbaar.

Na dit plan grondig te hebben bestudeerd en rekening houdend met de opmerkingen van de CTRG formuleerde het Comité van Ministers een reeks aanbevelingen (grotendeels in de lijn van de opmerkingen van de CTRG) ten aanzien van de Belgische autoriteiten. Ze hebben er zich bovendien toe verbonden de situatie opnieuw te evalueren in juni 2022. De afgevaardigden van het Comité van Ministers van de Raad van Europa:

- verzoeken de Belgische autoriteiten zo snel mogelijk de nodige maatregelen te treffen en de nodige analyses uit te voeren met betrekking tot de overbevolking. Daartoe moeten de overheden de toestand regelmatig evalueren, alle nodige budgetten uittrekken om daadwerkelijk actie te ondernemen, en de Raad van Europa op de hoogte houden;
- herinneren de autoriteiten eraan dat het belangrijk is om zo volledig en up-to-date mogelijke informatie en statistieken ter beschikking te stellen, zodat de Raad van Europa de evolutie van de toestand correct kan beoordelen;
- stellen, met betrekking tot de overbevolking, met de nodige bezorgdheid vast dat het laatste jaarlijkse bevolkingscijfer het hoogste is sinds 2014 en dat talrijke arresthuizen sterk overbevolkt blijven. De afgevaardigden sporen de autoriteiten aan dringend een oplossing uit te werken om de gedetineerden beter te verdelen over de verschillende inrichtingen, ongeacht hun detentieregime;
- roepen de autoriteiten nogmaals op hun inspanningen te richten op het doorgedreven gebruik van alle alternatieven voor detentie en opsluiting, en terzelfder tijd wetswijzigingen te overwegen om het aantal gevangenisstraffen te verminderen; nodigen in dat verband de Belgische autoriteiten uit om meer sensibiliserende maatregelen te nemen ten behoeve van alle betrokken actoren, en in het bijzonder de onderzoeks- en strafuitvoeringsrechters, de penitentiaire administratie en de probatiediensten, en meer dialoog tussen hen op het terrein te bevorderen;
- betreuren het gebrek aan initiatieven met betrekking tot de andere detentieomstandigheden en herinneren de autoriteiten aan hun plicht om de gevangenissen zo snel mogelijk in overeenstemming te brengen met de normen van het Europees verdrag. Gezien de te lange termijnen voor de renovatie en de sluiting van gevangenissen verzoeken ze de autoriteiten om snel maatregelen te nemen ter verbetering van de detentieomstandigheden, met bijzondere aandacht voor het afscheiden van de sanitaire voorzieningen en het opzetten van voldoende activiteiten voor de gedetineerden buiten de cel, ook in de arresthuizen;
- nemen er met belangstelling kennis van dat er zich in de praktijk een compenserend rechtsmiddel lijkt te ontwikkelen; maar merken echter met bezorgdheid op dat er helemaal geen ontwikkelingen zijn wat het voorzien van een doeltreffend preventief rechtsmiddel betreft; vragen de autoriteiten daarom onmiddellijk een specifiek rechtsmiddel te voorzien dat in overeenstemming is met de eisen van het Verdrag, en zich daarbij te laten inspireren door bestaande rechtsmiddelen in andere lidstaten; beslissen, als er tegen maart 2022 geen tastbare vooruitgang te bespeuren is, het Secretariaat te belasten met de opstelling van een ontwerp van tussentijdse resolutie voor juni 2022.

[38] Zie CM/Notes/1398/H46-3

In twee andere dossiers veroordeelde het EHRM België voor een schending van het Europees Verdrag, en meer bepaald voor de onmenselijke of vernederende behandeling waarmee de gedetineerden werden geconfronteerd tijdens de lange staking van het penitentiair personeel in de lente van 2016 (*Clasens tegen België*, 26564/16, 28 mei 2019 en *Detry en anderen tegen België*, 26565/16 en 6 andere, 4 juni 2020).

Wat de opvolging van de uitvoering van deze arresten door de Raad van Europa betreft, legden de Belgische autoriteiten een eerste actieplan neer. Daaruit blijkt dat, na de goedkeuring van de wet van 23 maart 2019, waarvan een deel betrekking heeft op de "*continuïteit van de penitentiaire dienstverlening tijdens een staking*", België vandaag over een tekst beschikt die het mogelijk maakt om dergelijke onaanvaardbare situaties in de toekomst te vermijden.

In samenwerking met het FIRM bracht de CTRG op **14 oktober 2021** een gedetailleerd advies uit ten behoeve van de Raad van Europa. In wezen hebben de twee instellingen de Raad van Europa gevraagd de opvolgingsprocedure van deze arresten niet af te sluiten omdat deze minimale dienstverlening in de praktijk nog niet van toepassing is. Door het vrij hardnekkige verzet van de vakbonden van het penitentiair personeel tegen deze nieuwe wet werd er immers in het kader van het sociaal overleg nog geen akkoord bereikt over de invoering van het kader voor deze nieuwe minimale dienstverlening. Zolang dat overleg geen resultaat oplevert, is het belangrijk dat de Raad van Europa dit dossier nauwlettend blijft opvolgen gelet de verregaande gevolgen van personeelsstakingen voor de naleving van de grondrechten van de gedetineerden.

V.

Samenwerking met de autoriteiten en andere mechanismen/actoren

© Filip Van Roe

Strategisch vijfjarenplan 2019-2024 van de CTRG

Visie.

4.5 - De CTRG is een unieke speler, maar staat er gelukkig niet alleen voor. De CTRG gelooft sterk in een kritische, constructieve en transparante samenwerking met het Directoraat-Generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI) en met de bevoegde ministers. De CTRG wil voorts zijn unieke positie inzetten om te verbinden en de betrokken actoren samen te brengen: de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke instanties; de medische sector; de academische wereld; de middenveldorganisaties; de andere nationale onafhankelijke instellingen; de internationale mechanismen (CPT, VN,…). De CTRG wenst zo bij te dragen tot de ontwikkeling van een vernieuwende benadering van detentie en penitentiair beleid en die maatschappelijk ingang te doen vinden.

A. OP NATIONAAL NIVEAU

1. Het directoraat-generaal Penitentiaire Inrichtingen (DG EPI) en zijn diensten

De CTRG en **het DG EPI** ondertekenden een **"memorandum of understanding" (MoU)** waarvan de eerste versie dateert van 3 juni 2020 . Ter herinnering: deze gemeenschappelijke tekst bevat de nodige afspraken over de mededeling van belangrijke gebeurtenissen, wederzijdse intenties en modaliteiten waarover onderlinge overeenstemming is bereikt, evenals parameters voor toekomstige activiteiten en coördinatie. Het MoU beschrijft de overeengekomen regels op het vlak van het uitwisselen van informatie en het verkrijgen van toegang tot de gevangenissen, en vermeldt de belangrijkste bepalingen met betrekking tot de werking van de CTRG en van de CvT van elke gevangenis.

De partijen vergaderden in 2021 drie keer (in februari, juni en september) om de praktische uitvoering van de bepalingen van dit MoU te evalueren. Hoewel de meeste bepalingen zonder al te veel moeilijkheden werden uitgevoerd, zijn er nog twee struikelblokken.

Vooreerst zijn dat de bepalingen over de toegang tot de beelden van de bewakingscamera's voor de commissies van toezicht en de klachtencommissies. Het DG EPI heeft een meer restrictieve interpretatie van deze bepalingen, een interpretatie die de CTRG niet deelt.

Het andere struikelblok betreft de toegang tot de wandelingen voor de leden van de toezichthoudende organen (CTRG en CvT). In een mededeling van 22 januari 2021 die de directeur-generaal aan alle directies van de penitentiaire inrichtingen stuurde, werd die toegang hen immers "om veiligheidsredenen, zowel voor de betrokken personen als voor de volledige instelling, aangezien er geen personeel fysiek aanwezig is op de wandelkoer" uitdrukkelijk ontzegd.

Er wordt verder onderhandeld over deze twee bepalingen, die de CTRG en de CvT's ten onrechte beperken in de uitoefening van hun wettelijke opdrachten. De CTRG betreurt dat deze impasse de partijen intussen verhindert een bijgewerkte versie van het MoU te ondertekenen en dus te verspreiden.

Afgezien van die vergaderingen heeft de contactpersoon van de CTRG in 2021 zo vaak als nodig zijn collega bij het DG EPI geïnterpelleerd. In totaal werden er maar liefst een zestigtal vragen naar het DG EPI gestuurd over uiteenlopende thema's zoals de vaccinatie van de gedetineerden, hun toegang tot sport en recreatie, de bezoekregelingen, de omstandigheden tijdens de lockdowns in diverse instellingen, de gevolgen van de overbevolking, de infrastructurele problemen, de herziening van het huishoudelijk reglement (algemeen deel) van de gevangenissen en de uitvoering van het individuele detentieplan.

Die uitwisselingen waren vruchtbaar, onder meer omdat alle mededelingen en instructies van het DG EPI aan zijn directies vrijwillig naar de CTRG worden verzonden, en omdat ook de cijfers over de gevangenispopulatie dagelijks worden medegedeeld. Toch zijn de uitwisselingen niet altijd bevredigend, hetzij door de vrij lange responstijden, hetzij omdat de verstrekte informatie eerder summier van aard is.

De CTRG vergaderde ook twee keer in 2021 en had tal van uitwisselingen met de verantwoordelijken van de **dienst gezondheidszorg gevangenissen van het DG EPI** om vragen te bespreken die verband houden met gezondheid en de toegang tot de gezondheidszorg voor de gedetineerden, de continuïteit van de zorg, door de commissies van toezicht aangekaarte problemen bij de organisatie van de zorg of de uitoefening van de geneeskunst door bepaalde zorgverleners. De CTRG vindt deze dialoog essentieel gelet de betreurenswaardige toestanden die hem door de commissies van toezicht worden gemeld, zowel met betrekking tot de gezondheidstoestand van de gedetineerden als wat de zorgverlening in de gevangenis betreft. Hoewel er een dialoog gevoerd wordt, stelt de CTRG helaas vast dat er voor weinig van deze problemen een oplossing wordt gevonden en/of dat aan weinig van zijn vaststellingen gevolg wordt gegeven en dat de nodige corrigerende maatregelen uitblijven. Bovendien beschikt de CTRG ondanks zijn herhaalde verzoeken in die zin nog altijd niet over protocollen en procedures, waardoor het moeilijk is om te controleren of deze door de betrokken diensten worden nageleefd.

De CTRG en het DG EPI hebben ook een **taskforce beklagrecht** opgericht. Die bestaat uit enerzijds twee leden van het bureau van de CTRG en leden van de beroepscommissies van de CTRG, en anderzijds de directeur-generaal van de penitentiaire administratie, de regionale directeurs noord en zuid en de verantwoordelijken van de juridische dienst van het DG EPI. Deze taskforce maakt een balans op van de toepassing van het beklagrecht, met aandacht voor enerzijds het standpunt van de directies van de penitentiaire instellingen en dat van de klachten- en beroepscommissies, en anderzijds de praktische organisatie ervan door de klachtenbureaus en de juristen van het klachtensecretariaat. De uitwisselingen hebben een open karakter en moeilijkheden worden op een constructieve manier besproken, zodat de invoering, de organisatie en de ontwikkeling van het beklagrecht geleidelijk aan gunstig evolueren.

Ondanks de diverse verbeterpunten die in dit verslag worden beschreven, benadrukt de CTRG de openheid, de transparantie en het constructieve karakter van zijn uitwisselingen met de penitentiaire administratie en meer bepaald met haar directeur-generaal. Voor de CTRG is dat ontzettend belangrijk om zijn opdrachten te kunnen uitvoeren. Daarom is het belangrijk om dit te benadrukken.

2. De ministers van Justitie en Volksgezondheid

Na zich in december 2020 aan de **minister van Justitie**, Vincent Van Quickenborne, te hebben voorgesteld, heeft de CTRG hem maar liefst een twintigtal mededelingen toegezonden in 2021. Of het nu gaat om ambtshalve adviezen, verslagen, eenvoudige mededelingen of kopieën van nota's voor parlementsleden, de CTRG heeft niet nagelaten de minister van Justitie aan te spreken over een reeks structurele problemen met betrekking tot het beheer van de penitentiaire instellingen en de uitvoering van vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen. Zie deel "Advies" p. 49 van dit verslag voor meer informatie over de inhoud van deze interpellaties.

We moeten echter vaststellen dat die interpellaties niet de verhoopte weerklank hebben gekregen, noch in de politieke keuzes van de minister, noch in de administratieve maatregelen die werden getroffen om het dagelijkse leven van de gedetineerden te regelen. De CTRG betreurt bovendien dat de minister van Justitie hem in 2021 niet één advies heeft gevraagd over de wetsontwerpen die binnen het mandaat van de raad vallen (art. 22, 2° van de Basiswet). De CTRG betreurt dat het vaak in de pers kennis moet nemen van essentiële informatie die een rechtstreekse invloed heeft op de opdrachten van de raad.

Gelet op de rol die de Basiswet hem toekent, hoopt de CTRG van harte dat hij beschouwd zal worden als één van de vooraanstaande gesprekspartners van de minister van Justitie voor penitentiaire aangelegenheden en voor alle aspecten die verband houden met de eerbiediging van de rechten en de waardigheid van gedetineerden, en dat de CTRG bijgevolg systematisch wordt geraadpleegd in het kader van zijn bevoegdheden.

Hoewel hij gelijktijdig met de minister van Justitie en de staatssecretaris voor de Regie der Gebouwen het ontwerp van jaarverslag heeft ontvangen, is **minister van Volksgezondheid,** Frank Vandenbroucke, in 2021 (nog) niet in dialoog getreden met de CTRG. Voor de CTRG is het nochtans van cruciaal belang dat deze minister zich bewust is van de dringende noodzaak aan een hervorming van de penitentiaire gezondheidszorg en aan de overheveling van de bevoegdheid daarvoor van Justitie naar Volksgezondheid.

3. De Staatssecretaris voor de Regie der Gebouwen

Tijdens de nieuwe legislatuur ressorteert de bevoegdheid voor de Regie der Gebouwen niet langer onder de minister van Justitie, maar onder die van de **staatssecretaris voor Digitalisering, belast met Administratieve Vereenvoudiging, Privacy en de Regie der Gebouwen**, Mathieu Michel.

De CTRG wenste met hem in **dialoog** te treden om inzicht te verwerven in het beslissingsproces van deze administratie, de manier waarop de interacties tussen de Regie en de penitentiaire administratie worden georganiseerd en de prioriteiten die als basis dienen om beslissingen te nemen over de werven en de in de gevangenissen uit te voeren werkzaamheden. Anderzijds wilde de CTRG de aandacht van de staatssecretaris vestigen op de **zeer vervallen en aftandse staat van de gevangenisinfrastructuur** en op de gevolgen van dergelijke materiële omstandigheden voor de rechten en de waardigheid van de gedetineerden (zie Toezicht, p.11).

In 2021 vonden er drie vergaderingen plaats. Er werd een inventaris van de door de commissies van toezicht vastgestelde infrastructuurproblemen in de Belgische gevangenissen overgemaakt aan de staatssecretaris. Deze inventaris wordt ook regelmatig bijgewerkt. De CTRG stuurde zijn ontwerp van jaarverslag 2020 naar de bovengenoemde staatssecretaris en naar de ministers van Justitie en Volksgezondheid. Er is dus wel degelijk een kritische en constructieve dialoog tot stand gekomen met de belangrijke gesprekspartner die de Regie der Gebouwen is. De besprekingen zullen op deze basis worden voortgezet in 2022.

4. Parlement

Als paraparlementaire instelling bezorgt de CTRG al zijn adviezen, verslagen en standpunten aan de leden van de **commissie Justitie van de Kamer van volksvertegenwoordigers**. Hierdoor beschikken deze parlementsleden over de nodige informatie over de werking en het functioneren van de gevangenissen en over de nodige elementen om de eerbieding van de mensenrechten en de menselijke waardigheid in de Belgische penitentiaire inrichtingen te beoordelen.

Tijdens twee hoorzittingen op 18 en 25 januari 2021 hoorde de Commissie Justitie de CTRG over zijn vorige jaarverslag, maar gedurende de rest van het jaar werd er geen beroep meer gedaan op de raad. Op zijn eigen verzoek wenste de voorzitter van de CTRG echter te worden gehoord over de wijzigingen in de samenstelling van de Centrale Raad tijdens het eerste kwartaal van 2021. Er waren wel veel aangename en constructieve contacten tussen de leden van het bureau van de CTRG, de voorzitster van het parlement Eliane Tillieux en de diensten van het parlement.

De CTRG hoopt dat er in de toekomst meer uitwisselingsmomenten met de commissie Justitie zullen zijn en dat deze commissie in het kader van haar wetgevend werk uit eigen beweging de CTRG om advies zal vragen over het gevangeniswezen en de uitvoering van vrijheidsstraffen en vrijheidsbenemende maatregelen, zoals wordt bepaald door artikel 22, 2° van de Basiswet.

5. Middenveldorganisaties en academische wereld

In 2021 kon er helaas minder met het middenveld en de academische wereld worden samengewerkt dan we hadden gewenst. Dat was hoofdzakelijk te wijten aan de aanhoudende gezondheidscrisis. De CTRG bleef echter altijd zijn contacten onderhouden met deze twee groepen, met respect voor ieders rol. Zo heeft de CTRG, bijvoorbeeld, het hele jaar hun publicaties verspreid en hun evenementen gepromoot bij zijn leden.

In het kader van de aanwijzing van een nationaal preventiemechanisme door België (zie Maatschappelijke rol: het voorstel van de CTRG in het kader van het OPCAT, p. 37) heeft de CTRG nauwere contacten gehad met de OPCAT-coalitie, een informeel platform bestaande uit verscheidene organisaties[39].

[39] De OPCAT-coalitie bestaat uit acht organisaties: l'Action des Chrétiens pour l'Abolition de la Torture ((ACAT-België, lid van FIACAT), het Centrum voor Seculiere Actie (CSA), Défense des Enfants International (DEI) – Belgique, de Internationale Federatie van de ACAT (FIACAT), I.Care, de Liga voor de Mensenrechten (LMR), Move en de Belgische afdeling van het Internationaal Observatorium voor het Gevangeniswezen (OIP-Belgische afdeling).

6. Andere Belgische controle-instanties en organisaties voor mensenrechten

Sinds zijn oprichting is de CTRG lid van het **Mensenrechtenplatform**, dat alle Belgische instellingen verenigt die de bescherming van de mensenrechten als opdracht hebben. Als zodanig neemt hij deel aan de maandelijkse vergaderingen van het platform waarbij elke instelling om beurten haar werk van gemeenschappelijk belang presenteert. Er wordt ook gedebatteerd over de bijdragen van de diverse mechanismen aan de rapportering ten behoeve van de internationale instellingen (Raad van Europa en Verenigde Naties) waaraan de Belgische Staat rekenschap moet geven.

Met sommige van hen onderhoudt de CTRG een bijzondere relatie omdat hun opdrachten verband houden met detentie in gevangenissen. Een van die instellingen is het **College van federale Ombudsmannen**, waarmee de CTRG een samenwerkingsprotocol heeft afgesloten. Daarin wordt bepaald dat de ombudsmannen vragen en klachten die rechtstreeks verband houden met de opdrachten van de CTRG, doorsturen naar de betrokken commissies van toezicht. Er zijn ook contacten met **Unia**, voor kwesties in verband met internering enerzijds, en discriminatie van en gelijke kansen voor gedetineerden anderzijds. De CTRG onderhoudt nauwe banden met **Myria** voor aangelegenheden die verband houden met de rechten van buitenlandse gedetineerden in de Belgische gevangenissen en het toezicht op de centra voor bestuurlijke opsluiting in het kader van migratie. Ten slotte plegen de CTRG en het **Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens** (FIRM) overleg en stellen ze samen adviezen en verslagen op voor de internationale organisaties waaraan de Belgische Staat verantwoording verschuldigd is op het vlak van detentie. Dat zijn met name het Comité van Ministers van de Raad van Europa in het kader van de opvolging van de uitvoering van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, en het Comité tegen foltering van de Verenigde Naties (CAT). Raadpleeg deel B. Advies voor de internationale instanties voor meer informatie over dit onderwerp.

B. Op internationaal niveau

1. De CGLPL (Frankrijk) en het "Kenniscentrum commissies van toezicht en de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming" (Nederland)

Door de aanhoudende gezondheidscrisis leende 2021 zich helaas niet voor internationale reizen en, bijgevolg, voor bezoeken aan onze tegenhangers bij onze noorder- of zuiderburen.

Toch werden de uitwisselingen voortgezet met mevrouw Dominique Simonnot, die op 14 oktober 2020 door de Franse ministerraad werd benoemd tot de nieuwe 'contrôleuse générale' van de plaatsen van vrijheidsberoving in Frankrijk. In 2022 staat er een bezoek van mevrouw Simonnot aan België gepland. Het is ook de bedoeling de contacten met onze Nederlandse collega's van het "Kenniscentrum commissies van toezicht" en de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming te hernieuwen in 2022.

2. Europees Comité voor de Preventie van Foltering van de Raad van Europa (CPT).

Het CPT bracht tussen 2 en 9 november 2021 een *ad hoc* bezoek aan België. Het doel hiervan was de situatie in het Belgische penitentiaire systeem te onderzoeken, met bijzondere aandacht voor de stakingen van het penitentiair personeel en andere vormen van acties die tot een uitvoering van de wettelijke bepaling van de minimale dienstverlening in de penitentiaire instellingen geleid hebben. De delegatie van het CPT bezocht de gevangenissen van **Antwerpen**, **Lantin**, **Sint-Gillis** en **Ieper**. Bovendien werd er bijzondere aandacht besteed aan de volgende aangelegenheden: de materiële omstandigheden, de overbevolking, de activiteiten, de gezondheidszorgdiensten (inclusief de situatie op de psychiatrische afdelingen) en het beheer van de COVID-19-pandemie.

Aan het begin van het bezoek ontmoette de CTRG de CPT-delegatie om haar te informeren over zijn vaststellingen en aanbevelingen in verband met de onderzochte aangelegenheden. Er waren ook ontmoetingen met de Directeur-Generaal Penitentiaire Inrichtingen en vertegenwoordigers van de vakbonden van het penitentiair personeel en van de Belgische afdeling van het Internationaal Observatorium voor het Gevangeniswezen (OIP). Aan het einde van het bezoek legde de delegatie haar voorlopige opmerkingen voor aan de minister van Justitie. Het verslag van dit bezoek werd eind 2021 geschreven. Het verslag wordt ter goedkeuring voorgelegd tijdens de plenaire vergadering van het CPT van juli 2022.

De CTRG roept de federale regering op om haar verbintenissen ten aanzien van de Raad van Europa, het EVRM en het CPT na te komen en bijgevolg te verzoeken om over te gaan tot de **automatische publicatie van de toekomstige verslagen van de bezoeken van het CPT** zodra die aan de regering worden overgemaakt.

3. NPM Obs

Het werk van de CTRG werd door een delegatie van het NPM-Obs geobserveerd tijdens haar bezoek aan het transitiehuis van **Edingen**. NPM-Obs is een non-profitorganisatie die als doel heeft de nationale preventiemechanismen (NMP) feedback te geven op basis van een onafhankelijke observatie van hun capaciteit om hun taken in het kader van het OPCAT op efficiënte wijze uit te voeren. NPM-Obs observeerde ook de werking van de commissies van toezicht van **Leuven Centraal**, **Leuven Hulp**, **Sint-Gillis** en **Vorst-Berkendael**.

Over de manier waarop de CTRG zijn functies uitoefent, zegt het beknopte verslag van dit bezoek het volgende: “Hoewel nog episodisch, lijkt het werk van de CTRG in de lijn te liggen van wat een NPM doet. De aanpak en de methodologie zijn immers grotendeels geïnspireerd door die van het CPT, met name wat betreft de voorbereiding van de bezoeken, de ingezette competenties, de tijd die wordt besteed, de respectievelijke aard van de observaties en analyses.”

Dit verslag werd overgemaakt aan de geobserveerde organisaties, alsook aan het kabinet van de minister van Justitie en aan de FOD Justitie, belast met de opvolging van het OPCAT-dossier, om meer informatie te verstrekken voor de keuze en de aanwijzing van een nationaal preventiemechanisme (NMP).

4. Het Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties (CAT)

In 2021 diende België zijn 4e verslag in bij het Comité tegen Foltering van de Verenigde Naties (CAT). De staten die het Verdrag tegen foltering hebben ondertekend moeten namelijk om de 4 jaar een verslag indienen bij het Comité dat de toepassing van het verdrag controleert. Dat verslag moet de maatregelen toelichten die de lidstaat heeft genomen om zijn verplichtingen uit hoofde van het Verdrag te vervullen. Het Comité baseert zich op dit verslag en op de ingediende alternatieve verslagen, met name van het maatschappelijke middenveld, om algemene voorstellen en/of aanbevelingen ten behoeve van de lidstaat te publiceren.

Zo werkte de CTRG mee aan het parallel rapport dat het Federaal Instituut voor de bescherming en de bevordering van de Rechten van de Mens (FIRM) op 14 juni 2021 bij het Comité tegen Foltering indiende, meer bepaald aan het hoofdstuk van het verslag dat gewijd was aan de toestand in de Belgische gevangenissen. Meer specifiek werden de problemen in verband met de overbevolking, de detentieomstandigheden en de gezondheidszorg in de gevangenis ter sprake gebracht als reactie op de voorgaande opmerkingen van het Comité.

De slotopmerkingen met betrekking tot het 4e periodiek verslag van België, dat op 28 juli 2021 tijdens zijn 71e vergadering door het Comité werd goedgekeurd[40], hebben betrekking op zowel de detentieomstandigheden, waarbij het Comité naar zijn eerdere aanbevelingen verwees[41], als op de toegang tot de gezondheidszorg voor van hun vrijheid beroofde personen en de fouilleringen op het lichaam.

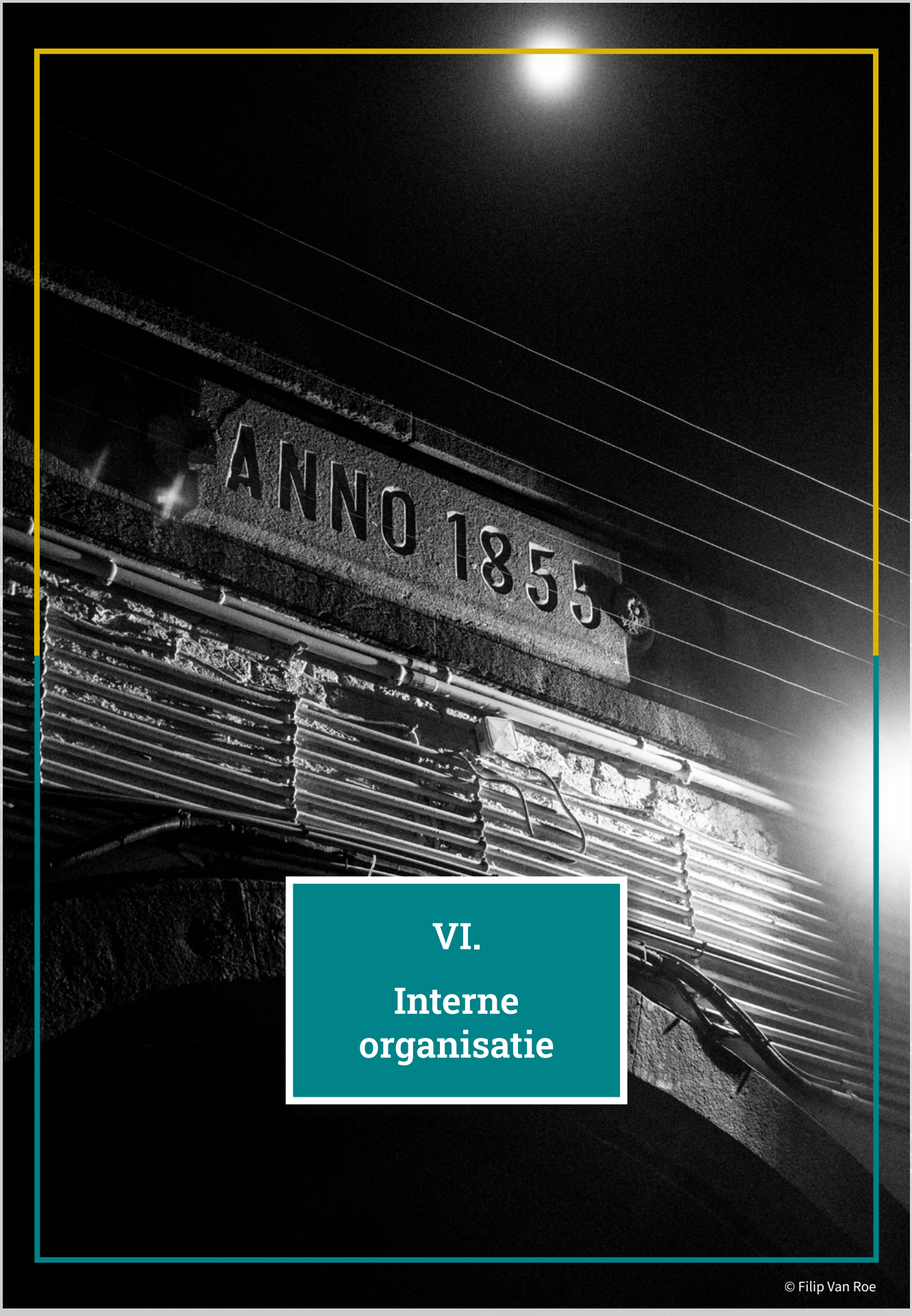
5. Internationaal Rode Kruiscomité (ICRC)

Op 20 juli 2018 sloot de vorige minister van Justitie, Koen Geens, een vertrouwelijk protocolakkoord van onbeperkte duur met het Internationaal Rode Kruiscomité. Dit protocol gaf het ICRC onbeperkte toegang tot de Belgische penitentiaire inrichting in het kader van zijn mandaat als neutrale, onafhankelijke en onpartijdige humanitaire organisatie, en meer specifiek ten aanzien van personen die wegens terrorisme van hun vrijheid werden beroofd. Dat bezoekrecht is er specifiek op gericht om “vanuit louter humanitair oogpunt de detentie- en interneringsvoorwaarden en de behandeling van de gedetineerden te evalueren, alsook de naleving van de wettelijke waarborgen.”

Omdat de CTRG op 28 juli 2020 opgericht werd om de werking van de Belgische gevangenissen en de behandeling van alle gedetineerden (ook personen die wegens terrorisme werden opgesloten) te controleren, heeft dit protocolakkoord eigenlijk geen bestaansreden meer. Daarom heeft de CTRG de minister van Justitie uitdrukkelijk verzocht deze overeenkomst te beëindigen.

Tot heden werd er nog geen gevolg gegeven aan dit verzoek, dat in herinnering werd gebracht bij de huidige minister van Justitie. Het ICRC zet dus zijn bezoeken voort in gevangenissen waar de commissies van toezicht hun toezichtfunctie uitoefenen. Dit kan leiden tot verwarring voor de gedetineerden, dubbel toezicht en stigmatisering van gedetineerden die vervolgd worden of veroordeeld zijn voor terrorisme. De CTRG betreurt dat geen rekening wordt gehouden met zijn standpunt. Nochtans werd dat in meerdere brieven en vergaderingen uiteengezet aan de adviseurs van de minister van Justitie, belast met de opvolging van dit dossier. De raad betreurt het gebrek aan daadkracht, alsook de onmogelijkheid om samen te werken met het ICRC, dat zich achter het strikt vertrouwelijke karakter van zijn werk verschuilt.

[40] Slotopmerkingen over het 4e periodiek verslag van België.
[41] CAT/C/BEL/CO/3, par. 15.

VI.

Interne organisatie

© Filip Van Roe

Performante organisatie.

6.6 - De CTRG werkt als een professionele, efficiënte, geïntegreerde en participatieve organisatie waarvan alle entiteiten (Centrale Raad, Bureau, commissies van toezicht, klachtencommissies en beroepscommissies) in goede verstandhouding samenwerken om hun doelstellingen te bereiken. Daartoe ontwikkelt de Centrale Raad instrumenten en organiseert hij de nodige basisopleidingen en bijscholingen.

A. FINANCIEEL VERSLAG

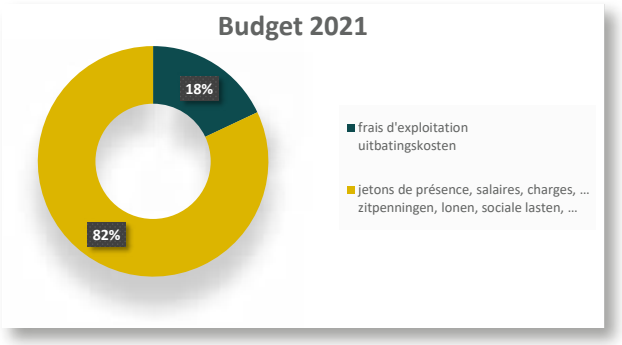
De resultatenrekening voor 2021 ziet er als volgt uit:

Benaming	Codes	2021	2020
Omzet	70		
Handelsgoederen, grond- en hulpstoffen	60	**-812,28**	**0,00**
Brutomarge	60/70	-812,28	0,00
Diensten en diverse goederen	61	-177.544,48	-110.351,24
Bezoldigingen, sociale lasten en pensioenen	62	-2.201.958,16	-1.461.287,78
Afschrijvingen, waardeverminderingen, voorzieningen	63	-23.485,24	-92.161,71
Overige bedrijfskosten	64		
Financiële kosten	65	-66,61	-20,00
Overige kosten	66/69		
Totaal uitgaven	61/69	**-2.403.054,49**	**-1.663.820,73**
Inkomsten	71/79	**4.044.094,20**	**3.397.997,90**
Resultaat	**TOT**	**1.640.227,43**	**1.734.177,17**

In 2021 bleef de CTRG erop toezien dat zijn financiële middelen hoofdzakelijk werden ingezet voor de zogenaamde 'operationele' functies. Deze functies richten zich *rechtstreeks* op de uitvoering van de wettelijke opdrachten van de CTRG, namelijk het toezicht en het beklagrecht, of ondersteunen ze in hun uitvoering.

Het gaat om de volgende functies:

- De 4 leden van het Bureau van de CTRG, die hun mandaat voltijds uitoefenen (begrotingsartikel A 1000);
- De 475 leden-vrijwilligers van de CTRG en van de commissies van toezicht. Hun werkzaamheden worden vergoed met zitpenningen (begrotingsartikel A 4000);
- Het personeel van de CTRG (juristen, coördinatrices, administratieve dienst, communicatie) dat de commissies van toezicht en de klachtencommissies ondersteunt bij de uitoefening van hun opdrachten en bij hun dagelijkse werkzaamheden (begrotingsartikel B 1000).

Alle kosten, wedden, zitpenningen, vervoerskosten, sociale lasten, enzovoort., samen met betrekking tot deze opdrachten maken 82% van de totale kosten voor 2021 uit. Het saldo bestaat uit exploitatiekosten van de CTRG: IT-licenties en -apparatuur, contracten voor diverse leveringen, enzovoort.

Gedetailleerde gegevens over de uitgaven in 2021 zijn te vinden in bijlage 4 van dit jaarverslag.

B. EEN LEVENDE ORGANISATIE

1. Samenstelling van de Centrale Raad in 2021

Vier van de twaalf leden van de Centrale Raad dienden hun ontslag in en werden vervangen in 2021. De eerste die de CTRG verliet, was dr. Mark Vanderveken, Franstalig arts-lid. Tijdens de daaropvolgende weken dienden Valérie Arickx, ondervoorzitster, en Ralf Bas, beiden lid van het Bureau, na een lange afwezigheid wegens gezondheidsredenen hun ontslag in. Het vertrek van deze twee leden leidde bovendien tot dat van Tony Van Parys, lid-jurist en lid van de Nederlandstalige beroepscommissie van de CTRG.

Al die ontslagen werden door de voorzitter van de CTRG nauwkeurig en omstandig toegelicht ter attentie van de voorzitster van de Kamer en de leden van de commissie Justitie. Zij worden namelijk door de Kamer belast met het horen en het selecteren van de leden van de Raad, die vervolgens in plenaire vergadering door het parlement worden benoemd.

In mei is **Pieter Houbey**, plaatsvervanger van Ralf Bas, het Bureau komen versterken. Vervolgens traden **dr. Yves De Locht**, vervanger van Mark Vanderveken, en **Marc Allegaert**, vervanger van Tony Van Parys, tot de CTRG toe. Bij gebrek aan een plaatsvervanger voor Valérie Arickx en aansluitend op een nieuwe oproep tot het indienen van kandidaturen, stelde de Kamer in november **Bart De Temmerman** aan om het Bureau te vervolledigen. Na die laatste benoeming werd Pieter Houbey tot de nieuwe ondervoorzitter benoemd.

Pieter Houbey

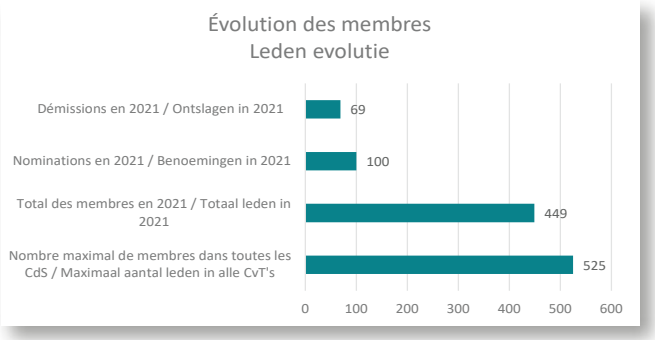

Bart De Temmerman

2. Evolutie van de samenstelling van de commissies van toezicht in 2021

Het fundament van de CTRG wordt gevormd door de commissies van toezicht, samengesteld uit vrijwillige leden. Per penitentiaire inrichting worden 6 tot 18 vrijwilligers ingezet. In totaal zijn dat maximaal **525 personen**, verdeeld over **33 commissies**. De CTRG stelt vast dat het niet altijd gemakkelijk is om vrijwilligers aan te trekken, vooral voor bepaalde commissies die zich verder van de stadscentra bevinden. In 2021 werden diverse initiatieven genomen om de aanwervingen op te voeren en om de samenstelling van alle commissies te vervolledigen: verspreiding van pamfletten, advertenties in de lokale pers, contacten met de universiteiten, beroepsordes, vrijwilligersnetwerken, gemeenten, enzovoort. Deze acties leverden in 2021 hun eerste resultaten op.

Vanaf 2022 zullen er nieuwe detentiehuizen, transitiehuizen en gevangenissen worden geopend. We moeten de wervingsinitiatieven blijven opvoeren en diversifiëren om ook in de toekomst in de beste omstandigheden toezicht uit te kunnen oefenen en klachten van de gedetineerden te kunnen behandelen.

Toch heeft de CTRG 22,27% van zijn leden moeten vervangen in 2021. De redenen voor het vertrek van leden in functie zijn van velerlei aard: onderschatting van de werkdruk, ontmoediging door de draagwijdte en/of de hardnekkigheid van de vastgestelde problemen, heroriëntering, persoonlijke redenen, enzovoort.

Bij elke nieuwe aanstelling moeten de gevestigde leden van de commissies inspanningen doen om de nieuwkomer te integreren. Het is belangrijk dat het nieuwe lid vertrouwd raakt met de gevangenis en haar werking, de geldende normen, waaronder het penitentiair recht, de werking van de commissie, de visie van de CTRG, de tools die werden ontwikkeld om de uitoefening van de toezichtopdrachten en de behandeling van klachten te vergemakkelijken en de administratieve richtlijnen van de CTRG. Om nieuwe leden bij hun indiensttreding, tijdens hun dienst en bij hun vertrek te begeleiden en te ondersteunen, werd een werkgroep opgericht die een meer uitgewerkt **ledenbeleid** ontwikkelt. Het voltooien van dit project is een van de doelstellingen die het coördinatieteam en het Bureau zullen nastreven in 2022.

3. Ondersteuning en begeleiding van de leden

De Centrale Raad richt zich meer op bemiddeling als instrument om de detentieomstandigheden en het welzijn van de gedetineerden te verbeteren. Heel wat aanvragen van gedetineerden kunnen gemakkelijker en sneller door bemiddeling worden opgelost dan middels een formele klacht.

Daarom ondersteunde de CTRG in 2021 de leden van de diverse commissies van toezicht door hen een **opleiding in bemiddeling** aan te bieden. Die verliep in meerdere fasen (van januari tot september 2021) en op verschillende wijzen in het noorden en het zuiden van het land, maar het beoogde doel bleef hetzelfde: de leden van de commissie wapenen met de kennis, de technieken en de methoden om de bemiddelingstaken, die deel uitmaken van hun opdracht als commissie, uit te voeren. De opleiding bestond uit een theoretisch gedeelte, gevolgd door een tweede fase, meer praktijkgericht van aard, die gebaseerd was op de ervaring die de deelnemers al hadden opgedaan met bemiddeling.

De werking van de **SharePoint-app** die de leden van de commissies van toezicht ter beschikking kregen, moest in 2021 worden geanalyseerd om vervolgens de nodige aanpassingen door te voeren. De vrijwilliger die de CTRG daarbij hielp, trok zich helaas in de loop van het jaar terug en pas eind 2021 nam een andere vrijwilliger de fakkel over. Dit project voor het updaten en de aanpassing van de SharePoint aan de gebruiksnoden van de commissies, met name op het vlak van gegevensbescherming, zou in 2022 moeten worden afgerond.

4. Het permanent secretariaat van de CTRG

Na de uitvoering van enkele besluiten genomen door de Centrale Raad onderging het permanent secretariaat van de CTRG in 2021 enkele belangrijke wijzigingen.

Het **personeelsbestand van het coördinatieteam en het klachtensecretariaat** werd uitgebreid om de activiteiten van de commissies van toezicht en de klachtencommissies beter te kunnen ondersteunen. Dat gebeurde deels door interne mobiliteit en deels door bijkomende aanwervingen. Bovendien vonden vervangingen plaats binnen het administratieve team en kwam een **communicatiemedewerker** het permanent secretariaat versterken.

Die investering is gebaseerd op de wens van de CTRG om het publiek meer en beter te informeren over zijn activiteiten. Door het permanente team te versterken met een communicatiemedewerker heeft de CTRG zijn visibiliteit bij de publieke opinie weten te vergroten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de intensivering van de contacten met de pers en het toenemend aantal persberichten dat in de media verschijnt.

- 27 april 2021, persbericht met als titel "*Opsluiting in de gevangenis, steeds moeilijker*".
- 10 september 2021, verspreiding van het jaarverslag 2020 van de CTRG.
- 25 oktober 2021, verspreiding van het verslag over straf- en beveiligde cellen.
- 25 november 2021, persbericht met als titel "*Overbevolking en toename van COVID in de gevangenis, naar een humanitaire crisis?* ".
- 23 december 2021, persbericht over de gevangenis van Haren.

In 2021 begon ook de audiovisuele pers belangstelling te tonen voor de activiteiten van de CTRG. Zo werden bepaalde leden van het Bureau uitgenodigd in de televisiestudio's.

- 13 september 2021 op LN24
- 30 november 2021 op LN24

En waren we op de radio te horen:

- 13 september 2021 op La Première (RTBF)[42]
- 26 november 2021 op Radio1 (VRT)

De CTRG heeft nu ook een pagina op LinkedIn om op een meer directe manier te kunnen communiceren met de buitenwereld.

Ook de **interne communicatie** werd niet vergeten. In het kader van een intern communicatiebeleid werden nieuwe tools ontwikkeld en in gebruik genomen.

Ten slotte werd in juli-augustus 2021 een **enquête over welzijn op het werk** afgenomen bij het personeel van het permanent secretariaat van de CTRG. De resultaten worden nu al opgevolgd.

Ten slotte wenst de Centrale Raad van dit verslag gebruik te maken om alle permanente teams te bedanken voor hun harde werk en hun kostbare professionele bijdrage aan de realisatie van de opdrachten en de doelstellingen van de organisatie. Hun werk (vaak in de schaduw) is van essentieel belang voor het succes van de CTRG.

C. ENKELE VERWEZENLIJKINGEN UIT 2021

Het actieplan 2021 is te vinden op de website van de CTRG. We vermelden hier de belangrijkste verwezenlijkingen van 2021.

Het accent lag op de twee waarden die voor 2021 werden uitgekozen: **geloofwaardigheid** en **toegankelijkheid**.

De CTRG heeft zich geloofwaardig gemaakt door talrijke gemotiveerde adviezen en diverse aanbevelingen uit te brengen, zowel voor de minister van Justitie als voor de penitentiaire administratie, het Parlement en de internationale instanties. Bovendien heeft de pers in 2021, meer nog dan in 2020, contact opgenomen met de CTRG, de persberichten van de raad overgenomen en weerklank gegeven aan zijn initiatieven.

De commissies van toezicht en de klachtencommissies oefenen hun functies professioneel, oprecht en met toewijding uit. Die houding staat borg voor de geloofwaardigheid van de instelling.

Zowel binnen de commissies als ten aanzien van de gedetineerden, de directies van de instellingen, de andere actoren uit de gevangeniswereld, de publieke opinie en de uitvoerende, de wetgevende en de rechterlijke macht heeft de CTRG zich opengesteld voor constructieve en verbindende dialoog en samenwerking.

De CTRG is toegankelijker geworden dankzij de vele informatie-tools die ten behoeve van de gedetineerden in de gevangenis worden verspreid en dankzij de communicatie naar buiten toe, die werd geïntensifieerd in 2021. Bovendien werden de diverse verslagen en documenten overgeheveld van de vroegere website van de Centrale Raad, die afhankelijk was van de FOD Justitie, naar de website van de CTRG. Voortaan worden alle documenten met betrekking tot het werk van de commissies gecentraliseerd op de website van de CTRG, op de pagina van elke commissie. Deze documenten worden in het archief ondergebracht en zijn voor iedereen toegankelijk.

Door de pandemie kon de traditionele dag van de commissies in 2021 niet plaatsvinden. Wel werden er drie vergaderingen georganiseerd met de voorzitters van de commissies van toezicht, en één met de voorzitters van de klachtencommissies.

[42] Geen link beschikbaar op de website van de RTBF.

VII.

De gevangenisbevolking in cijfers

© Filip Van Roe

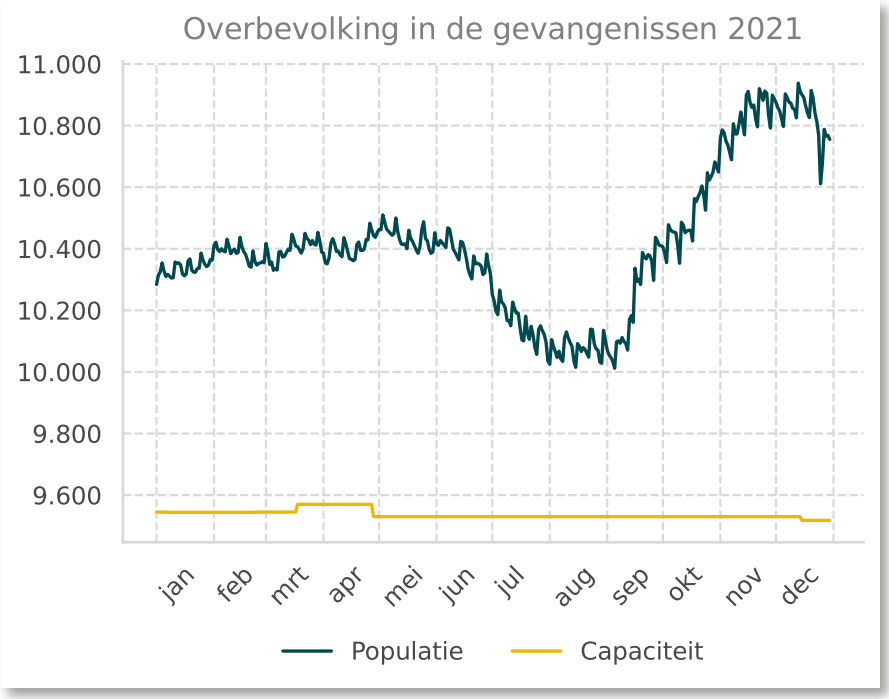
Omdat de cijfers niet op initiatief van de FOD Justitie of rechtstreeks door het DG EPI worden gepubliceerd, heeft de CTRG ervoor gekozen om, op basis van de cijfers die hij dagelijks van de administratie ontvangt, een reeks grafieken op te maken die de evolutie van de gevangenisbevolking per instelling weergeven in verhouding tot de capaciteit.

Al die grafieken zijn te vinden in bijlage 1, na de voorstelling van de commissie van toezicht opgericht bij de desbetreffende inrichting.

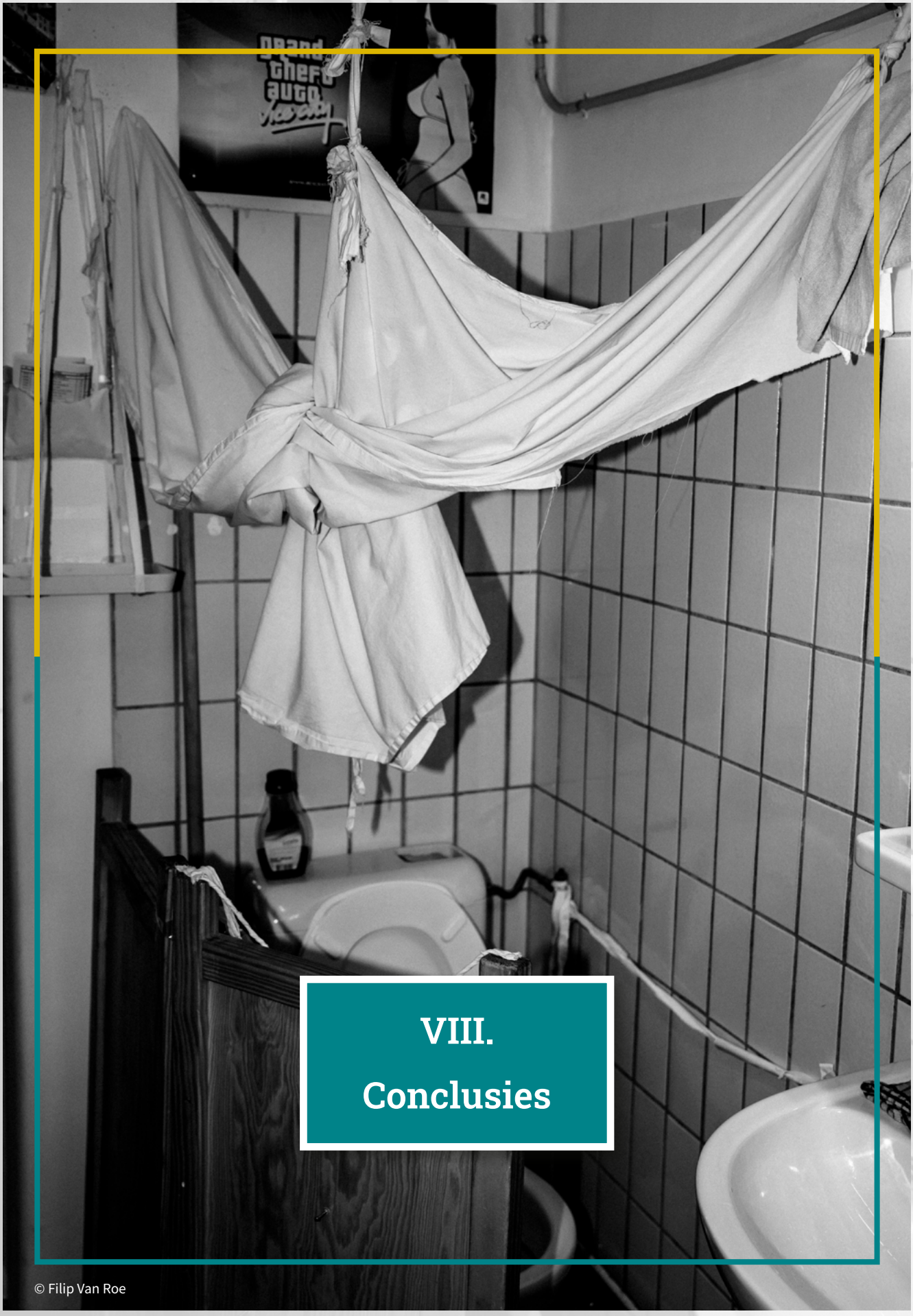
De hieronder weergegeven curve, die de evolutie van de totale gevangenisbevolking in 2021 weergeeft, illustreert het hoofdthema waarop de CTRG zich in 2022 zal toeleggen, de **overbevolking**. Die overbevolking is tijdens de laatste maanden van 2021 toegenomen en bestendigde zich in het begin van 2022.

De stijgende curve is meer uitgesproken in de arresthuizen in het noorden van het land. Midden december 2021 zien we bijvoorbeeld een bezettingsgraad van 171% in **Antwerpen**, 153% in **Gent**, 152% in **Mechelen** en 144% in **Ieper**.

Naargelang de instelling stellen we vast dat, na een lichte daling ten gevolge van de gezondheidscrisis, een meerderheid opnieuw wordt geconfronteerd met een aanhoudende stijging van de gevangenisbevolking. Op enkele uitzonderingen na (met name **Antwerpen**, **Mechelen**, **Oudenaarde**, **Dendermonde**, **Ieper**, **Dinant**, **Marche-en-Famenne**, **Namen**) sluit elke instelling 2021 af met een bezettingsgraad die hoger, en in heel wat gevallen zelfs veel hoger, is dan in het begin van het jaar. Deze grafieken mogen ons echter niet doen vergeten dat de gevangenissen van de nieuwste generatie, dus **Marche-en-Famenne**, **Leuze-en-Hainaut** en **Beveren**, gebouwd in het kader van een DBFM (*Design, Build, Finance & Maintain*)[43] overeenkomst voor publiek-private samenwerking, contractueel geen bezettingsgraad van meer dan 115% van hun capaciteit mogen aanvaarden.

[43] Zie het verslag van het Rekenhof, "Onderhoud van de strafinrichtingen in het kader van publiek-private samenwerkingen - Opvolging door de Regie der Gebouwen en de FOD Justitie", gepubliceerd in november 2018 (Fiche | Rekenhof (ccrek.be)); zie ook het antwoord van de Belgische regering op het verslag van het CPT na zijn bezoek in de lente van 2017: "le gouvernement est très attentif à cette exigence contractuelle" (CPT/Inf (2018) 23, p. 25).

VIII.
Conclusies

© Filip Van Roe

Een jaarverslag is nooit meer dan een momentopname. De opdrachten van de CTRG werden hem nauwelijks drie jaar geleden toegewezen en evolueren voortdurend.

In zijn werking wordt de raad vandaag geconfronteerd met twee grote uitdagingen: enerzijds het evenwicht dat in stand moet worden gehouden tussen toezicht en controle en anderzijds het beklagrecht, en de organisatie en de ontwikkeling ervan.

Uiteraard is de invoering van het beklagrecht ontzettend belangrijk voor de eerbiediging van de rechten van personen die van hun vrijheid zijn beroofd. Toch mag dit aspect niet de overhand nemen op de kerntaken van de Centrale Raad en van de commissies van toezicht, die hij moet ondersteunen en coördineren.

De tweede uitdaging, van een heel andere orde, is de instandhouding van het evenwicht tussen de vele taken van de honderden vrijwilligers en die van de vaste leden die aan de Centrale Raad zijn verbonden.

Het gaat hier om complementaire taken die echter in een totaal andere context worden uitgevoerd en aan specifieke eisen onderworpen zijn.

Geruggensteund door een nu volledig en gemotiveerd permanent team, versterkt met alle leden van de commissies van toezicht, wil de CTRG zijn opdrachten met meer vastberadenheid dan ooit uitvoeren, te meer omdat de evolutie van het penitentiaire beleid nu zorgwekkender is dan voorheen. Om de overbevolking aan te pakken, wil de minister van Justitie immers voorrang geven aan de uitbreiding van de penitentiaire capaciteit. Aan de argumenten uit het criminologische onderzoek, dat aantoont dat de gevangenis niet de ideale oplossing is om de misdaad aan te pakken, wordt geen aandacht geschonken. Hetzelfde geldt voor de brede waaier aan andere straffen die worden voorgesteld als alternatieven voor de gevangenisstraf. Die laatste blijft dan ook de referentiestraf in plaats van het ultimum remedium. Er wordt ook geen rekening gehouden met de buitensporige financiële investering die vereist is om een beleid te voeren dat opsluiting laat voorgaan op begeleide sociale en professionele re-integratie.

Verwijzend naar de balans en de resultaten van zijn eerste werkingsjaren, hoopt de CTRG het vertrouwen te bevestigen dat de raad krijgt als primaire gesprekspartner voor de behandeling van gedetineerden en de naleving van de voorschriften op dat vlak, de twee opdrachten die de essentie van zijn mandaat vormen.

IX.

Opmerkingen van de bevoegde autoriteiten

© Filip Van Roe

De CTRG bezorgt het ontwerp van zijn jaarverslag aan de minister die bevoegd voor Justitie en de minister bevoegd voor de penitentiaire gezondheidszorg, die binnen een termijn van twee maanden vanaf datum van ontvangst hun gebeurlijke bemerkingen bezorgen *(art. 22, 4° van de Basiswet)*.

Het ontwerpverslag werd op 10 juni 2022 voorgelegd aan de minister van Justitie, Vincent Van Quickenborne, de minister van Volksgezondheid, Frank Vandenbroucke en de staatssecretaris voor de Regie der Gebouwen, Mathieu Michel. De opmerkingen die we ontvingen van de verschillende autoriteiten zijn hieronder integraal weergegeven. De antwoorden van de CTRG worden desgevallend na de opmerkingen vermeld.

De minister van Justitie
(e-mail van 18 juli 2022)

"Geachte Voorzitter,
Geachte leden van de CTRG,
Geachte leden van de commissies van toezicht,

Eerst en vooral wens ik de kwaliteit te onderstrepen van het document dat mij is voorgelegd, evenals de kwaliteit van het werk dat u allen hebt verricht in 2021.

Werken in penitentiaire inrichtingen is nooit makkelijk, maar het is des te moeilijker geweest tijdens de pandemie die we hebben doorgemaakt. Het was bijzonder moeilijk voor al het gevangenispersoneel dat te maken kreeg met dagelijkse maatregelen en de gevolgen daarvan voor henzelf en voor de gedetineerden. De gezondheidsmaatregelen die nodig waren om de verspreiding van het virus te voorkomen, hadden aanzienlijke gevolgen voor de gevangenisregimes die moesten worden toegepast. Een groot deel van uw jaarverslag gaat over dit crisisbeheer, hetgeen normaal is, ook al deel ik sommige van de geuite kritiek en opmerkingen niet helemaal. Om er slechts één te noemen: vaccinatie, waartoe u herhaaldelijk aandringt zonder noodzakelijkerwijs te vermelden dat de regering en ikzelf deze vaccinatie zo snel mogelijk in alle inrichtingen hebben ingevoerd. En, vooral op dit punt, zonder de enorme inspanningen te onderstrepen die alle personeelsleden hebben geleverd om ervoor te zorgen dat de gedetineerden snel en doeltreffend over dit vaccin konden beschikken. Om u slechts twee cijfers te geven: volgens één van de laatste verslagen die ik over dit onderwerp ontving op 08/06/22, werden er 21.597 dosissen van het vaccin toegediend en hebben 4.270 gedetineerden drie vaccins ontvangen. Wetende hoeveel logistiek werk dit vereist, kan ik alleen maar betreuren dat dit niet in uw verslag wordt belicht.

In het tweede deel van uw jaarverslag wordt vervolgens uitvoerig ingegaan op de toestand van de gebouwen. Ik kan alleen maar lof uiten over de enorme inspanningen die uw commissies hebben geleverd om een volledige inventaris op te maken van zowel de straf- en de beveiligde cellen als van de gevangenisinfrastructuur in het algemeen.

Wat de staat van deze infrastructuur betreft, neem ik samen met u nota van de investeringen die noodzakelijk zijn om een waardige detentie en omkadering van de detentie mogelijk te maken. Helaas is dit in veel gevangenissen nog niet het geval. Samen met mijn collega die verantwoordelijk is voor de Regie der Gebouwen werken wij elke dag aan verbetering, maar dit titanenwerk kan niet zo snel worden gerealiseerd als wij zelf zouden wensen.

Om bij het werk van deze regering te blijven: u vermeldt de inspanningen die geleverd moeten worden op het gebied van gezondheidszorg en internering.

Samen met mijn collega die op federaal niveau bevoegd is voor Volksgezondheid, maar eveneens met de collega's van de gezondheidsdiensten op gemeenschaps- en regionaal niveau die een belangrijke rol te spelen hebben, zijn wij de hele kwestie van de gezondheidszorg en de overdracht ervan opnieuw aan het bekijken, want ik deel uw standpunt: de situatie moet worden verbeterd. Dit zal gebeuren door deze overdracht, maar ook door de noodzakelijke opening van de Forensisch Psychiatrische Centra, waarvan deze regering en ikzelf een prioriteit hebben gemaakt.

Vervolgens gaat uw verslag uitvoerig in op het beklagrecht. Wat deze kwestie betreft, ben ik het volledig eens met de absolute noodzaak van het bestaan ervan, maar ik stel ook vast dat veel van deze klachten niet-ontvankelijk worden verklaard en het verbaast mij dat in uw verslag weliswaar uitvoerig wordt ingegaan op bijvoorbeeld bemiddeling, maar dat er hieraan weinig aandacht wordt besteed in dit verslag.

Uit de feedback die ik vanuit het werkveld ontvang, blijkt inderdaad dat de directeurs de mogelijkheid van deze bemiddeling in twijfel trekken, wat ik volkomen kan begrijpen. Hoe kan van een directeur die een besluit heeft genomen dat hij rechtvaardig acht in het licht van de hem gemelde feiten, worden verlangd dat hij vervolgens overweegt de sanctie te herzien en te bespreken naar aanleiding van een klacht van de persoon aan wie de sanctie werd opgelegd? Als ik een parallel trek met de procedure van bemiddeling en maatregelen in ons wetboek van strafvordering, dan is deze laatste, waarvan ik de kwaliteit als eerste erken, nooit voorzien nadat de gerechtelijke autoriteit een beslissing heeft genomen, maar vindt zij vooraf plaats. Dit lijkt vrij logisch.

Verder lijkt het mij niet opportuun hier stil te staan bij bepaalde opmerkingen, aangezien ik van mening ben dat het klachtenmechanisme hoe dan ook grondig moet worden geanalyseerd om de nodige verbeteringen aan te brengen. Al was het maar over de kwestie van de niet-ontvankelijke klachten, waaraan u weinig aandacht besteedt, hoewel de administratieve rompslomp die dit met zich meebrengt een ware last is voor zowel de commissies als de lokale directies. Of over de soms al te eenzijdige aanpak van bepaalde commissies, die de beweringen en aantijgingen van gedetineerden alle krediet lijken te geven, met soms het risico de noodzakelijke discipline die in de gevangenissen moet heersen, te ondermijnen.

Ik zou willen besluiten met nogmaals de nadruk te leggen op de kwaliteit van het mij voorgelegde document en de noodzaak ervan, maar ook op een jammerlijke vaststelling bij het lezen van het verslag:

de problemen van de gevangenissen worden vaak belicht en alle verbeteringen die mogelijk zijn worden aangehaald, maar er wordt heel weinig gezegd over de enorme inspanningen die elke dag door het voltallige personeel worden geleverd om de positieve initiatieven te verveelvoudigen.

Mijn eerste bezoek aan een gevangenis als minister van Justitie vond plaats in oktober 2020. Sindsdien heb ik vele bezoeken gedaan en telkens weer ben ik verrast door de vele positieve projecten die door het personeel en de aanwezige verenigingen ter plaatse zijn opgezet op het gebied van re-integratie of gewoon om de detentie zinvoller of minder moeilijk te maken.

Van al deze initiatieven is in uw verslag weinig terug te vinden, wat jammer is aangezien deze positieve punten ook uitdrukkelijk vermeld zouden kunnen worden. Tevens worden ook de inspanningen van deze regering om het personeel in de gezondheidszorg de psychosociale diensten te versterken, kleinschalige detentiefaciliteiten op te zetten, enz. worden grotendeels over het hoofd gezien.

Hoogachtend."

Antwoord van de CTRG

i. Betreffende de inspanningen van het gevangenispersoneel en hun positieve initiatieven

In zijn jaarverslag rapporteert de CTRG, zoals voorgeschreven door de wet, over de werking van de penitentiaire inrichtingen, de behandeling van personen in detentie en de mate waarin de voorschriften ter zake worden nageleefd. De CTRG streeft ernaar deze cruciale opdracht op een constructieve en volledig transparante manier uit te voeren. De CTRG herhaalt haar verzoek aan de minister van Justitie en aan de penitentiaire administratie om een jaarverslag op te stellen en te publiceren waarin alle door hun diensten uitgevoerde projecten worden belicht, teneinde hun positieve initiatieven onder de aandacht te brengen en de inspanningen te erkennen die het gevangenispersoneel dagelijks levert.

ii. Betreffende de vaccinatie van gedetineerde personen

De CTRG wijst erop dat "bewoners en personeel van rust- en verzorgingstehuizen" "de eerste prioritaire groep van de Belgische vaccinatiestrategie tegen COVID-19" vormden en dat "de vaccinatiecampagne voor deze groep plaatsvond van 28 december 2020 tot 24 maart 2021".

De vaccinatiecampagne voor gedetineerden van 65 jaar en ouder en risicogroepen is pas eind april 2021 van start gegaan. Een maand later hadden de 1.800 gedetineerden voor wie steun was aangevraagd, hun eerste dosis nog niet ontvangen. Slechts geleidelijk aan en zonder ooit de status van prioritaire groep van de gedetineerden te erkennen, kregen zij uiteindelijk toegang tot het COVID-19-vaccin.

(Voor meer informatie, zie e. Vaccinatie, p. 18 van dit verslag)

iii. Betreffende het beklagrecht

De CTRG deelt de bezorgdheid van de minister van Justitie over het aantal niet-ontvankelijk verklaarde klachten niet. Integendeel, het recht om een klacht in te dienen is een recht gebleken met een zeer lage toegangsdrempel, in overeenstemming met de geest van de wet. Dit betekent dat gedetineerden er gemakkelijk toegang toe hebben, hetgeen een onontbeerlijke garantie is in een penitentiaire context. Het is niet verwonderlijk dat gedetineerde personen nog niet weten wat binnen de werkingssfeer van het beklagrecht valt, gezien het beklagrecht pas op 1 oktober 2020 in werking is getreden. Bovendien heeft de CTRG gezorgd voor het ontwikkelen en verspreiden van informatiemateriaal in een geschikte vorm en taal, het vertalen hiervan naar 7 talen, en het organiseren van informatiesessies voor gedetineerden in verschillende instellingen.

De CTRG is zich bewust van de werklast die het beklagrecht met zich meebrengt voor de directies van penitentiaire inrichtingen en beveelt aan dat zij de nodige middelen ter beschikking krijgen gesteld om hun rol ten volle te kunnen vervullen.

(Voor meer informatie, zie 4. Enkele vaststellingen na een eerste volledig jaar beklagrecht, p. 45 van dit verslag)

Wat de bemiddeling betreft, is de CTRG verbaasd over de aard van de overwegingen van de minister van Justitie. De bedoeling van de wetgever was om in die gevallen waar dat mogelijk is, bemiddeling aan te moedigen om zo via informelere kanalen tot een aanvaardbare oplossing te komen en bijgevolg een al te geformaliseerde behandeling te vermijden (Parl. Doc. Kamer 2000-01, DOC 50 1076/001, p. 106, noot nr. 108).

Deze keuze is ingegeven vanuit de overtuiging dat, aangezien de betrokkenen nadien noodzakelijkerwijs met elkaar in contact zullen blijven komen, een klimaat waarbinnen een beter begrip voor het standpunt van de ander wordt bevorderd, aangewezen is (Parl. Doc. Kamer 2000-01, DOC 50 1076/001, blz. 272). De CTRG is derhalve van mening dat het betreurenswaardig zou zijn de mogelijkheid van bemiddeling uit te sluiten. In de eerste plaats mag niet uit het oog worden verloren dat de draagwijdte van het beklagrecht niet beperkt is tot tuchtrechtelijke beslissingen en dat veel beslissingen door de directies worden genomen zonder dat de gedetineerde persoon wordt gehoord, en dat er veel gevallen zijn waarin de directie waarschijnlijk een andere beslissing zou hebben genomen indien zij met alle feiten bekend was geweest.

In deze gevallen biedt bemiddeling aan de gedetineerde de mogelijkheid door de directie te worden gehoord en beidt dit aan de directie de mogelijkheid haar beslissing eventueel te heroverwegen, hetgeen tot gevolg kan hebben dat zowel het vertrouwen van de gedetineerde in de directie als de goede verstandhouding wordt versterkt.

Anderzijds, wanneer de klacht betrekking heeft op een tuchtrechtelijke sanctie, werd de gedetineerde weliswaar vooraf gehoord en kan de directie van mening zijn dat zij de juiste beslissing heeft genomen gezien de haar gemelde feiten, kan bemiddeling aan de directie nog steeds de mogelijkheid bieden om beter te begrijpen wat er juist is gebeurd en kan de gedetineerde persoon beter begrijpen waarom een bepaalde beslissing werd genomen. Bovendien zijn er gevallen waarin de directie na de klacht heeft erkend dat haar besluit verkeerd was. In dergelijke gevallen is de bereidheid om het besluit te heroverwegen prijzenswaardig en kan dit alleen maar bijdragen tot een betere relatie tussen de gedetineerde en de directie.

Ten slotte mag niet worden vergeten dat de wet momenteel bepaalt dat bemiddeling slechts mogelijk is indien de directie zich hier niet tegen verzet (art. 153, § 1, van de Beginselenwet).

(Voor meer informatie, zie 4. Enkele vaststelling na een eerste volledig jaar beklagrecht, p. 45 van dit verslag)

Ten slotte herinnert de CTRG de minister van Justitie eraan dat de leden van de klachtencommissies die zijn aangesteld om de klachten in elke gevangenis te behandelen, hun taken onafhankelijk en onpartijdig uitvoeren overeenkomstig de wet en de deontologische code die zij bij hun indiensttreding in de instelling hebben onderschreven. De CTRG betreurt het ten zeerste dat haar leden ervan worden beschuldigd op een eenzijdige en partijdige wijze ten gunste van gedetineerden op te treden, en dit op een totaal ongegronde wijze.

De staatssecretaris voor de Regie der Gebouwen
(e-mail van 28 juli 2022)

“Geachte mevrouw Boutchichi,
Geachte mevrouw Grandfils,

Zoals afgesproken tijdens ons overleg van 25 juli, vindt u hieronder onze opmerkingen/commentaren over het ontwerp jaarverslag 2021:

1. Er zullen verduidelijkingen moeten worden aangebracht in de handleiding “klantenrelaties” van de Regie der Gebouwen om de rollen van elkeen te verduidelijken (cfr. punt I.C.1.e. van uw jaarverslag);

2. Bijzondere aandacht zal worden besteed aan het probleem van raamkozijnen en douches, een probleem dat al enige tijd aansleept;

3. We willen de samenwerking met de CTRG bestendigen (minstens 3x/jaar) waardoor we informatie (op “micro” niveau) kunnen verkrijgen van de staat (van de gebouwen) van de gevangenisinfrastructuur;

4. We zijn ons bewust van de huidige staat van de gevangenisinfrastructuur. De renovatie en/of bouw van nieuwe infrastructuur is dan ook een essentieel punt in het Meerjarig Investeringsplan dat door de Regie der Gebouwen werd opgesteld;

5. Tot slot zal worden nagedacht over de maximale capaciteit van penitentiaire instellingen in termen van de infrastructuur.

Mocht u opmerkingen of vragen hebben, dan blijven wij te uwer beschikking.

Met vriendelijke groet.”

Reactie van de CTRG

De CTRG is verheugd over de bijzondere aandacht die de staatssecretaris voor de Regie der Gebouwen besteedt aan de verbetering van de detentieomstandigheden op het gebied van de infrastructuur.

De CTRG prijst de staatssecretaris in het bijzonder, voor de luisterbereidheid, de openheid en de transparantie ten aanzien van de bezorgdheden die de CTRG onder zijn aandacht brengt met betrekking tot de eerbiediging van de rechten en menselijke waardigheid van gedetineerden.

De CTRG zal, van zijn kant, de nodige aandacht besteden aan de aangekondigde reflectie over de maximale capaciteit van penitentiaire instellingen wat betreft de infrastructuur. Dit zou een maatregel kunnen zijn om de overbevolking van de gevangenissen en de dramatische gevolgen daarvan op het leven binnen de gevangenissen tegen te gaan.

X. Bijlagen

Bijlage 1: administratieve informatie over de samenstelling van de commissies van toezicht op 31 december 2021

Commissies van Toezicht

Vlaanderen

Commissie
van Toezicht
Antwerpen

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/antwerpen/
Adres :
Antwerpen@ctrg-belgium.be
Begijnenstraat 42, 2000 Antwerpen

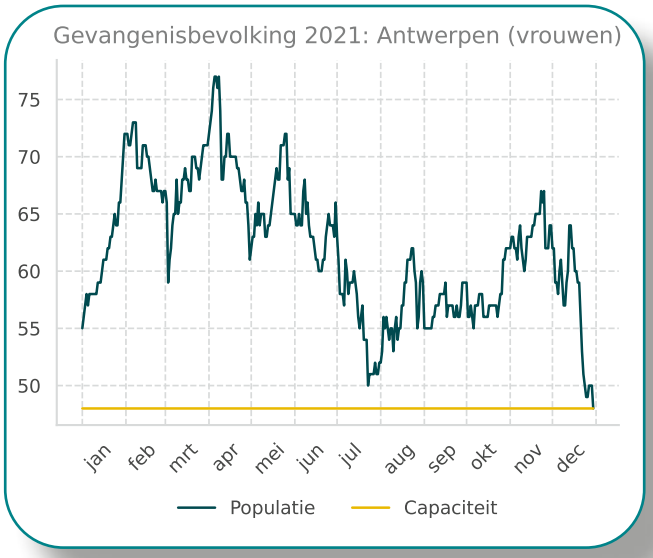
ARRESTHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING | AFDELING BEPERKTE DETENTIE
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 365 MANNEN | 48 VROUWEN | 26 BEPERKTE DETENTIE

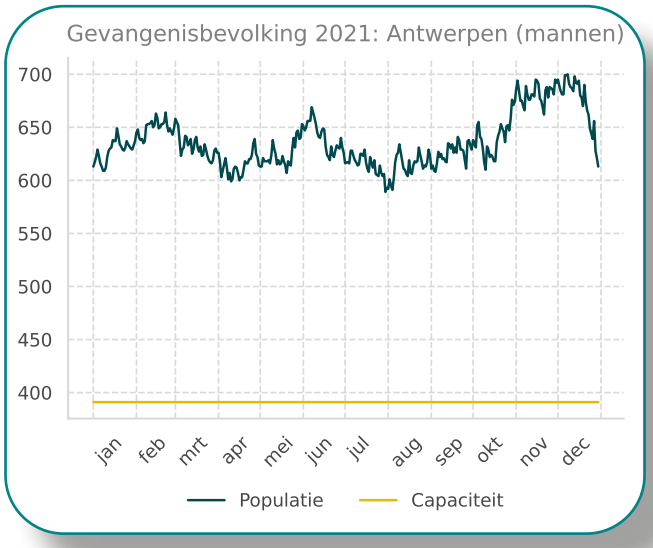
SAMENSTELLING

BONROY Anne-Marie, arts
BROSENS Pieter, architect, academisch onderzoek
DE CLERCK Sanna, advocate balie Antwerpen
DE GROOF Helena, bedrijfsjuriste
DOCKX Jan, arts
EL MORABET Imane, juriste
FOETS Etienne, jurist, ambtenaar, op rust
FRANCUS Katarina, lerares niet-confessionele zedenleer
GOEDEMÉ Dieuwke, cultuurfunctionaris
GOOS Anaïs, advocate balie Antwerpen
HEYMANS Marcel, marketing/directie, op rust
– **Vicevoorzitter**
JANSSENS Frederik, cultuurfunctionaris, op rust
– **Voorzitter**
LAGAE Lieve, HRM & organisatieontwikkeling, op rust, erkend bemiddelaarster
LAMMENS Clara, advocate balie Gent
LUYTEN Dirk, verschillende leidende en adviesfuncties als zelfstandige en ambtenaar
PEERAER Marc, eremagistraat, op rust
SAS Dorien, medewerkster Elegast vzw
VERBESSEM Nicole, waarnemend hoofdgriffier, op rust – **Secretaris**
VERGAUWEN Karen, juriste

Klachtencommissie
FOETS Etienne – Voorzitter
PEERAER Marc
EL MORABET Imane

Ontslagnemende leden in 2021
GEERTS Alain
HEYVAERT Peter

Commissie
van Toezicht
Beveren

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/beveren/
Adres :
Beveren@ctrg-belgium.be
Schaarbeekstraat 2, 9120 Beveren

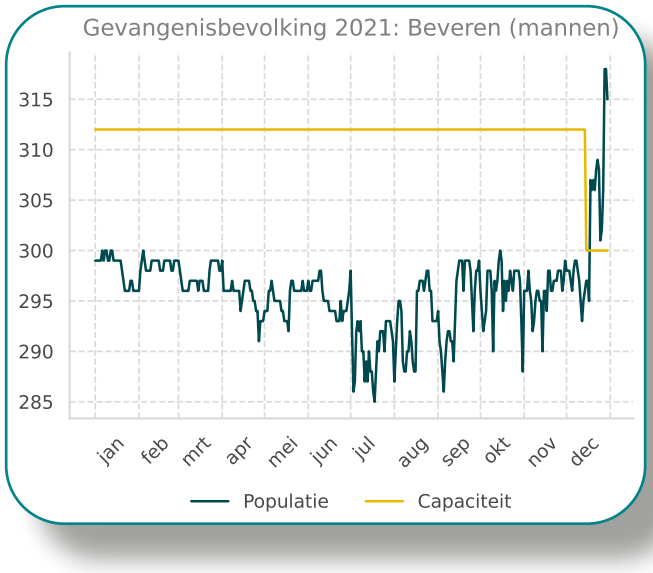
STRAFHUIS EN ARRESTHUIS
OPEN EN GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 312 MANNEN

SAMENSTELLING

DEPRINS Marleen, verpleegkundige
DE COCK Steffi, verpleegkundige
DE MUNCK Marc, leraar – **Vicevoorzitter**
DECEUNYNCK Ann – Secretaris
DEDECKER Luc, arts
SERVAES Lien, lerares psychologie en pedagogie
JENSEN Peter, entreprise architect
MARTENS Evelyne, verzekeringsmakelaar
NUYTS Hanne, juriste
OOMS Marie, zaakvoerster
ROTTHIER Kristiaan, vrederechter
TRUYENS Luc, advocaat – **Voorzitter**
NEEFS Paul, op rust
VERCAMMEN Benedikt, sociaal assistente
VERNIMMEN Jonas, doctoraatsonderzoeker rechten

Klachtencommissie
ROTTHIER Kristiaan – Voorzitter
VERNIMMEN Jonas
TRUYENS Luc

Ontslagnemende leden in 2021
BACKER OVERBEEK Jochen
DE BRUYNE Jolien
DE HAES Luc
GROENWALS Ryan
VAN BEL Filip

Commissie
van Toezicht
Brugge

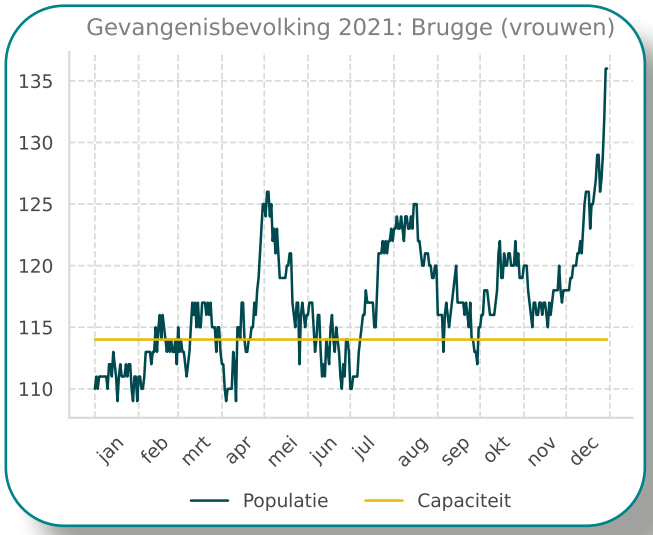
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/brugge/
Adres :
Brugge@ctrg-belgium.be
Lege weg 200, 8200 St.-Andries-Brugge

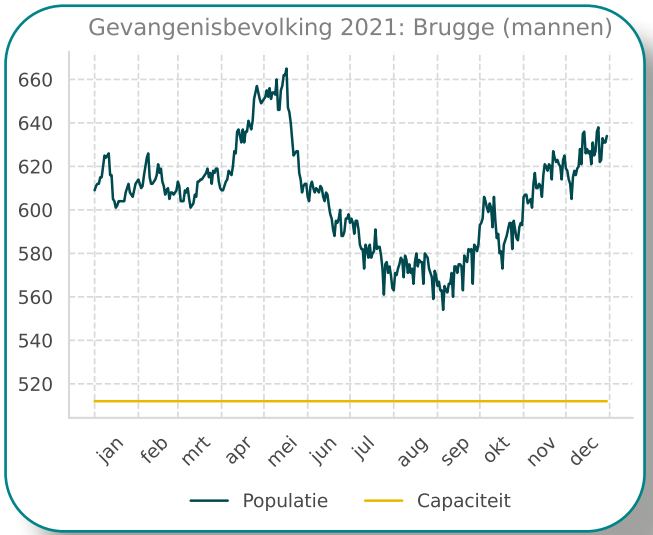
ARRESTHUIS | STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING | MEDISCH CENTRUM (24 BEDDEN)
GESLOTEN REGIME | GEMEENSCHAPSREGIME OP DE DRUGSVRIJE AFDELING
CAPACITEIT: 478 MANNEN | 114 VROUWEN | 10 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

ALLAERT Lieven, arts op rust
BAES Piet, criminoloog op rust
BEKEMANS Dominique, psychosociale begeleider op rust
BERKERS Marc, directeur CGG, op rust
BLOMME Kasper, jurist
BOSSANT Frank, humanitaire sector
D'HONDT Carine, hoofdverpleegkundige op rust, psychotherapeute in bijberoep
DE VLIEGHER Hans, sociaal assistent, op rust
DE WACHTER Maxim, jurist
DECOSTER Francis, departementshoofd gezondheidszorg, op rust – **Voorzitter**
FINET Didier, pedagogisch adviseur, op rust, – **Vicevoorzitter**
GHEYSENS Louise, juriste
LANGELET Lodewijk, hoofdgriffier arbeidshof Gent – **Secretaris**
LEWYLLIE Kaat, criminologe
RUYS Catherine, zaakvoerster
VALCKE Martine, kantoordirectrice
VANASSCHE Lowiese, juriste
VANDEVELDE Marlyse, adviseuse bank
VERLÉ Beatrice, verpleegkundige op rust

Klachtencommissie
BLOMME Kasper – Voorzitter
BERKERS Marc
VALCKE Martine

Commissie
van Toezicht
Dendermonde

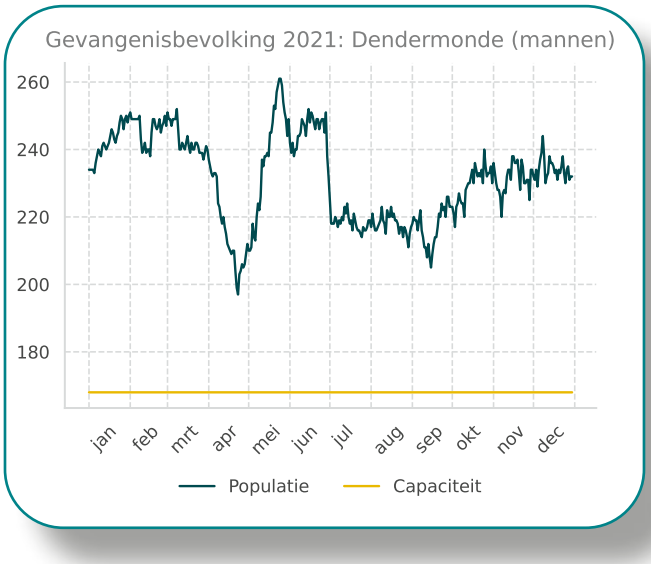
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/dendermonde/
Adres :
Dendermonde@ctrg-belgium.be
St.-Jacobstraat 26, 9200 Dendermonde

ARRESTHUIS EN STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 159 MANNEN | 9 AFDELING BEPERKTE DETENTIE: OPEN REGIME

SAMENSTELLING

BOEL Kristiaan, onderwijs
BOUTSEN Lien, auditing
COLLIER Marijke, juridisch
COLPAERT Arsène, juridisch
DE BRANDT Firmin, eerstelijnsgeneeskunde
DE LANDTSHEER André, preventieve geneeskunde
DE SCHEPPER Danny, juridisch – **Vicevoorzitter**
KOKLENBERG Dafné, criminologie en geestelijke gezondheidszorg
MOENS Ann(ie), geestelijke gezondheidszorg en bemiddeling – **Voorzitster**
PIRET Alain, juridisch – **Secretaris**
QUINTELIER Leo, bedrijfsleven
TAS Nathalie, rechtbankadministratie
VAN CAMPENHOUT Christa, geestelijke gezondheidszorg
VAN HERREWEGHE Tom, bemiddeling
VERHELST Herman, vorming en arbeid
VERSTRAATEN Katty, sociale inspectie

Klachtencommissie
DE SCHEPPER Danny – Voorzitter
DE BRANDT Firmin
VERSTRAATEN Katty

Commissie van Toezicht Gent

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/gent/
Adres :
Gent@ctrg-belgium.be
Nieuwe Wandeling 89, 9000 Gent

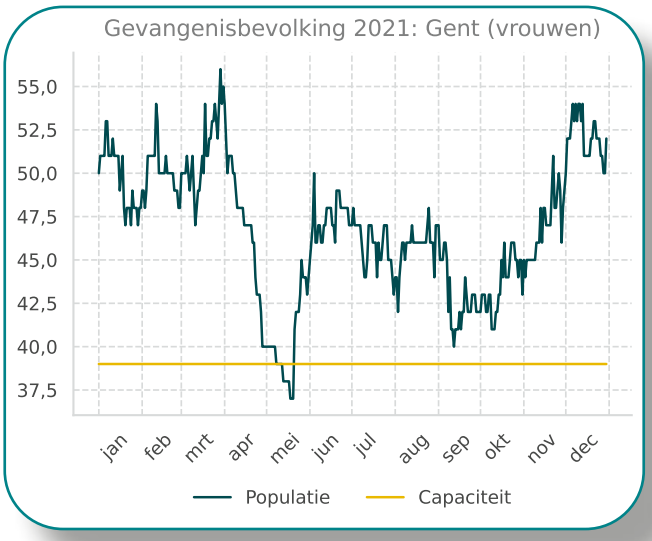
ARRESTHUIS | STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 244 MANNEN | 39 VROUWEN

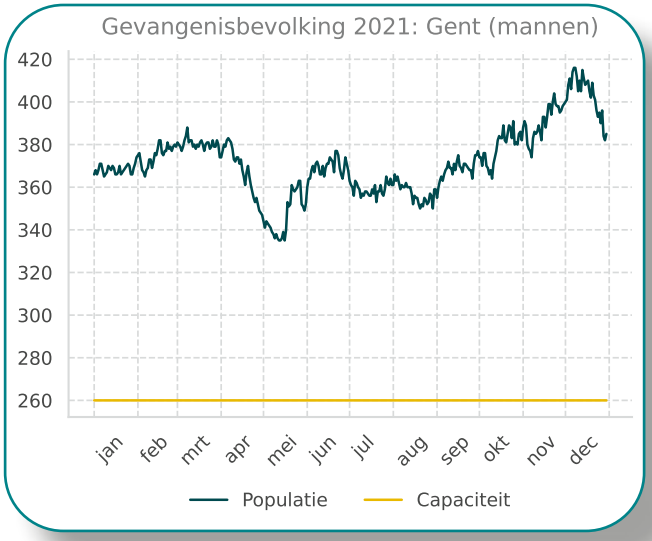
SAMENSTELLING

CLARYSSE Tine, kabinetsgriffier van de jeugdrechter van de Nederlandstalige Rechtbank van eerste aanleg te Brussel
CHEYNS Ruth, medewerkster stad Gent
COSTERS Dirk, expert FOD Justitie, op rust
DAVID Cheyenne, medewerkster gemeenschapsonderwijs – **Voorzitster**
DE BIE Luc, loopbaancoach VDAB
DERIDDER Philippe, coördinator lokale diensteneconomie
EECHAUDT Vincent, beleidsmedewerker Universiteit Gent
EL BAKALI Mohamed, adjunct-directeur stad Gent
HEMELSOET Elias, coördinator studie- en ontwikkelingsdienst OVSG
LEFRANC Pierre, magistraat
STASSYNS Gerrit, projectcoördinator EDF
THIENPONT Louis, arts
THION Philippe, advocaat en docent – **Vicevoorzitter**
VERPOEST Karen, studie- en trajectbegeleidster UGent – **Secretaris**

Klachtencommissie
EECHAUDT Vincent – Voorzitter
COSTERS Dirk
STASSYNS Gerrit

Ontslagnemende leden in 2021
LAUWEREYS Heleen
VAN DEN BERGHE Griet, juriste
VAN OSSEL Sonja

Commissie
van Toezicht
Hasselt

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/hasselt/
Adres :
Hasselt@ctrg-belgium.be
Zwarte-Brugstraat 4, 3500 Hasselt

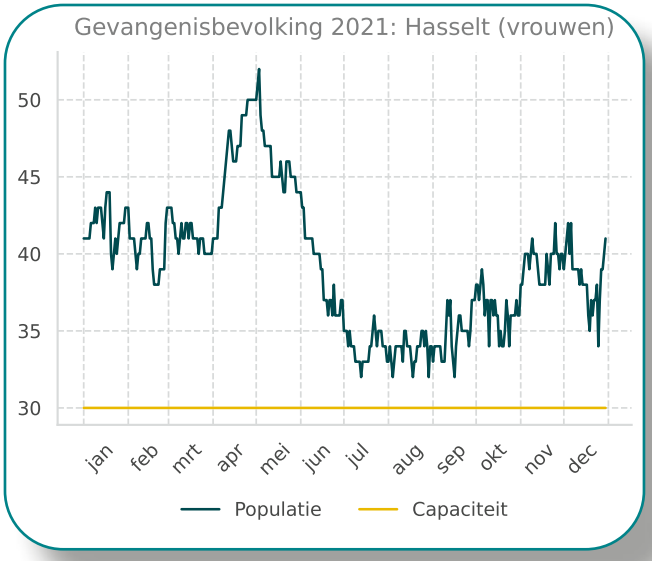
ARREST- EN STRAFHUIS | DRUGSVRIJE AFDELING | STRAND AFDELING (ANTI-RACISME, AGRESSIE EN DRUGS)
GESLOTEN REGIME, SEMI-OPEN REGIME (VROUWENAFDELING) EN OPEN REGIME (STRAND AFDELING)
CAPACITEIT: 420 MANNEN | 30 VROUWEN

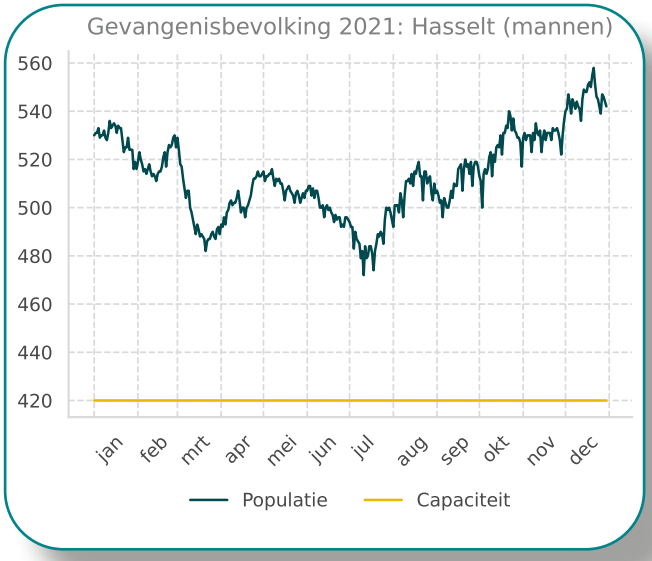
SAMENSTELLING

BEERTEN Christian, eremagistraat
BROM Johan, leraar secundair onderwijs
CASTRO Maxim, arts
DE BIE Dorien, contextbegeleidster
DELVAUX Martijn, attaché noodplanning in het nationale crisiscentrum
DRABBE Gilbert, hoofdcommissaris federale politie, op rust
GEERITS Marc, politiecommissaris, op rust
GERAERTS Lore, kandidate-gerechtsdeurwaarder – **Vicevoorzitster**
HERBOTS Chiel, ambtenaar gemeente Wellen
JACOMEN Ramon, ere-hoofdgriffier politierechtbank – **Secretaris**
KENENS Paul, sales manager farma, op rust
KUMPEN Devin, deeltijds assistent grondwettelijk recht KU Leuven
MERTENS Karlien, ambtenaar
PIENS Francesco, SWT
RUBENS Marie-Paule, magistrate, op rust
SCHEELEN Paul, human ressources
SCHEPERS Jozef, korpschef lokale politie, op rust
STEEGMANS Nico, onderzoeker, op rust – **Voorzitter**

Klachtencommissie
BEERTEN Christian – Voorzitter
GERAERTS Lore
GEERITS Marc

Ontslagnemende leden in 2021
HOUBEY Pieter
KOLB Ine
SCHEPERS Patsy
WOUTERS Ellen
WOUTERS Peter

Commissie
van Toezicht
Ieper

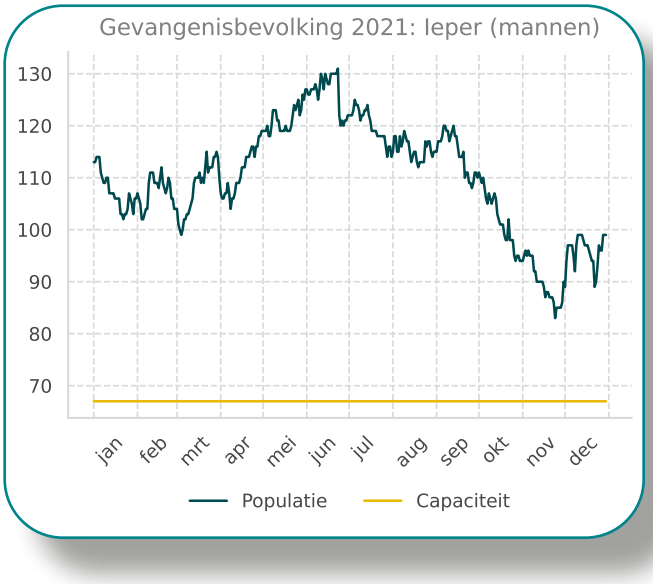
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/ieper/
Adres :
Ieper@ctrg-belgium.be
Elverdingestraat 72, 8900 Ieper

ARRESTHUIS EN STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 55 MANNEN | 12 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

BACCARNE Frans, arts
BONTE Joost, inspirator bij phronesis.social – **Vicevoorzitter**
COOMAN Raphaël, jurist, bestuurder vennootschappen
HUYSENTRUYT Jonathan, advocaat
MARKEY Christophe, e-auditor FOD Financiën
MISSIAEN Sally, verpleegkundige
RAEPSAET Stijn, leraar
SIX Marjolein, country manager bij Brussels Airlines
VAN DAMME Hendrik, algemeen directeur gehandicaptenvoorziening, op rust – **Voorzitter**
VAN HOLME Caroline, lerares, op rust
ZYDE Valerie, attachée Kanselarij Eerste Minister – **Secretaris**

Klachtencommissie
COOMAN Raphaël – Voorzitter
HUYSENTRUYT Jonathan
MISSIAEN Sally

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/leuven-centraal/
Adres :
LeuvenCentraal@ctrg-belgium.be
Geldenaaksevest 64, 3000 Leuven

STRAFHUIS
GEDIFFERENTIEERD GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 398 MANNEN

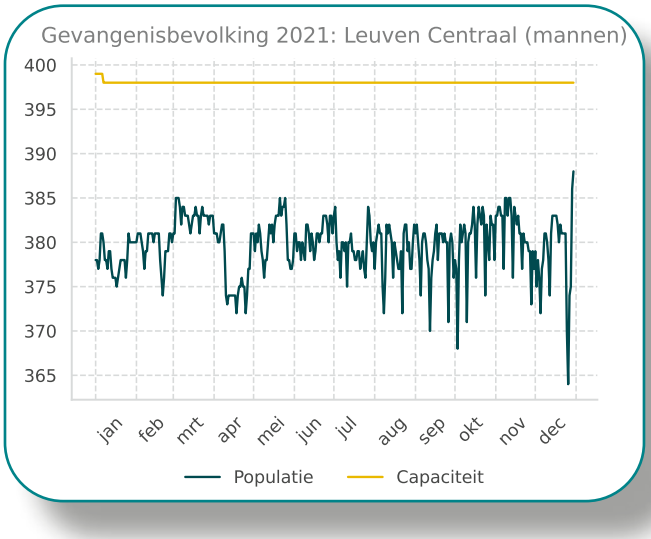
SAMENSTELLING

BEYENS Jan
DE GROOF Mélanie
DE SMEDT Jente
DE SCHAETZEN Geoffroy
GOOVAERTS Valerie
LANSBERGEN Michaël
NUYTTENS Goedele
POCHET Sandrine
ROEVENS Elke – Secretaris
SCHOTSMANS Martien
SCHRUERS Liesbet
SWENNEN Luc
VAN ACKER Robert
VAN GARSSE Leo
VAN KRIEKINGEN Jozef
VANDUFFEL Laura – Voorzitster
VERHEIJEN Patrick
VRANCKEN Bart
YPERMAN Ward, Vicevoorzitter

Klachtencommissie
LANSBERGEN Michaël – Voorzitter
SWENNEN Luc
VAN KRIEKINGEN Jozef

Ontslagnemende leden in 2021
BUNDERVOET Loes
HUYSMANS Hendrikje
OBBELS Mimi
VILAIN Ruben

N.B De commissie bestaat uit leden met uiteenlopende expertises in onder andere volgende domeinen: bestuurskunde, criminologie, geneeskunde, justitie, maatschappelijk werk, onderwijs, onderzoek, opvoedkunde, ...

Commissie
van Toezicht
Leuven Hulp

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/leuven-hulpgevangenis/
Adres :
LeuvenHulp@ctrg-belgium.be
Maria Theresiastraat 74, 3000 Leuven

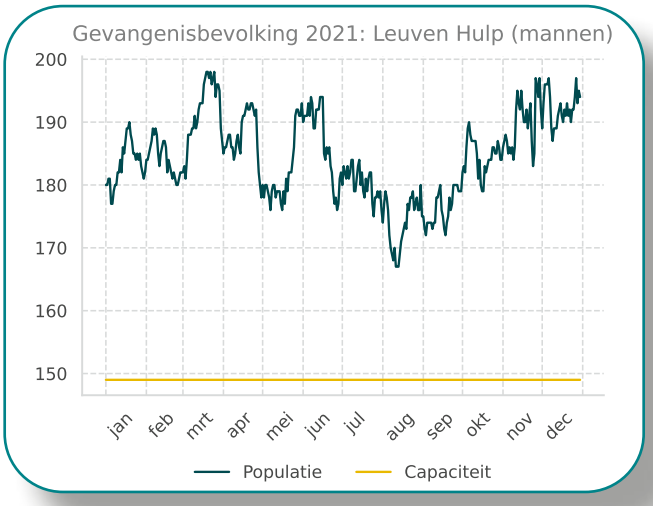
HOOFDZAKELIJK ARRESTHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 149 MANNEN

SAMENSTELLING

BOONS Lena, criminologe/psychotherapeute
CARLE Jole, juriste
DE PRETER Mathy, toezichthouder omgevingsinspectie
DEBOUTTE Reinhilde, juriste – **Voorzitster**
DEMETER Kris, pedagoog op rust – **Vicevoorzitter**
HEYVAERT Peter, jurist
NYS Louis, jurist, op rust – **Secretaris**
OTTE Johan, jurist
RUTGEERTS Nina, beleidsmedewerkster CM-Zorgkas
STALLAERT Elke
UTEN Yorne, inspecteur bouwwerkzaamheden binnen de milieu-inspectie
VAN DER VLIET Stefaan, arts
VANDEBRIEL Ziggy, protection officer bij het commissariaat-generaal voor de vluchtelingen en de staatlozen
VANDENPUT Ellen, criminologe, studente recht
VERHESSCHEN Katrien, juriste
WOUTERS Katty, beleidsadviseur Vlaams-Brabant

Klachtencommissie
OTTE Johan – Voorzitter
DEMETER Kris
VANDEBRIEL Ziggy

Ontslagnemende leden in 2021
MUSELAERS Helena
NYS Sigrid

Commissie
van Toezicht
Mechelen

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/mechelen/
Adres :
Mechelen@ctrg-belgium.be
Liersesteenweg 2, 2800 Mechelen

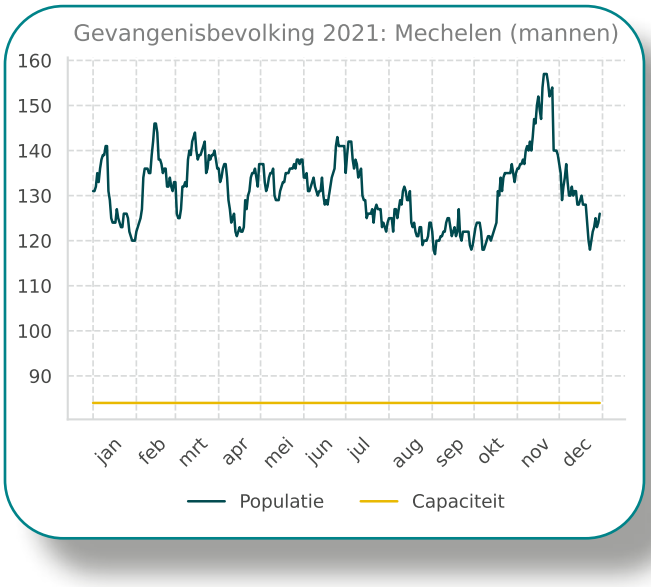
ARRESTHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 84 MANNEN

SAMENSTELLING

CELEN Ralf, vrijzinnig humanistisch consulent bij 'deMens.nu'
DE BRUIN Juliette, op rust
DE DECKER Charlot, magistrate – **Voorzitster**
DE HERT Stijn, forensisch therapeut
DEBECKER Sarah, juriste – **Secretaris**
DEMEYERE Yana, criminologe
EL BOUBKARI Yasmina, coördinatrice huisvandeMens Brussel
KNOPS Luc, arts
SCHOENMAKERS Dirk, advocaat
SWINNEN Ann, juriste
VAN GORP Martine, medewerkster Liers Cultuurcentrum
VERMEULEN Roger, op rust
WUYTS Mark, magistraat – **Vicevoorzitter**

Klachtencommissie
WUYTS Mark – Voorzitter
SCHOENMAKERS Dirk
SWINNEN Ann

Ontslagnemende leden in 2021
DEN BREEJEN Dirk

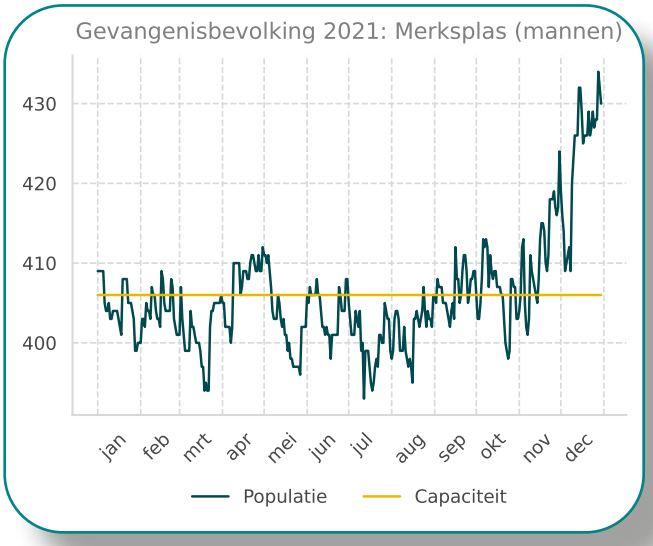
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/merksplas/
Adres :
Merksplas@ctrg-belgium.be
Steenweg op Wortel 1, 2330 Merksplas

STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN EN OPEN REGIME (AFDELING BEVEILIGDE ZORG "PAVILJOEN DE HAVEN")
CAPACITEIT: 406 MANNEN

SAMENSTELLING

BAERT Christophe, jurist, medewerker notaris
CAUWENBERGHS Sofie, magistrate – **Voorzitster**
CHALLOUK Yassine, advocate
DE ROOVER Kevin, leraar
DEMEULEMEESTER Martine, arts – **Vicevoorzitster**
ENGELS Jos, industrieel ingenieur, op rust
GILIS Eva, sociaal assistente
PALMANS Michel, kantoorhouder bank, op rust
SCHOENMAECKERS Kristien, sociaal verpleegkundige
VAN DEN ABEELE Fiene, juriste
VAN TILBORGH Ludo, adviseur Bpost, op rust
– **Secretaris**
VAN WEZEL Ton, op rust
VERHOEVEN Steven, tuchtcoördinator KOBA Hoogstraten
VERSWIJVEL Steven, leraar
WILLEKENS Victor, logistiek instructeur, op rust

Klachtencommissie
CHALLOUK Yassine – Voorzitter
DE ROOVER Kevin
WILLEKENS Victor

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/oudenaarde/
Adres :
Oudenaarde@ctrg-belgium.be
Bourgondiëstraat 6, 9700 Oudenaarde

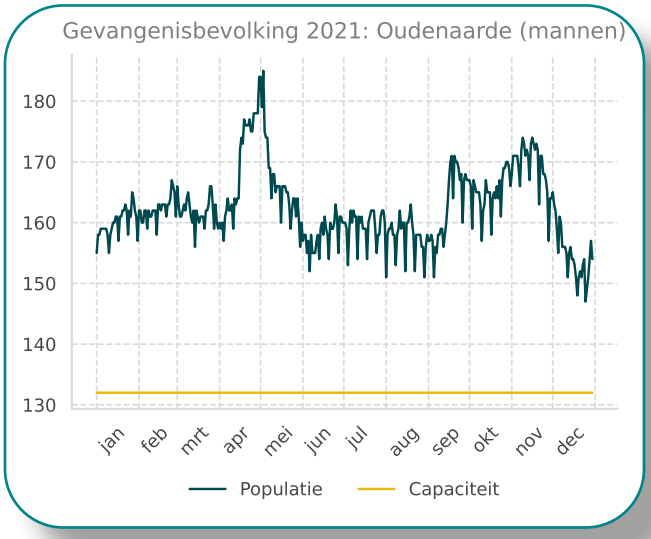
STRAFHUIS (OOK ENKELE BEKLAAGDEN)
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 121 MANNEN

SAMENSTELLING

DOUCHY Frank, arts
DUCATTEEUW Antoon, pedagogisch adviseur, op rust – **Voorzitter**
GOOSSENS Francis, softwareconsultant
JANSSENS Koenraad, inspecteur Vlaamse Gemeenschap, op rust – **Secretaris**
KLOECK Roxanne, studente pedagogische wetenschappen
MEYSMANS Edwin
PIEYNS Isabelle, advocate
ROUWENS Hilde, vrijwilligster zorgsector
VAN EECKHOUT Rudy, directeur bijzondere jeugdzorg
VANDE WIELE Luc, audioloog

Klachtencommissie
PIEYNS Isabelle – Voorzitster
JANSSENS Koenraad
MEYSMANS Edwin

Ontslagnemende leden in 2021
BAUTERS Piet
HOLLEVOET Fernand
OTTEVAERE Hugo
VANDERBEKEN Marc

Commissie
van Toezicht
Ruiselede

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/ruiselede/
Adres :
Ruiselede@ctrg-belgium.be
Bruggesteenweg 128, 8755 Ruiselede

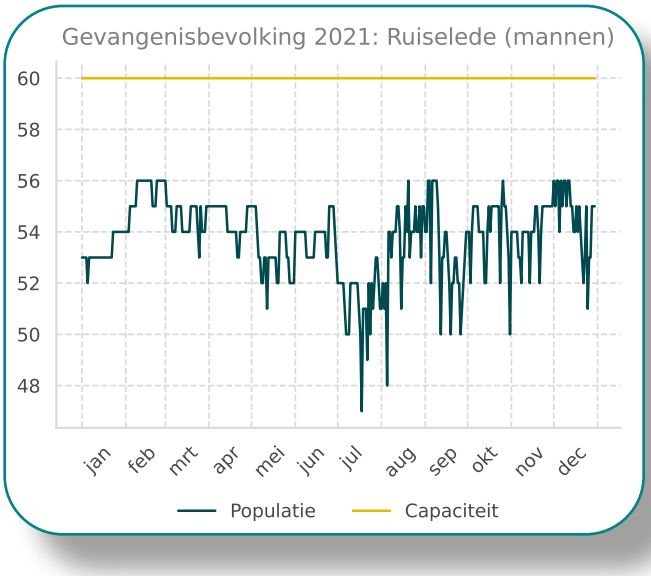
STRAFHUIS
OPEN REGIME
CAPACITEIT: 56 MANNEN | 4 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

COOMAN Raphaël
DEVEN Ann
DEMUYNCK Christian
MARKEY Christophe
PAUWELS Vincent
QUINTYN Linsey
SMESSAERT Brigitte
VAN DAMME Hendrik
VAN PARYS Michèle, Secretaris
VAN PARYS Willem
VANDE VELDE Lut

Klachtencommissie
SMESSAERT Brigitte – Voorzitster
VAN PARYS Willem
COOMAN Raphaël

Ontslagnemende leden in 2021
BAEKE Johan
D'HONDT Carine
GRASSI Patrick
LEFLOT Guido

˙Et plus de mineurs « déssaisis » comme auparavant.

Commissie
van Toezicht
Tongeren

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/tongeren/
Adres :
Tongeren@ctrg-belgium.be
Wijngaardstraat 65, 3700 Tongeren

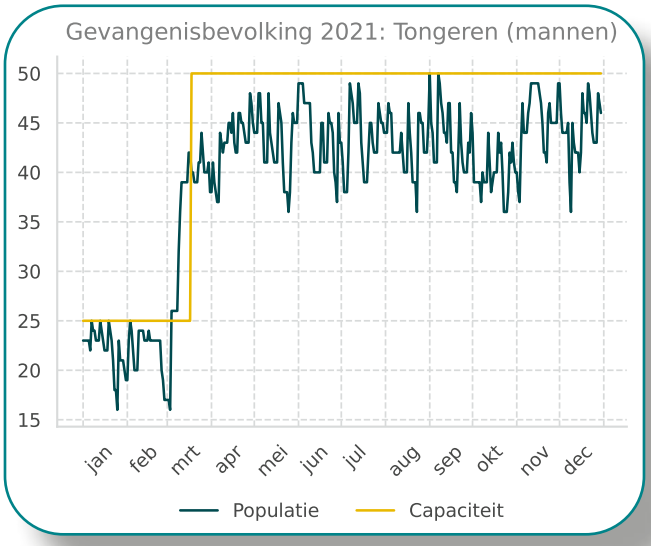
STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 50 MANNEN

SAMENSTELLING

BASTINÉ Daniel, directiesecretaris FOD Justitie – **Secretaris**
BELLEN Johan, diensthoofd inburgering Vlaams-Brabant
BIJNENS Aleide, lector hogeschool PXL
BOULAHOUAL Ibrahim, medewerker Hard Facilities CM Limburg
CLAES Lonne, begeleidster
HAESELDONCKX Stijn, dossierbehandelaar
LAMBRECHTS Hubert, arts
PEETERS Kristel, criminologe
PETERS Cécile, sectorverantwoordelijke gezinszorg
STRAUVEN Gaston, informaticus, op rust
VAN COPPENOLLE Ingrid, juriste, eremagistrate – **Voorzitster**
VAN MOL Julie, juriste, attachée FOD Financiën

Klachtencommissie
VAN COPPENOLLE Ingrid – Voorzitster
PEETERS Kristel
VAN MOL Julie

Ontslagnemende leden in 2021
DE KEERSMAECKER Raphaël
SCHELFHAUT Lily

Commissie
van Toezicht
Turnhout

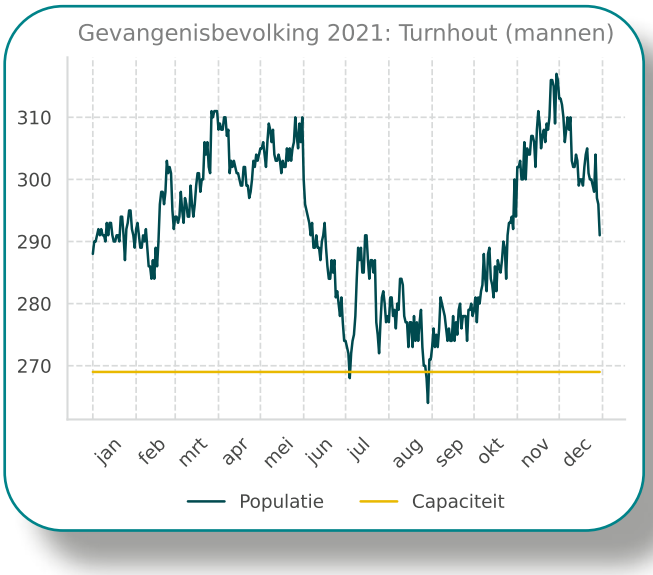
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/turnhout/
Adres :
Turnhout@ctrg-belgium.be
Wezenstraat 1, 2300 Turnhout

ARRESTHUIS EN STRAFHUIS | 2 VLEUGELS VOOR GEÏNTERNEERDEN GESLOTEN REGIME EN OPEN REGIME IN BEPAALDE DELEN CAPACITEIT: 262 MANNEN | 7 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

ANDRIES Vincent, jurist magistraat bij het Parket
ARDUWIE Sven, assistent rechterlijke orde
DECEUNINCK Caroline, vroedvrouw en lector vroedkunde
JANSEN Carine, assistente griffie politierechtbank – **Secretaris**
MANNAERT Stijn, politierechter – **Voorzitter**
PEETERS Jozef, jurist, ere-advocaat
ROOVERS Jan, arts
STINKENS Bernd, criminoloog
VAN BOGAERT Luc, rijschooldirecteur
VANERMEN Lieve, rechter bij de arbeidsrechtbank – **Vicevoorzitster**
WEYTJENS Bart, consultant
WILLEMS Guido, leraar

Klachtencommissie
VANERMEN Lieve – Voorzitster
DECEUNINCK Caroline
WEYTJENS Bart

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/wortel-hoogstraten/
Adres :
WortelHoogstraten@ctrg-belgium.be

Wortel
Kolonie 17, 2323 Wortel

Hoogstraten
Gelmelstraat 131, 2320 Hoogstraten

WORTEL
STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 301 MANNEN

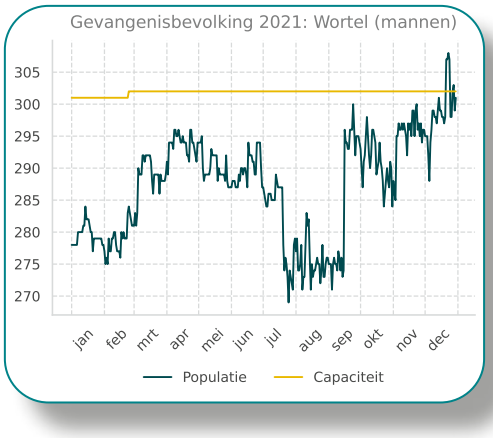
HOOGSTRATEN
STRAFHUIS
OPEN GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 156 MANNEN | 29 VROUWEN

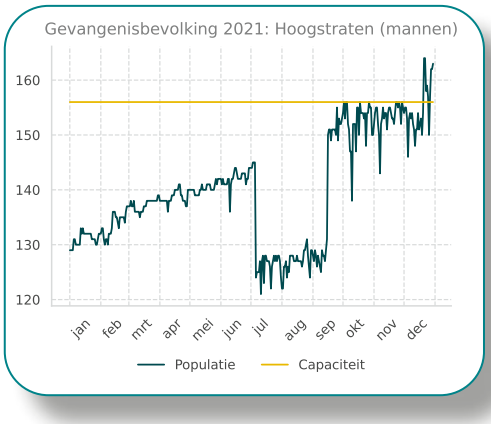
SAMENSTELLING

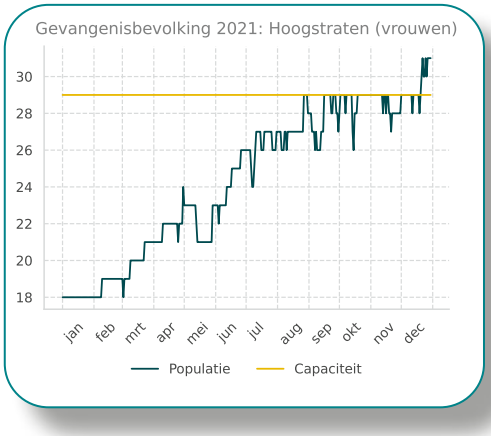
BLONDEEL Dana, ambtenaar
CLAERHOUDT Hans, zaakvoerder ICT, op rust
COTTENIE Rik, arts
DENEWET Stefaan, jurist, ambtenaar – **Secretaris**
DE WEERD Bram, sociaal assistent stad Antwerpen
EGGERMONT Lieve, sociaal assistente
MUHAMETAJ Etleva, vertaalster-tolk
JACOBS Chris, jurist, ambtenaar
KAZADI Tatiana, sociaal assistente – **Vicevoorzitster**
KEYSERS Ed, penitentiair bewakingsassistent, op rust
NOBELS Albert, jurist
PALMANS Warre, eregemeentesecretaris
PARIS François, manager
SCHUERMANS Henk, unitmanager datacenter – **Voorzitter**
SCHUERMANS Margaux, studente orthopedagogie
VANHOUTTE Aukje, sociaal assistente
VAN REGEMORTEL François, hoofd intern beheer UNIA/ Myria, op rust
WITTEBROODT Loumar, verpleegkundige

Klachtencommissie
JACOBS Christel – Voorzitster
DENEWET Stefaan
VANHOUTTE Aukje

Ontslagnemende leden in 2021
VRINTS Leen

Commissies van Toezicht

Brussel

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/forest-berkendael-vorst/
Adres :
vorstberkendael@ctrg-belgium.be
Forest
Avenue de la Jonction 52, 1190 Forest
Berkendael
Rue de Berkendael 42-44, 1190 Forest

FOREST

STRAFHUIS VOOR MANNEN | REGIMES GENAAMD "PROGRESSIEF" MET AFDELINGEN OPEN REGIMES CAPACITEIT: 180 MANNEN

BERKENDAEL

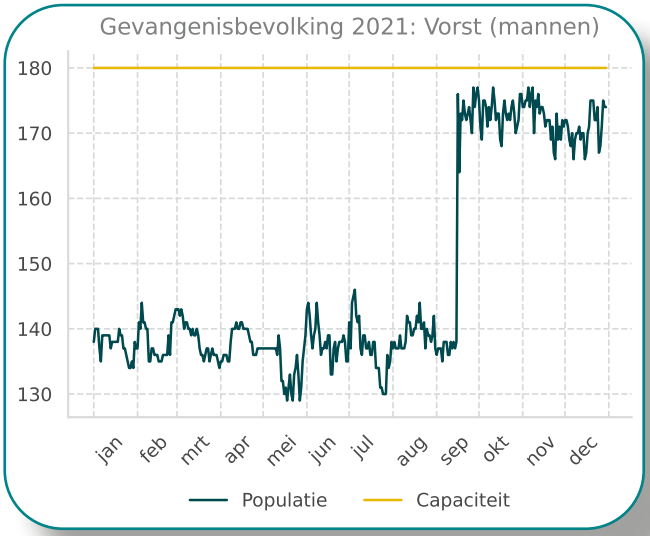
ARRESTHUIS VOOR VROUWEN (OOK VEROORDEELDEN EN GEÏNTERNEERDEN) REGIMES GENAAMD "PROGRESSIEF" MET AFDELINGEN SEMI-OPEN REGIMES CAPACITEIT: 64 VROUWEN

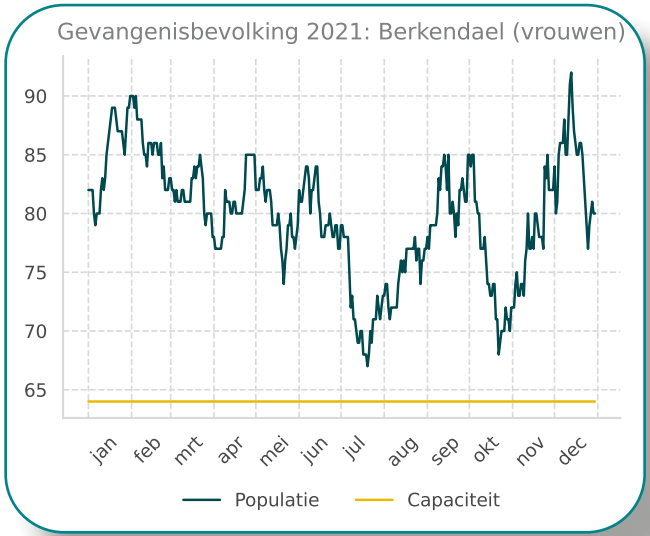
SAMENSTELLING

CNOP Caroline, magistrate
DE BAEREMAEKER Virginie, criminologe, psychologe
DE BOECK Sven, science outreach officer aan de VUB
de VIRON Isabelle, advocate, bemiddelaarster
DEVAUX Alain, arts op rust
TURCO Julie, directrice van de resto du cœur in St.-Gillis
ERAUW Isabelle, juriste
JUNGERS Raphaël, psychiatrisch medisch-legaal verpleegkundige
LEPOIVRE Céline, juriste
LOUVEAUX Hervé, magistraat – **Vicevoorzitter**
MENNIG Clara, juriste, projectmedewerkster bij de Federatie van onthaaltehuizen en hulporganisaties voor daklozen
MOULART Christian, arts
NEDERLANDT Olivia, doctor in de rechten, hoogleraar strafrecht, onderzoekster NFWO – **Voorzitster**
RABIER Marie-Hélène, journaliste op rust
SCHEER David, criminoloog, onderzoeker
SIMONS Fabienne, op rust
VERHEYLESONNE Aurélie, strafrechtadvocate
VAN WEDDINGEN Luc, industrieel ingenieur, op rust
– **Secretaris**

Klachtencommissie
CNOP Caroline – Voorzitster
JUNGERS Raphaël
dE VIRON Isabelle

Ontslagnemende leden in 2021
EL ABBOUTI Fouad, leraar in het gespecialiseerd middelbaar onderwijs
PERSOONS Marc, magistraat

Commissie van Toezicht
Sint-Gillis - Saint-Gilles
Commission de Surveillance

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/saint-gilles/
Adres :
saintgilles@ccsp-belgium.be
Avenue Ducpétiaux 106, 1060 Saint-Gilles

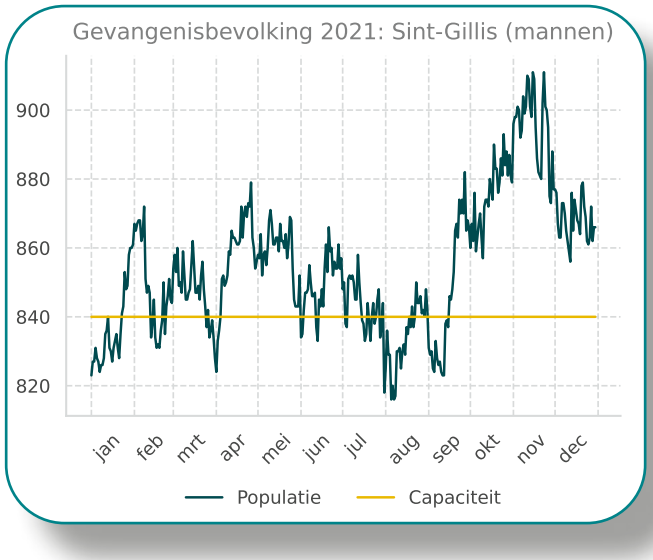
ARRESTHUIS (ENKELE VEROORDEELDEN) | PSYCHIATRISCHE AFDELING | MEDISCH-CHIRURGISCH CENTRUM
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 840 MANNEN

SAMENSTELLING

BAUDRIHAYE-GERARD Laure, juriste
BURGHELLE-VERNET Alix, advocate – **Vicevoorzitster**
COLIN Thibaut, advocaat
d'ASPREMONT Geoffroy – Secretaris
de Viron Isabelle, juriste
DELAUNOIS Pascal, journalist, op rust
FOUREZ Graziella, doctorandus, projectcoördinatrice betreffende herstelrecht
ISTAS Hervé, advocaat
LAMBERT Marie-Laurence, arts
LEROIJ Chedia, politicologe, radioregisseur
NEVE John
SLUIJS Naomi, criminologe, diensthoofd preventie stad Vilvoorde
TEUGELS Audrey, criminologe, onderzoekster
VAN DYCK Sam, criminoloog – **Voorzitter**
VAN HAUWERMEIREN Remco, geschiedkundige
VANQUEKELBERGHE Clara, criminologe
WERY Xavier, arbeidsbemiddelaar
WYNEN Laetitia, juriste

Klachtencommissie
BAUDRIHAYE-GERARD Laure – Voorzitster
DELAUNOIS Pascal
DE VIRON Isabelle

Ontslagnemende leden in 2021
BARDOUX Christiane, arts
DE WACHTER Lisa
JACOBSEN Claudia, juriste
MATHEESEN Saskia, juriste

Commissies van Toezicht

Wallonië

Commission
de Surveillance
Andenne

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/andenne/
Adres :
Andenne@ccsp-belgium.be
Rue du Géron 2, 5300 Andenne

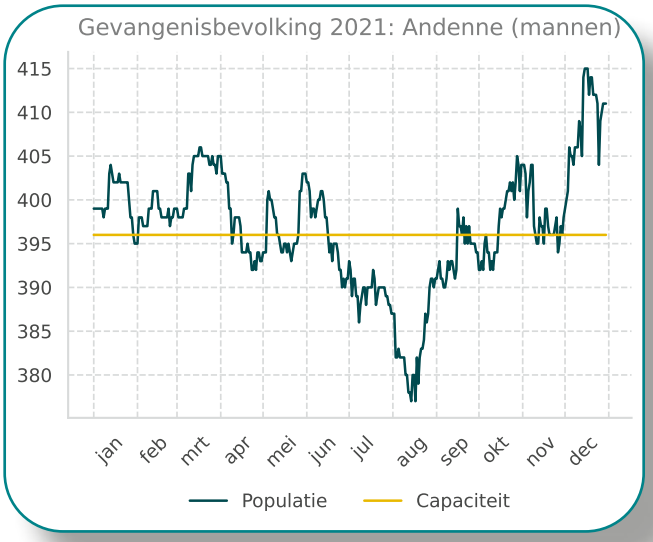
STRAFHUIS VOOR MANNEN
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 396 MANNEN

SAMENSTELLING

ALLARD Claude, jurist
DURANT Coralyne, sociaal assistente
HECK Abigaëlle, studente
KRUYTS Raymond, rechter in handelszaken, op rust
LAFFINEUR Jacques, advocaat
LAMBIN Floriane, juriste
LECOMTE Alice, advocate
MENSI Sarah, criminologe – **Voorzitster**
MICHAUX Jean-Paul, arts
VEERMEER Erwin, commercieel directeur, op rust

Klachtencommissie
LAFFINEUR Jacques – Voorzitter
ALLARD Claude
LECOMTE Alice

Ontslagnemend lid in 2021
VAN ROY John

Commission
de Surveillance
Arlon

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/arlon/
Adres :
Arlon@ccsp-belgium.be
Rue Léon Castilhon 29, 6700 Arlon

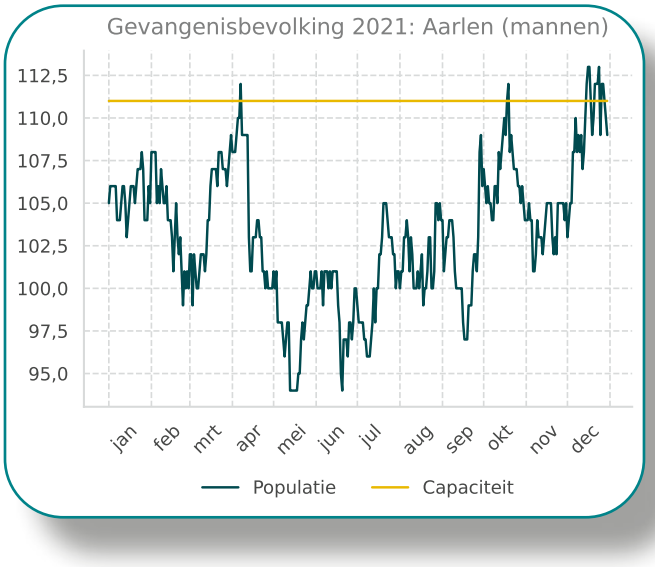
ARRESTHUIS EN STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME EN SEMI-OPEN
CAPACITEIT: 111 MANNEN

SAMENSTELLING

ALARDEAU Eric, arts
BEAUMONT Laure, psychologisch medewerkster in ontmoetingsruimte
BILLOT Bertrand, advocaat
CAPELLE Patricia, lerares
ESSER Sébastien, gespecialiseerd opvoeder
LEJEUNE Fernand, arts op rust – **Vicevoorzitter**
TANCRE Eveline – Secretaris
TOUSSAINT Bernadette – Voorzitster
WEYDERS Mégane, advocate
DECOCQ Jean, apotheker op rust

Klachtencommissie
BILLOT Bertrand – Voorzitter
ESSER Sébastien
CAPELLE Patricia

Ontslagnemend lid in 2021
AHMED SHIRE Warsamé, sociaal assistent

Commission
de Surveillance
Dinant

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/dinant/
Adres :
Dinant@ccsp-belgium.be
Place d'Armes 1, 5500 Dinant

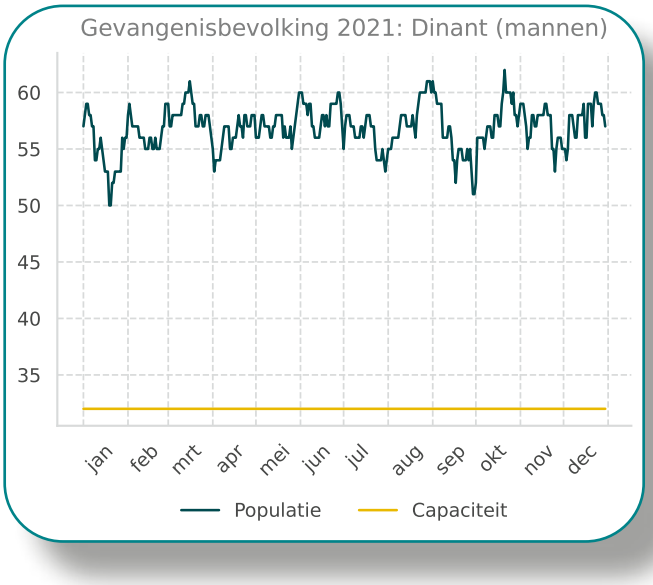
ARRESTHUIS (INCLUSIEF VEROORDEELDEN)
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 32 MANNEN

SAMENSTELLING

BIETTLOT Maude, juriste federale politie
CHARLIER Laura, advocate
COPPENS Jean-Pierre, bibliothecaris op rust
CRAHAY Charlène, assistente-doctorandus UCL – **Secretaris**
DEPREY Natacha, magistrate – **Vicevoorzitster**
DERESE Jean, sociale opvoeder A1
HOULMONT Fabien, commissaris federale politie, op rust
MARY Philippe, gewoon hoogleraar aan de ULB – **Voorzitter**

Klachtencommissie
BIETTLOT Maude – Voorzitster
DERESE Jean
CRAHAY Charlène

Ontslagnemende leden in 2021
HOSTAUX Lorent, kaderlid, leraar hoger onderwijs
LE MOINE Marcel, ondernemer – **Secretaris**
VISEE Jean-Paul, op rust

Commission
de Surveillance
Huy – Marneffe

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/huy-marneffe/
Adres :
HuyMarneffe@ccsp-belgium.be

Huy
Rue de la Résistance 4, 4500 Huy

Marneffe
Rue du Sart 11, 4210 Marneffe

HUY
ARRESTHUIS (OOK VEROORDEELDEN)
PROGRESSIEF REGIME
CAPACITEIT: 63 MANNEN

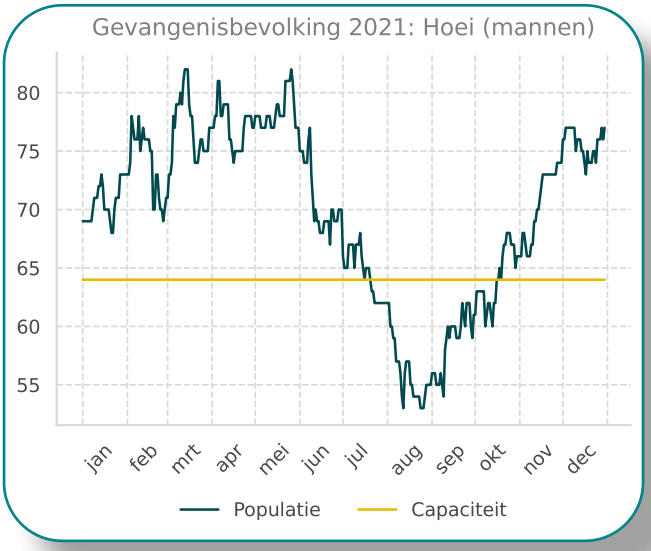
MARNEFFE
STRAFHUIS
OPEN REGIME
CAPACITEIT: 131 MANNEN

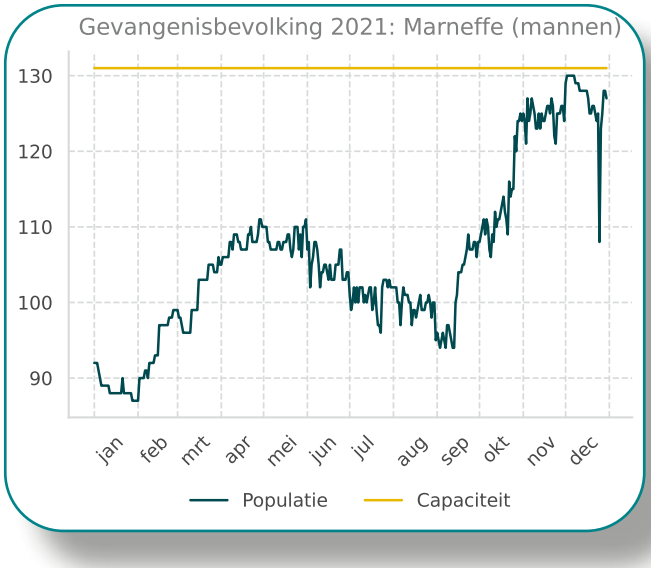
SAMENSTELLING

BODART Florian, sociaal ingenieur
CHEVALIER Pauline, sociaal assistente
DELLISSE Adeline, criminologe – **Vicevoorzitster**
LECLOUX Caroline, criminologe
MARSDEN André, industrieel ingenieur, op rust
NIGOT Colette, sociaal assistente – **Secretaris**
TROKAY Julie, magistrate
WOLTERS-d'UDEKEM d'ACOZ Thérèse, verpleegkundige – **Voorzitster**
GOSSIAUX Alexandre, docent technische vakken
PIRARD Colin, auditor

Klachtencommissie
TROKAY Julie – Voorzitster
CHEVALIER Pauline
LECLOUX Caroline

Ontslagnemende leden in 2021
LAMBRECHTS Julie
HANUS Benoit

Commission
de Surveillance
Ittre

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/ittre/
Adres :
Ittre@ccsp-belgium.be
Rue de Clabecq 100, 1460 Ittre

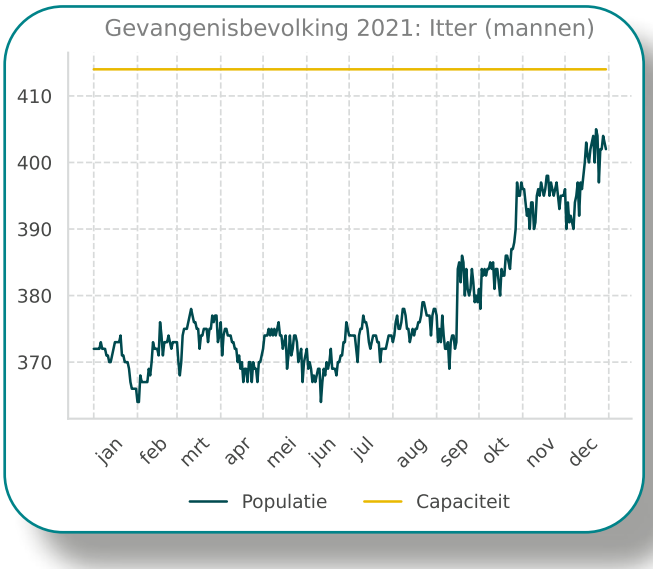
STRAFHUIS | HOOGBEVEILIGDE GEVANGENIS DIE OOK EEN VLEUGEL D RADEX BEVAT
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 414 MANNEN

SAMENSTELLING

DE BACKER Lydie
DE BRULLE Claude, directeur-generaal FOD Justitie, op rust
DESCAMPS Louise, juriste, doctorandus
DOIGNI Justine, juriste
EGGLESTON Zoé
HOPPE Jérôme – Vicevoorzitter
JAMAR Lise, sociaal assistente
JASPIS Patricia, magistrate op rust – **Voorzitster**
LEMERCIER Marina, juriste
LIEUTENANT Christian – Secretaris
MARCHANDISE Thierry, magistraat op rust
PIRON Larissa
REMY Claire, arts
SZECHENYI Eva, criminologe gespecialiseerd in geestelijke gezondheid
TEPER Léa, advocate, doctorandus
VAN ELLEWYCK Patrick, informaticus
VAN HUMSKERKEN Bernard, directeur OCMW, op rust
ZAHNER Anne-Marie, juriste

Klachtencommissie
MARCHANDISE Thierry – Voorzitter
PIRON Larissa
LEMERCIER Marina

Ontslagnemend lid in 2021
BRUYNINKX Véronique

Commission
de Surveillance
Jamioulx

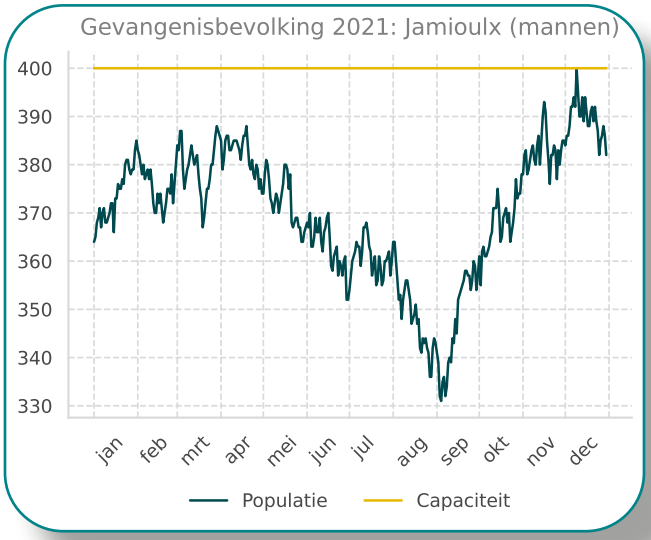
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/jamioulx/
Adres :
Jamioulx@ccsp-belgium.be
Rue Fr. Vandamme 172, 6120 Jamioulx

ARREST- EN STRAFHUIS MET EEN PSYCHIATRISCHE AFDELING
CAPACITEIT: 400 MANNEN

SAMENSTELLING

CHAUFOURAUX Michèle, administratie
COMPAGNION Béatrice, magistrate op rust en plaatsvervangster – **Vicevoorzitster**
GALAND Daniel, televisiedirecteur op rust
GUYAUX Anne, filosofe
LECLERCQ Francis, arts
PÉRIQUET Jacques, gewezen pedagogisch hoofdinspecteur – **Secretaris**
PHILIPPART Annie, erevoorzitster bij de Rechtbank van eerste aanleg van Charleroi
TARWE Myriam, ere-advocate – **Voorzitster**
VANDRIESSCHE Pierre-Yves, directeur lagere school, op rust

Klachtencommissie
PHILIPPART Annie – Voorzitster
GALAND Daniel
COMPAGNION Béatrice

Commission
de Surveillance
Lantin

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/lantin/
Adres :
Lantin@ccsp-belgium.be
Rue des Aubépines, 4450 Lantin

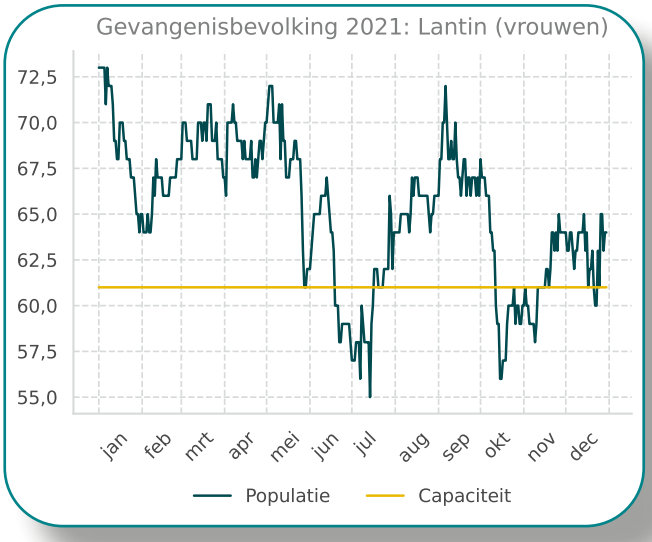
ARREST- EN STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING | POLYKLINIEK (COVID AFDELING SINDS OKTOBER 2020)
GESLOTEN REGIME MET 2 GEMEENSCHAPPELIJKE AFDELINGEN MET SEMI-OPEN REGIME
CAPACITEIT: 618 MANNEN | 61 VROUWEN | 15 BEPERKTE DETENTIE

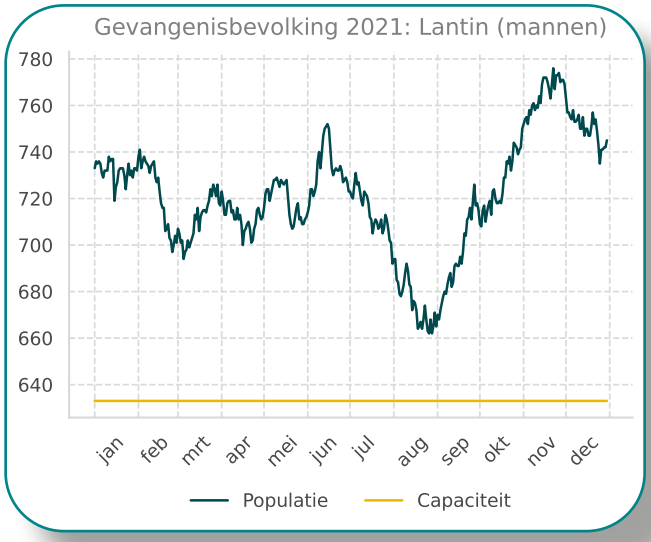
SAMENSTELLING

BAYOUDH Samy, arts
BERBUTO Sandra, advocate
CHARMONT Jean-François, socioloog
CHAUVIN Nicolas, jurist
COSSALTER Cidji, ambtenaar
COURTOY Céline, gegradueerde in recht
DAELE Luc, schooldirecteur op rust
DELIEGE Christine, psychologe op rust
GROSJEAN Alain, bakker-patissier op rust – **Vicevoorzitter**
HEYEN Elvira, advocate
LEVIE Thérèse, criminologe
MASSION Paul, arts
MINGUET Pauline, spoedverpleegkundige
PERICK Thomas, psycholoog en criminoloog – **Secretaris**
POURVEUR Solange, onderdirectrice van een school, op rust – **Voorzitster**
GRISARD Stéphanie, advocate

Klachtencommissie
CHAUVIN Nicolas – Voorzitter
CHARMONT Jean-François
COSSALTER Cidji

Ontslagnemende leden in 2021
BRANDT Sebastian, jurist
ODAERT Moïra, verpleegkundige
ROBLAIN Thibaut, socioloog
TIELMAN Merlin, student politieke wetenschappen

Commission
de Surveillance
Leuze-en-Hainaut

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/leuze-en-hainaut/
Adres :
LeuzeenHainaut@ccsp-belgium.be
Avenue de l'Europe 1A, 7900 Leuze-en-Hainaut

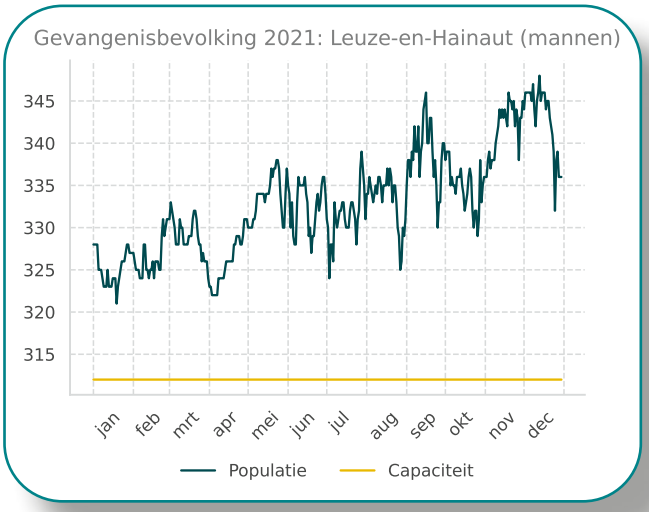
STRAFHUIS
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 312 MANNEN

SAMENSTELLING

BARNICH Frédérique, magistraat
CHAGNIOT Catherine, gespecialiseerde opvoedster
DE LANGHE Eric, directeur bankkantoor, op rust
FAVIER Jean-Paul, eremagistraat
FRANCOIS Hubert, brandweerman, op rust
– **Vicevoorzitter**
GERARD Chantal
LEGA Charlotte, advocate
LIENART Jean-Claude, leraar, diaken – **Voorzitter**
TURINE Sarah, islamologe, directrice centrum Fedasil
VUYLSTEKE Luc, arts – **Secretaris**
WATTIEZ Dominique, arts

Klachtencommissie
FAVIER Jean-Paul – Voorzitter
DE LANGHE Eric
VUYLSTEKE Luc

Ontslagnemende leden in 2021
DUBOIS Julien
FALYS Dominique Anne

Commission
de Surveillance
Marche-en-Famenne

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/marche-en-famenne/
Adres :
MarcheenFamenne@ccsp-belgium.be
Chaussée de Liège 178, 6900 Marche-en-Famenne

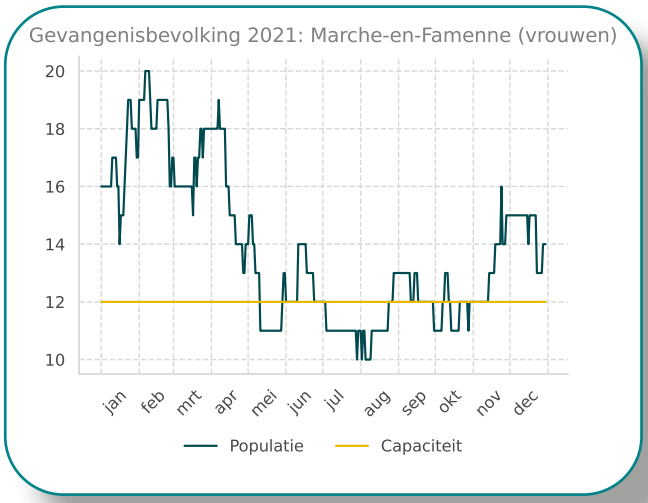
ARREST- EN STRAFHUIS
OPEN REGIME EN COMMUNAUTAIRE
CAPACITEIT: 300 MANNEN | 12 VROUWEN

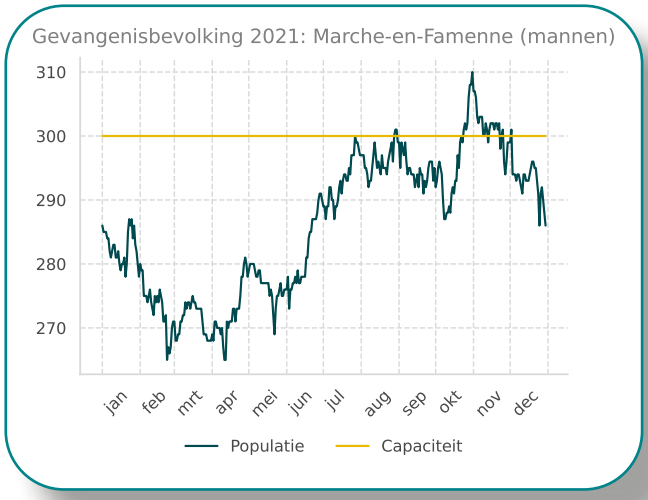
SAMENSTELLING

BRICOURT Alexandre, jurist, lijnpiloot
DE WORM Roland, militair, op rust
DERMIENCE Jean-Louis, industrieel ingenieur
DE VILLE Jean-François, brandweerman, vroeger gevangenisbewaarder
FERY Aline, advocate
GAUTHIER Lola, doctorandus in criminologie
GEORGES Jean-Yves, OCMW van Marche-en-Famenne
HABETS Anne-Marie, centrum voor opgesloten minderjarigen te Sint-Hubert – **Secretaris**
HENDRICK Rebecca, juriste
RIGUELLE Luc, eremagistraat – **Voorzitter**
SAINTMART Hélène, arts
STEYAERT Philippe
VAN ESSCHE Daniel, politieagent op rust
VOUE Alexandra, advocate

Klachtencommissie
VOUE Alexandra – Voorzitster
DEVILLE Jean-François
VAN ESSCHE Daniel

Ontslagnemende leden in 2021
ANSIAUX Julien
DARDENNE Jean-Pierre
GILLES Fabian
HARDENNE Christian
VAJDA Olivier
SIMON Audrey

Commission
de Surveillance
Mons

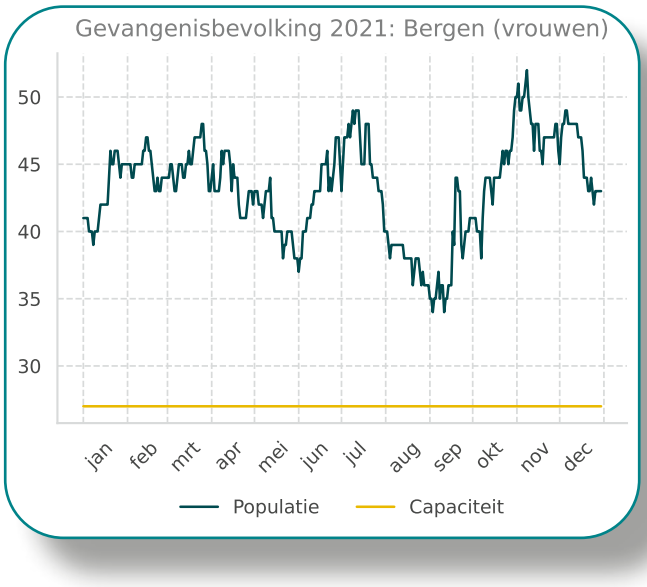
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/mons/
Adres :
Mons@ccsp-belgium.be
Boulevard W. Churchill 24, 7000 Mons

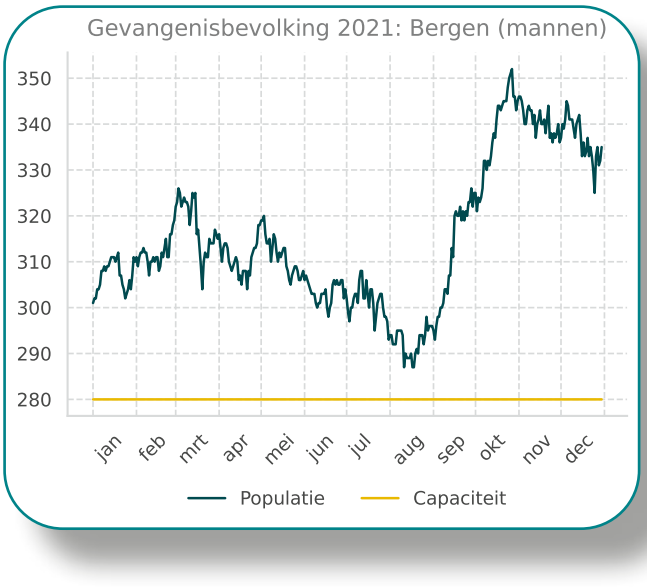
ARREST- EN STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
GESLOTEN REGIME
CAPACITEIT: 274 MANNEN | 27 VROUWEN | 6 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

ALET Essaïd, leraar islamitische godsdienst, op rust
BOURGUIGNON Pierre, ingenieur op rust
CIRRIEZ Pierre, magistraat – **Voorzitter**
DANNEAU Laura, advocate
DEMISSE Jérôme, criminoloog
DUFRANNE Leïla, advocate bij de Balie van Mons
FONTIGNIE Margaux, studente recht
FORTEBRACCIO Stéphanie, gemeentebediende – **Secretaris**
GODIN André, bankbediende op rust
HENRY Clémentine, advocate
KSIEZNIAK Magdalena, technisch verantwoordelijke
LEFRERE-JEANJEAN Anaïs, juriste
LUCET Catherine, arts
MANSIS Marc, afgevaardigde onderwijsvakbond – **Vicevoorzitter**
PACE Antionietta, psychotherapeute
SANTARELLI Marino, advocaat
SCOUFLAIRE Simon, jurist
SIPIDO Aurélie, juriste, HR manager
TRINE Michel, psychiatrisch verpleegkundige

Klachtencommissie
LEFRERE-JEANJEAN Anaïs – Voorzitster
DUFRANNE Leïla
HENRY Clémentine
SCOUFLAIRE Simon

Commission
de Surveillance
Namur

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/namur/
Adres :
Namur@ccsp-belgium.be
Place Abbé Joseph André 7, 5000 Namur

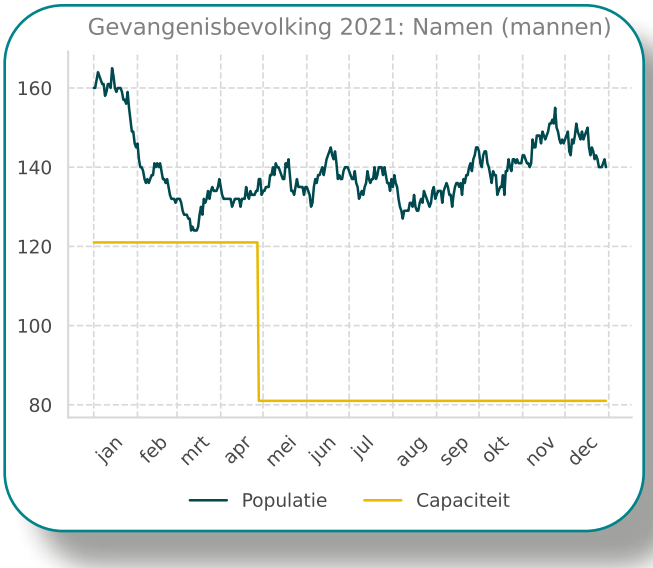
ARREST- EN STRAFHUIS | PSYCHIATRISCHE AFDELING
"PROGRESSIEF" REGIME MET EEN AFDELING OPEN REGIME
CAPACITEIT: 115 MANNEN | 6 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

BISET Thierry, arts – **Secretaris**
BURTON Marie-Sophie, advocate
CANIVET Marie, criminologe
DI MARCO Martina, criminologe, lerares
DISPA Colette, sociaal assistente op rust
EL BOUYERI Amal
LESTARQUY Louise, juriste
PETIT Justine, studente recht
ROUSSEAUX Elisabeth, verpleegkundige, lerares, op rust – **Voorzitster**
THIRY Amandine, historica doctorandus
VALENTE Brandon, criminoloog
ZIANE Emmanuel, economist – **Vicevoorzitter**

Klachtencommissie
BURTON Marie-Sophie – Voorzitster
CANIVET Marie
EL BOUYERI Amal

Ontslagnemende leden in 2021
BARAILLON Aurore
DUSART Romain
GERARD Delphine
KIENTEGA Victor
ROUSSEAU Caroline

Commission
de Surveillance
Nivelles

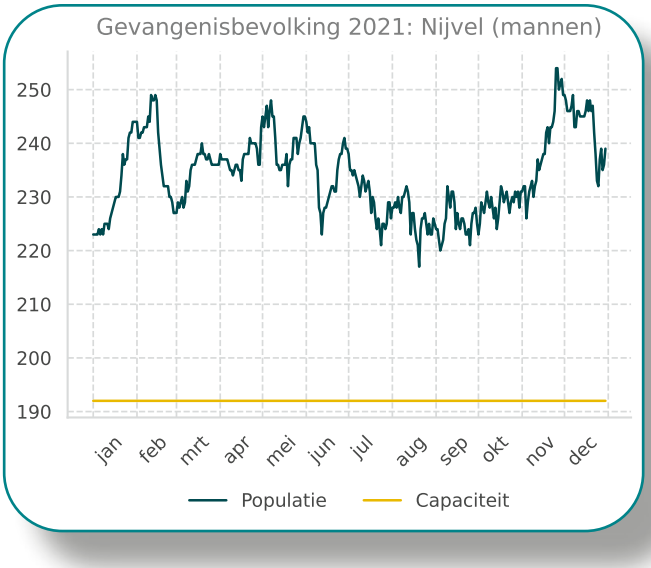
Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/nivelles/
Adres :
Nivelles@ccsp-belgium.be
Avenue de Burlet 4, 1400 Nivelles

ARREST- EN STRAFHUIS
PROGRESSIEF REGIME | IN DE VLEUGEL VAN GEDETINEERDE WERKNEMERS: GEMEENSCHAPSREGIME
CAPACITEIT: 192 MANNEN

SAMENSTELLING

BACK Alain, leidinggevende bedrijven en openbare sector, op rust
BODSON Nicolas, sociaal rechter – op rust
DELABY Paul, architect op rust
DESQUEUVE Véronique, psychologe
GUFFENS Simone, eremagistrate
HENSMANS Philippe, socioloog, directeur van een NGO
LEQUEUX Armand, arts
LOQUIFER Michele, eremagistrate
ORBAN Nicole, secretariaat van de medische directie van een ziekenhuis, op rust
PAULUS DE CHATELET Véronique, op rust
VISART de BOCARME Sophie, sociaal assistente, sociologe – **Voorzitster**
WALRAVENS Anne, sociaal assistente, criminologe
PEEMANS Robert, bedrijfsjurist, op rust – **Secretaris**
VANDENABEEL Philippe, sociaal assistent, licentiaat arbeidswetenschappen, bemiddelaar

Klachtencommissie
GUFFENS Simone – Voorzitster
PAULUS DE CHATELET Véronique
PEEMANS Robert
Ontslagnemende leden in 2021
BOELPAEP Jacques, publiek auteur, economist, op rust
GUTIERREZ CACERES Diego, advocaat
NOIRHOMME Sébastien, criminoloog

Commission
de Surveillance
Paifve

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/paifve/
Adres :
Paifve@ccsp-belgium.be
Route de Glons, 4452 Paifve

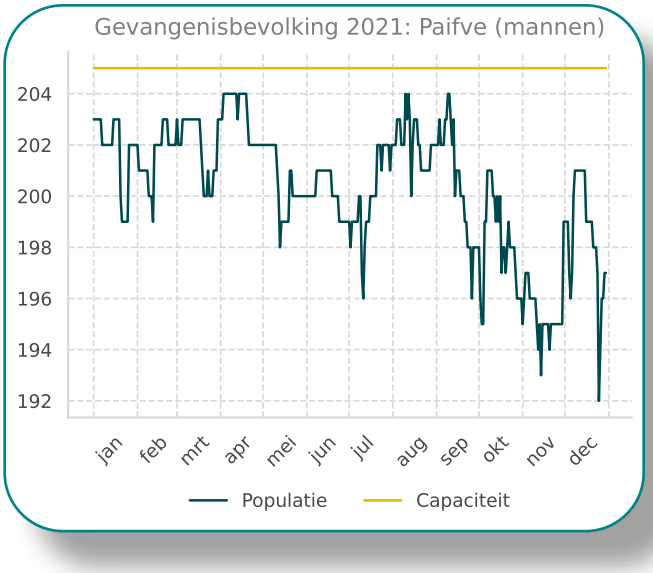
INRICHTING TOT BESCHERMING VAN DE MAATSCHAPPIJ GESLOTEN NACHTREGIME. TIJDENS DE DAG: GEMEENSCHAPS- EN CELREGIME. CAPACITEIT: 205 MANNEN

SAMENSTELLING

BOULANGE Brigitte, verpleegkundige
COUETTE Camille, criminologe in opleiding, opdrachthoudster binnen 2 vzw's die gevangeniskwesties behandelen – **Secretaris ad interim**
DAELE Jacques, arts KNO CHR Citadelle Liège, op rust – **Vicevoorzitter**
DEPRET Dylan, bemiddelaar en masterstudent recht
EHX Aurélie, filosofe, onderzoekster in de geestelijke gezondheidszorg, coördinatrice van een psychiatrische hulpdienst in de leefomgeving
GRECO Alexandra, masterstudente criminologie
KHATMI Iliass , bachelor in recht, vakbondsafgevaardigde in de niet-commerciële sector – **Voorzitter**
PAQUE Christian, eremagistraat
POUPART Béatrice, eremagistrate
WYNANDS Adeline, masterstudente criminologie

Klachtencommissie
PAQUE Christian – Voorzitter
EHX Aurélie
POUPART Béatrice

Ontslagnemende leden in 2021
VANCOPPENOLLE Françoise, logopediste-KNO technica, op rust, **Secretaris**
LE ROUX Charles-Henry, erenotaris

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/saint-hubert/
Adres :
SaintHubert@ccsp-belgium.be
Thiers del Borne, 6870 Saint-Hubert

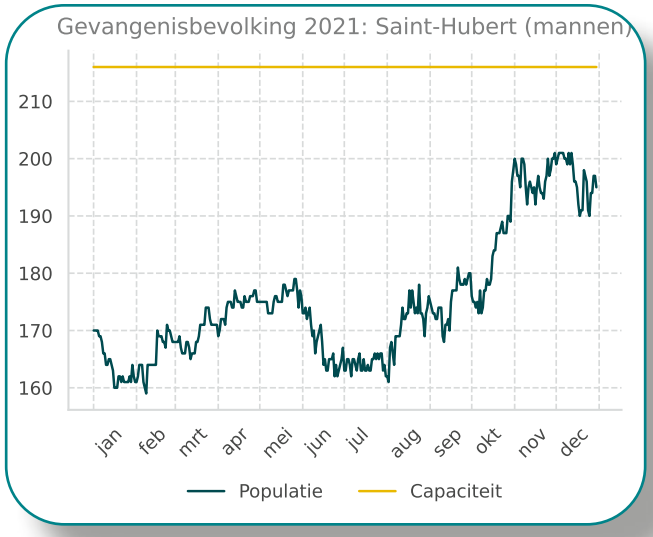
STRAFHUIS
OPEN REGIME EN GEDEELTELIJK GEMEENSCHAPPELIJK REGIME
CAPACITEIT: 216 MANNEN

SAMENSTELLING

SAMENSTELLING
BAUVIR Etienne, tuchtprefect (CFWB)
FERONT Nathalie, ambtenares CFWB
GUIOT Xavier, advocaat
HEINEN Gisèle, klinisch psychologe (CFWB)
LAURENT Michel, gemeente-ambtenaar, op rust – **Voorzitter**
LEDUC Charlotte, gemeentelijk directeur-generaal – **Vicevoorzitster**
MARTIN Gilles, sociaal assistent
PERSOONS Marc, vrederechter
ROMAIN Emilie, advocate
STEENBEKE Ingeborg, taalkundige – **Secretaris ad interim**
WILMART Eric, arts-psychiater

Klachtencommissie
ROMAIN Emilie – Voorzitster
GUIOT Xavier
MARTIN Gilles

Ontslagnemende leden in 2021
de MONTPELLIER d'ANNEVOIE Marie-Gabrielle, psychologe
ANSIAUX Julien, sociaal assistent (CFWB)
TERREUR Nicolas, klinisch psycholoog (CFWB)

Commission
de Surveillance
Tournai

Volledig Jaarverslag :
https://ctrg.belgium.be/commissions/tournai/
Adres :
Tournai@ccsp-belgium.be
Rue de Chantier 1, 7500 Tournai

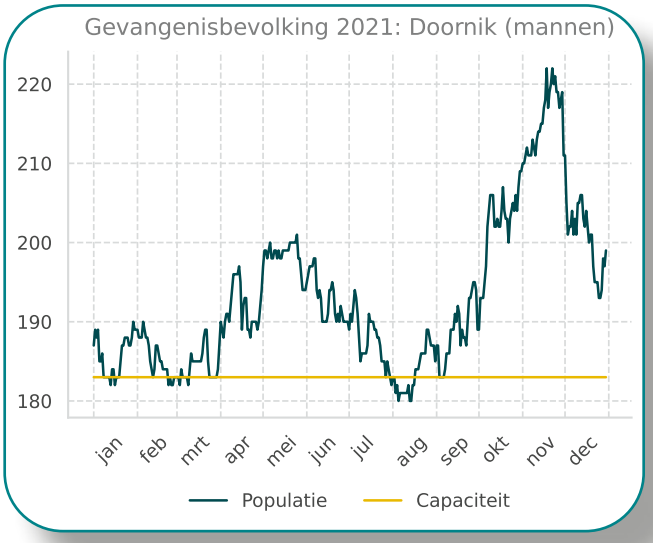
STRAF- EN ARRESTHUIS
VERSCHILLEND REGIME (GEMEENSCHAPS OF GESLOTEN) AFHANKELIJK VAN DE VLEUGEL
CAPACITEIT: 179 MANNEN | 4 AFDELING BEPERKTE DETENTIE

SAMENSTELLING

BOUQUELLE Stéphane, notaris, op rust
CHEVALIER Eric, magistraat, op rust – **Secretaris**
DECSY François, journalist, op rust
DE VILLERS GRANDCHAMPS Eléonore, sociologe, verkoopster
DEVAUX François, jurist
DEZWAENE Annabel, criminologe, office manager (gemeentelijke administratie)
DOUTRELIGNE Alain, leraar, op rust – **Vicevoorzitter**
ENDRENYI François, arts
GREGOIRE Jean-Pierre, psycholoog, directeur van een instelling, op rust – **Voorzitter**
RODRIGUEZ Lucas, advocaat
RONVEAU Jean-Benoît, advocaat
VAN DE VLOET Yves, sociaal assistent, expert in stedelijke veiligheid

Klachtencommissie
CHEVALIER Eric – Voorzitter
VAN DE VLOET Yves
BOUQUELLE Stéphane

Ontslagnemend lid in 2021
GAILLET Alain

Bijlage 2 : Samenvatting van de aanbevelingen

Algemene toezicht

In het kader van zijn verslag 2021 wil de CTRG specifiek de aandacht vestigen op de volgende algemene aanbevelingen:

- De CTRG adviseert het DG EPI om een **beleid voor de beheersing van een gezondheidscrisis** te ontwikkelen dat gebaseerd is op de evaluaties en analyses, uitgevoerd naar aanleiding van de COVID-19-crisis.

- De CTRG adviseert bovendien de minister van Justitie om **systematisch de penitentiaire statistieken op de website van de FOD Justitie te publiceren, evenals alle reglementeringen die van toepassing zijn op de gedetineerden** in de penitentiaire instellingen.

- De **overbevolking in de gevangenissen** is in 2021 opnieuw gestaag toegenomen. Daarom hernieuwt de CTRG voor het derde opeenvolgende jaar zijn aanbeveling voor de minister van Justitie om alle noodzakelijke en toereikende maatregelen te nemen om **de toename van de gevangenisbevolking te stoppen** en om **menselijke en waardige detentieomstandigheden te garanderen aan personen die van hun vrijheid beroofd zijn,** zonder de bestaande gevangeniscapaciteit uit te breiden.

- Daarnaast adviseert de CTRG de minister van Justitie om, in overleg met de andere betrokken actoren, alle vereiste maatregelen te nemen **om een meer doorgedreven toepassing van alternatieve straffen te stimuleren**. Op dezelfde manier moet ook worden **nagedacht over aanpassingen van de gevangenisstraf** en moeten **rechters en procureurs worden gesensibiliseerd** over hun rol in de strijd tegen de overbevolking.

- Wat de **gevangenisinfrastructuur** betreft, beveelt de CTRG de minister van Justitie aan om alle nuttige maatregelen te nemen om, binnen redelijke termijnen, de materiële levensomstandigheden in de penitentiaire instellingen te verbeteren en zo het respect voor de waardigheid en de grondrechten van de gedetineerden te garanderen.

- De CTRG beveelt bovendien de Regie der Gebouwen en de minister van Justitie aan om alle dringende en noodzakelijke herstellingen uit te voeren en om structureel te investeren in de penitentiaire inrichtingen, met name om de bestaande infrastructuur in overeenstemming te brengen met de normen bepaald in het KB van 3 februari 2019.

Transitiehuizen

De CTRG nodigt de minister van Justitie en het DG EPI uit om alle aanbevelingen uit zijn bezoekverslag (2021/01) in acht te nemen bij de uitrol van de toekomstige transitiehuizen.

De CTRG adviseert de minister van Justitie bovendien om zijn bevoegdheid voor het toezicht op de transitiehuizen te erkennen.

Straf- en beveiligde cellen

De Centrale Raad nodigt de minister van Justitie en het DG EPI uit om alle aanbevelingen in zijn verslag over het gebruik van straf- en beveiligde cellen uit te voeren.

Gevangenisinfrastructuur: cellen

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt aan dat de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen bijzondere zorg besteden aan de gezondheid en hygiëne van de cellen, in het bijzonder geldt dit voor:

- insijpelend water via plafonds en ramen;
- vochtigheid in de cellen;
- schimmel op de muren.

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan regelmatig de nodige onderhoudswerkzaamheden en herstellingen uit te voeren in het kader van een onderhoudsplanning zoals bedoeld in het KB van 3 februari 2019 (art. 9).

De CTRG dringt erop aan dat de lokale directies van de penitentiaire instellingen de gedetineerden voldoende materieel en onderhoudsproducten ter beschikking stellen om hun verblijfsruimte te kunnen poetsen en te onderhouden.

De CTRG beveelt bovendien aan dat de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen ervoor zorgen dat alle plaatsen in de gevangenis waar een oproepsysteem vereist is, worden uitgerust met een functioneel systeem. Dit betekent dat het signaal op een permanent bereikbare dienst moet toekomen (KB 3 februari 2019, art. 2 en 4).

De CTRG dringt erop aan om alle cellen zo snel mogelijk in overeenstemming te brengen met de normen waarvan sprake is in het KB van 3 februari 2019 (art. 1 en art. 8) met betrekking tot de afmetingen van de verblijfsruimte (vloeroppervlakte, hoogte, breedte), de ramen, die een natuurlijke lichtinval en rechtstreeks uitzicht op de buitenwereld moeten bieden, en de verluchting, verlichting en verwarming.

Gevangenisinfrastructuur: straf- en beveiligde cellen

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne in de straf- en beveiligde cellen, in het bijzonder geldt dit voor:

- het beddengoed;
- de muren en vloeren;
- de sanitaire voorzieningen.

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan om volledig en schoon beddengoed van goede kwaliteit met een redelijke levensduur ter beschikking te stellen en het regelmatig te verversen. Dit beddengoed omvat:

- een matras;
- lakens:
- voldoende dekens;
- een hoofdkussen en een kussensloop;
- een matrasbeschermer.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan ervoor te zorgen dat de individuele wandelingen voldoende daglicht krijgen (alles wat de toegang tot daglicht al te zeer beperkt, moet worden vermeden) en dat ze beschutting bieden tegen weer en wind.

Gevangenisinfrastructuur: gemeenschappelijke ruimten

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt de penitentiaire administratie en de lokale directies van de penitentiaire instellingen aan bijzondere aandacht besteden aan de gezondheid en hygiëne van de gemeenschappelijke binnenruimten, meer bepaald op de volgende punten:

- insijpelend water;
- vochtigheid;
- schimmel op de muren;
- lekken in het dak;
- de slechte staat van de vloeren.

De specifieke aanbevelingen voor de individuele ruimten zijn ook van toepassing op de gemeenschappelijke ruimten.

Gevangenisinfrastructuur: sanitaire voorzieningen

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om alle cellen zo snel mogelijk te voorzien van een sanitaire ruimte met toiletten, een wastafel en een douche en deze ruimte volledig af te scheiden indien meerdere gedetineerden in dezelfde cel verblijven.

De CTRG herinnert deze autoriteiten er in het bijzonder aan dat er op korte termijn toiletten en een wastafel moeten worden geïnstalleerd in alle cellen van de inrichtingen die daar nog niet over beschikken.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de gedetineerden toegang hebben tot een voldoende aantal functionerende en propere douches met warm water.

De CTRG dringt erop aan dat de gedetineerden regelmatig voldoende schoonmaakproducten en -materieel, wasmiddel en verzorgingsproducten ontvangen.

Gevangenisinfrastructuur: keukens

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Staatssecretaris bevoegd voor de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de keukens indien nodig aangepast en/of hersteld worden, zodat alle gedetineerden beschikken over voldoende voedsel dat aan de moderne hygiënenormen voldoet en zo nodig aangepast is aan hun gezondheidstoestand (art. 42 van de Basiswet).

De CTRG herinnert eraan dat defecte elektrische systemen dringend moeten worden hersteld en aangepast, onder meer vanwege het brandgevaar.

Gevangenisinfrastructuur: bezoekruimten

Specifieke aanbeveling:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de lokale directies van de instellingen aan om, indien dit nog niet het geval is, voldoende ruimten ter beschikking te stellen voor gemeenschappelijke activiteiten zoals fitness, recreatie, opleiding, werk en bezoeken, waarop de gedetineerden recht hebben op grond van de artikelen 60, 76, 79, 81 en 82 van de Basiswet.

Gevangenisinfrastructuur: medische lokalen

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de medische lokalen indien nodig aangepast en/of hersteld worden, opdat de gezondheidszorg voor alle gedetineerden gelijkwaardig is met de gezondheidszorg in de vrije maatschappij (art. 88 van de Basiswet).

De CTRG herinnert de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen er ook aan dat alle instellingen moeten worden voorzien van een voldoende medische lokalen met moderne en functionele uitrusting en apparatuur, zodanig dat de vereiste onderzoeken en voorgeschreven behandelingen op dezelfde manier kunnen plaatsvinden als buiten de gevangenis (art. 88 van de Basiswet).

Gevangenisinfrastructuur: buitenruimten

Specifieke aanbevelingen:

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan om ervoor te zorgen dat de wandelkoeren ruim en behoorlijk uitgerust zijn, zodat de gedetineerden zich fysiek kunnen uitleven, en ze zo in te richten dat rustpauzes mogelijk zijn (vb. banken). Voorts moet er beschutting tegen slechte weersomstandigheden zijn, en een toilet zijn.

De CTRG beveelt de minister van Justitie en de Regie der Gebouwen aan geschikte oplossingen te zoeken om de wandelingen te beveiligen tegen het overgooien van verboden voorwerpen van buiten de gevangenis.

De CTRG beveelt bovendien de penitentiaire administratie en de lokale directies aan om ervoor te zorgen dat de wandelingen regelmatig worden onderhouden en dat alle nodige maatregelen worden genomen om de aanwezigheid van ongedierte op de wandelingen in te dijken en te bestrijden.

Het voorstel van de CTRG in het kader van het OPCAT

De CTRG roept de federale regering op om **het OPCAT** (in 2005 ondertekend) **te ratificeren** door zijn akte van bekrachtiging neer te leggen bij de Verenigde Naties en terzelfder tijd **een NPM**, waarin de CTRG een actieve rol zal spelen, **op te richten** of aan te duiden.

Het beklagrecht

De CTRG beveelt DG EPI aan erover te waken dat de directies van de gevangenissen een beroep kunnen doen op voldoende personeelsleden en juridische bijstand opdat de directies ten volle hun medewerking aan het beklagrecht kunnen verlenen.

De CTRG nodigt DG EPI uit zich verder in te spannen om alle directies van de gevangenissen te overtuigen van het belang en de waarde van het beklagrecht en hen ertoe aan te zetten blijvend hun medewerking aan het beklagrecht te verlenen.

De CTRG herhaalt zijn aanbeveling aan de minister van Justitie en DG EPI om alle regelgeving, met inbegrip van de ministeriële omzendbrieven, collectieve brieven en andere instructies te publiceren op de website van de FOD Justitie, in het bijzonder opdat elke gedetineerde, advocaat of vertrouwenspersoon onverkort kennis kan nemen van de voorschriften waarop de directie haar beslissingen steunt.

Samenwerking met de CPT

De CTRG roept de federale regering op om haar verbintenissen ten aanzien van de Raad van Europa, het EVRM en het CPT na te komen en bijgevolg te verzoeken om over te gaan tot de **automatische publicatie van de toekomstige verslagen van de bezoeken van het CPT** zodra die aan de regering worden overgemaakt.

Bijlage 3: Beklagrecht - de cijfers in detail

établissement instelling	région regio	# de détenus au 31 déc 2021 (chiffres DG EPI) # gedetineerden op 31 dec 2021 (cijfers DG EPI)	% de détenus dans une prison particulière par rapport à la population globale de détenus % aantal gedetineerden die in een bepaalde gevangenis verblijven ten opzichte van de totale gevangenispopulatie	# de plaintes au 31 déc 2021 # klachten op 31 dec 2021	% des plaintes dans une prison particulière par rapport au total des plaintes % van de klachten in een bepaalde gevangenis t.o.v. het totale aantal klachten	% de plaintes par rapport au % de détenus % van klachten t.o.v. % van gedetineerden
Antwerpen / Anvers	VL	661	6,15%	107	5,96%	0,97
Beveren	VL	315	2,93%	128	7,13%	2,44
Brugge / Bruges	VL	770	7,16%	136	7,58%	1,06
Dendermonde / Termonde	VL	232	2,16%	26	1,45%	0,67
Gent / Gand	VL	437	4,06%	72	4,01%	0,99
Hasselt	VL	583	5,42%	56	3,12%	0,58
Hoogstraten	VL	194	1,80%	58	3,23%	1,79
Ieper / Ypres	VL	99	0,92%	52	2,90%	3,15
Leuven centraal / Louvain central	VL	388	3,61%	131	7,30%	2,02
Leuven hulp / Louvain secondaire	VL	194	1,80%	45	2,51%	1,39
Mechelen / Malines	VL	126	1,17%	73	4,07%	3,47
Merksplas	VL	430	4,00%	101	5,63%	1,41
Oudenaarde / Audenarde	VL	154	1,43%	14	0,78%	0,54
Ruiselede	VL	55	0,51%	1	0,06%	0,11
Tongeren / Tongres	VL	46	0,43%	0	0,00%	0,00
Turnhout	VL	291	2,71%	109	6,08%	2,25
Wortel	VL	301	2,80%	36	2,01%	0,72

établissement instelling	région regio	# de plaintes au 31 déc 2021 # klachten op 31 dec 2021	irrecevable onontvankelijk	non fondé ongegrond	fondé gegrond	abandon de plainte klachtafstand	pas encore de décision nog geen uitspraak
Antwerpen / Anvers	VL	107	25	37	19	15	11
Beveren	VL	128	20	46	16	19	27
Brugge / Bruges	VL	136	53	27	17	8	31
Dendermonde / Termonde	VL	26	6	7	7	4	2
Gent / Gand	VL	72	21	16	18	3	14
Hasselt	VL	56	32	6	15	3	0
Hoogstraten	VL	58	39	14	0	0	5
Ieper / Ypres	VL	52	29	12	5	0	6
Leuven centraal / Louvain central	VL	131	49	27	39	11	5
Leuven hulp / Louvain secondaire	VL	45	4	25	6	3	7
Mechelen / Malines	VL	73	22	38	8	2	3
Merksplas	VL	101	28	17	47	3	6
Oudenaarde / Audenarde	VL	14	6	5	2	1	0
Ruiselede	VL	1	1	0	0	0	0
Tongeren / Tongres	VL	0	0	0	0	0	0
Turnhout	VL	109	46	28	29	1	5
Wortel	VL	36	14	12	7	0	3

établissement instelling	région regio	# de détenus au 31 déc 2021 (chiffres DG EPI) # gedetineerden op 31 dec 2021 (cijfers DG EPI)	% de détenus dans une prison particulière par rapport à la population globale de détenus % aantal gedetineerden die in een bepaalde gevangenis verblijven ten opzichte van de totale gevangenispopulatie	# de plaintes au 31 déc 2021 # klachten op 31 dec 2021	% des plaintes dans une prison particulière par rapport au total des plaintes % van de klachten in een bepaalde gevangenis t.o.v. het totale aantal klachten	% de plaintes par rapport au % de détenus % van klachten t.o.v. % van gedetineerden
Andenne	FR	411	3,82%	35	1,95%	0,51
Arlon / Aarlen	FR	109	1,01%	10	0,56%	0,55
Dinant	FR	57	0,53%	3	0,17%	0,32
Huy / Hoei	FR	77	0,72%	3	0,17%	0,23
Ittre / Itter	FR	402	3,74%	76	4,24%	1,13
Jamioulx	FR	382	3,55%	18	1,00%	0,28
Lantin	FR	809	7,52%	44	2,45%	0,33
Leuze-en-Hainaut	FR	336	3,12%	61	3,40%	1,09
Marche-en-Famenne	FR	300	2,79%	47	2,62%	0,94
Marneffe	FR	127	1,18%	10	0,56%	0,47
Mons / Bergen	FR	378	3,51%	47	2,62%	0,75
Namur / Namen	FR	140	1,30%	6	0,33%	0,26
Nivelles / Nijvel	FR	239	2,22%	46	2,56%	1,15
Paifve	FR	197	1,83%	3	0,17%	0,09
Saint-Hubert / Sint-Hubert	FR	195	1,81%	16	0,89%	0,49
Tournai / Doornik	FR	199	1,85%	34	1,90%	1,02

établissement instelling	région regio	# de plaintes au 31 déc 2021 # klachten op 31 dec 2021	onontvankelijk irrecevable	ongegrond non fondé	gegrond fondé	klachtafstand abandon de plainte	nog geen uitspraak pas encore de décision
Andenne	FR	35	7	2	15	7	4
Arlon / Aarlen	FR	10	5	3	2	0	0
Dinant	FR	3	2	0	0	1	0
Huy / Hoei	FR	3	2	0	0	1	0
Ittre / Itter	FR	76	29	15	9	14	9
Jamioulx	FR	18	5	4	2	5	2
Lantin	FR	44	10	11	12	9	2
Leuze-en-Hainaut	FR	61	26	14	8	12	1
Marche-en-Famenne	FR	47	14	6	10	16	1
Marneffe	FR	10	7	2	1	0	0
Mons / Bergen	FR	47	21	5	9	6	6
Namur / Namen	FR	6	3	2	1	0	0
Nivelles / Nijvel	FR	46	12	13	12	7	2
Paifve	FR	3	1	1	0	0	1
Saint-Hubert / Sint-Hubert	FR	16	9	1	1	5	0
Tournai / Doornik	FR	34	8	8	5	7	6

établissement instelling	région regio	# de détenus au 31 déc 2021 (chiffres DG EPI) # gedetineerden op 31 dec 2021 (cijfers DG EP)	% de détenus dans une prison particulière par rapport à la population globale de détenus % aantal gedetineerden die in een bepaalde gevangenis verblijven ten opzichte van de totale gevangenispopulatie	# de plaintes au 31 déc 2021 # klachten op 31 dec 2021	% des plaintes dans une prison particulière par rapport au total des plaintes % van de klachten in een bepaalde gevangenis t.o.v. het totale aantal klachten	% de plaintes par rapport au % de détenus % van klachten t.o.v. % van gedetineerden
Forest-Berkendael / Vorst-Berkendael	BRU	255	2,37%	42	2,34%	0,99
Saint-Gilles / Sint-Gillis	BRU	866	8,05%	148	8,25%	1,02

établissement instelling	région regio	# de plaintes au 31 déc 2021 # klachten op 31 dec 2021	onontvankelijk irrecevable	ongegrond non fondé	gegrond fondé	klachtafstand abandon de plainte	nog geen uitspraak pas encore de décision
Forest-Berkendael / Vorst-Berkendael	BRU	42	11	9	16	5	1
Saint-Gilles / Sint-Gillis	BRU	148	29	13	59	29	18

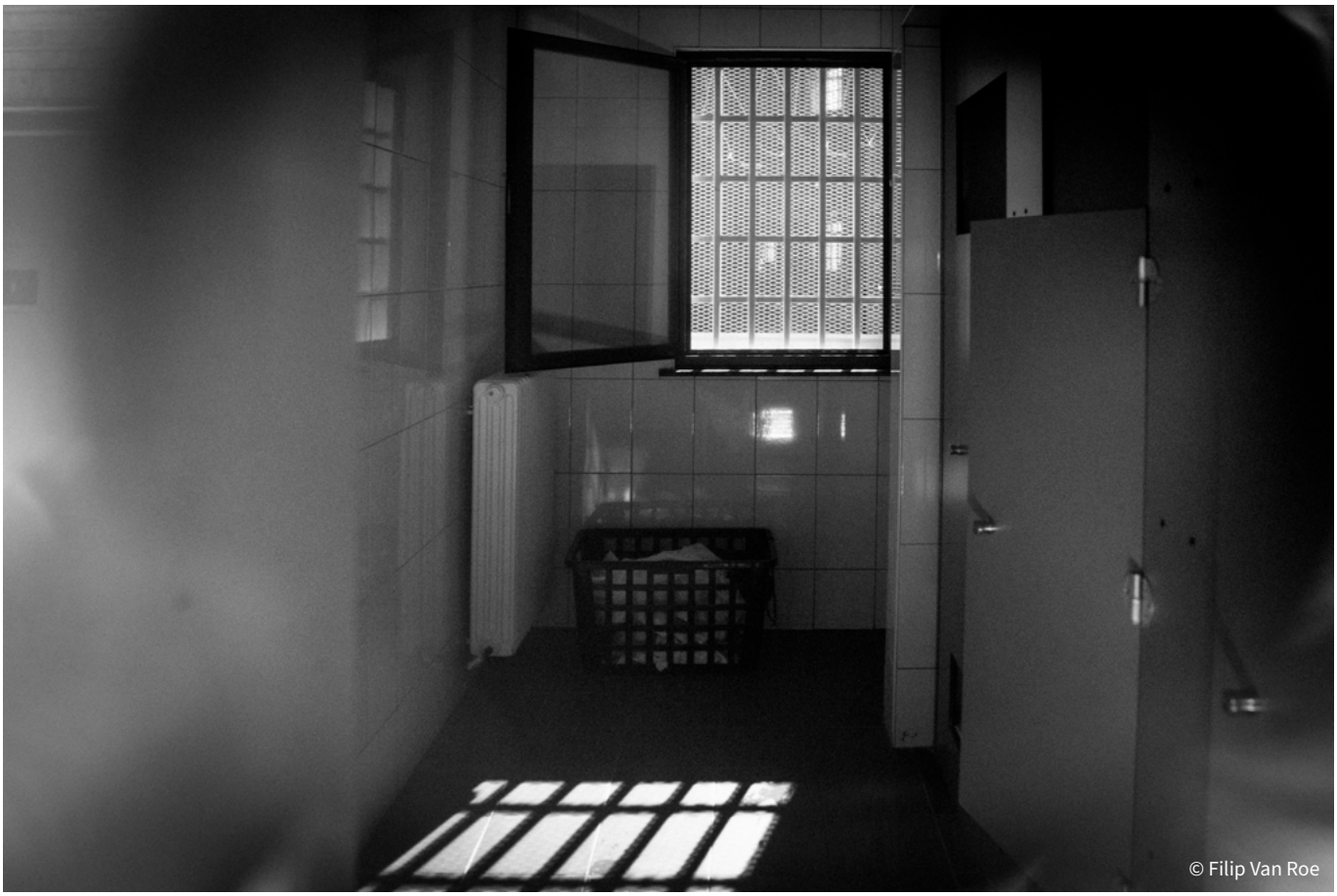
Bijlage 4 : Detail van de uitgaven 2021

in euro / en euro

Artikel Article	Description	Begroting 2021 Budget ajusté (1)	Uitslagen 2021 Résultats (2)	Verschil Ecart (1) - (2)	Omschrijving
TITRE I : DÉPENSES COURANTES / TITEL I : LOPENDE UITGAVEN					
A : MEMBRES DU CONSEIL/ RAADSLEDEN					
A 1000	Masse salariale	491.971,60	391.080,58	100.891,02	Loonmassa
A 2000	Compléments de rémunérations réglementaires	45.375,75	21.780,59	23.595,16	Reglementaire weddetoeslagen
A 3000	Charges patronales	0,00	0,00	0,00	Werkgeverskosten
A 4000	Indemnités et allocations liées au statut	1.480.833,69	475.722,21	1.005.111,48	Statuutgebonden vergoedingen en toelagen
A 5000	Frais liés à une activité	141.507,55	69.670,06	71.837,49	Activiteitgebonden kosten
A 6000	Formation	35.175,00	24.349,92	10.825,08	Vorming
	Total	**2.194.863,59**	**982.603,36**	**1.212.260,23**	**Totaal**
B : PERSONNEL / PERSONEEL					
B 1000	Masse salariale	1.347.705,00	1.113.140,04	234.564,96	Loonmassa
B 2000	Compléments de rémunérations réglementaires	115.877,43	51.028,72	64.848,71	Reglementaire weddetoeslagen
B 3000	Charges patronales	42.000,00	47.634,01	-5.634,01	Werkgeverskosten
B 4000	Indemnités liées au statut	0,00	470,07	-470,07	Statuutgebonden vergoedingen
B 5000	Frais liés à une activité	20.100,00	12.393,83	7.706,17	Activiteitgebonden kosten
B 6000	Recrutement et formation	21.158,19	6.947,13	14.211,06	Aanwerving en vorming
	Total	**1.546.840,62**	**1.231.613,80**	**315.226,82**	**Totaal**
D : DOCUMENTATION / DOCUMENTATIE					
D 1000	Abonnements, achats, reliures et documentation	6.000,00	975,76	5.024,24	Abonnementen, aankopen, inbinden en documentatie
	Total	**6.000,00**	**975,76**	**5.024,24**	**Totaal**
E : BÂTIMENTS / GEBOUWEN					
E 1000	Aménagement, réparations et entretien	0,00	0,00	0,00	Inrichting, herstellingen en onderhoud
E 2000	Contrats d'entretien	12.000,00	5.222,74	6.777,26	Onderhoudscontracten
E 3000	Fournitures	0,00	0,00	0,00	Benodigdheden
E 4000	Assurances	2.500,00	200,27	2.299,73	Verzekeringen
E 5000	Sécurisation	1.000,00	0,00	1.000,00	Beveiliging
E 6000	Loyer/indemnité d'occupation & taxes	8.000,00	7.524,98	475,02	Huur/bezettingsvergoeding & belastingen
E 7000	Charges	19.000,00	0,00	19.000,00	Lasten
	Total	**42.500,00**	**12.947,99**	**29.552,01**	**Totaal**
G : ÉQUIPEMENT ET ENTRETIEN / UITRUSTING EN ONDERHOUD					
G 1000	Mobilier et équipement de bureau	1.000,00	48,77	951,23	Meubilair en kantooruitrusting
G 2000	Machines de bureau	9.000,00	1.716,98	7.283,02	Kantoormachines
G 3000	Machines	1.000,00	0,00	1.000,00	Machines
G 4000	Œuvres d'art	0,00	0,00	0,00	Kunstwerken

Artikel Article	Description	Begroting 2021 Budget ajusté (1)	Uitslagen 2021 Résultats (2)	Verschil Ecart (1) - (2)	Omschrijving
G 5000	Plantes et plantations	500,00	102,42	397,58	Planten en plantsoenen
G 6000	Installations multimédia	1.000,00	0,00	1.000,00	Multimediavoorzieningen
	Total	**12.500,00**	**1.868,17**	**10.631,83**	**Totaal**
	H : ARTICLES DE CONSOMMATION COURANTE / VERBRUIKSGOEDEREN				
H 1000	Cafétéria	6.000,00	1.715,90	4.284,10	Cafetaria
H 2000	Articles de bureau	8.000,00	2.283,59	5.716,41	Kantoorbenodigdheden
H 3000	Vêtements de service	0,00	0,00	0,00	Dienstkledij
H 4000	Distinctions honorifiques	0,00	0,00	0,00	Onderscheidingstekens
H 5000	Divers	1.000,00	812,28	187,72	Allerlei
	Total	**15.000,00**	**4.811,77**	**10.188,23**	**Totaal**
	I : POSTE - TELECOM / POST - TELECOM				
I 1000	Poste	3.000,00	2.842,85	157,15	Post
I 2000	Télécommunication	5.000,00	4.474,93	525,07	Telecom
	Total	**8.000,00**	**7.317,78**	**682,22**	**Totaal**
	J : INFORMATIQUE & BUREAUTIQUE / INFORMATICA & BUREAUTICA				
J 1000	Contrats et fournitures	44.000,00	43.631,80	368,20	Contracten en benodigdheden
J 2000	Services externes	25.000,00	24.717,40	282,60	Dienstverlening door externen
J 3000	Leasing	0,00	0,00	0,00	Leasing
	Total	**69.000,00**	**68.349,20**	**650,80**	**Totaal**
	L : RELATIONS EXTERNES / EXTERNE RELATIES				
L 1000	Publications	5.000,00	4.574,99	425,01	Publicaties
L 2000	Presse	2.500,00	0,00	2.500,00	Pers
L 3000	Site internet	500,00	315,61	184,39	Internet website
L 4000	Campagne d'information	14.000,00	12.032,32	1.967,68	Informatiecampagne
L 5000	Relations publiques	2.500,00	174,54	2.325,46	Public relations
L 6000	Organisation des journées d'études, colloques	23.000,00	12.730,31	10.269,69	Inrichting studiedagen, colloquia
L 7000	Délégations étrangères et stagiaires	1.000,00	0,00	1.000,00	Buitenlandse delegaties en stagiairs
	Total	**48.500,00**	**29.827,77**	**18.672,23**	**Totaal**
	M : VOITURES / WAGENPARK				
M 1000	Assurances, taxes, location et leasing	0,00	0,00	0,00	Verzekeringen, belastingen, huur en leasing
M 2000	Carburants et huile	0,00	0,00	0,00	Brandstof en olie
M 3000	Réparations et entretien	0,00	0,00	0,00	Herstellingen en onderhoud
M 4000	Parking	1.500,00	160,50	1.339,50	Parking
	Total	**1.500,00**	**160,50**	**1.339,50**	**Totaal**
	N : DÉPENSES IMPRÉVISIBLES / ONVOORZIENBARE UITGAVEN				
N 1000	Dépenses imprévisibles	250,00	0,00	250,00	Onvoorzienbare uitgaven
	Total	**250,00**	**0,00**	**250,00**	**Totaal**
	O : COLLABORATION EXTERNE / EXTERNE MEDEWERKERS				
O 1000	Secrétariat social	1.000,00	1.275,92	-275,92	Sociaal secretariaat
O 2000	Honoraires	30.640,00	29.391,19	1.248,81	Erelonen
O 3000	Personnel intérimaire	9.171,00	9.171,71	-0,71	Interimpersoneel

Artikel Article	Description	Begroting 2021 Budget ajusté (1)	Uitslagen 2021 Résultats (2)	Verschil Ecart (1) - (2)	Omschrijving
	Total	**40.811,00**	**39.838,82**	**972,18**	**Totaal**
	Q : ORGANISATIONS INTERNATIONALES / INTERNATIONALE ORGANISATIES				
Q 1000	Cotisations aux organisations internationales	0,00	0,00	0,00	Lidmaatschapsbijdragen aan internationale organisaties
Q 2000	Organisation des activités au sein des organisations internationales	0,00	0,00	0,00	Organisatie van activiteiten in internationale organisaties
	Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**Totaal**
	U : MISSIONS SPÉCIFIQUES / SPECIFIEKE OPDRACHTEN				
U 1000	Missions spécifiques	0,00	0,00	0,00	Specifieke opdrachten
	Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**Totaal**
	V : CHARGES FINANCIÈRES / FINANCIËLE KOSTEN				
V1000	Charges financières	2.500,00	66,61	2.433,39	Financiële kosten
V2000		0,00	0,00	0,00	Diverse en toevallige uitgaven
	Total	**2.500,00**	**66,61**	**2.433,39**	**Totaal**
	Total des dépenses courantes	**3.988.265,21**	**2.380.381,53**	**1.607.883,68**	**Totaal van de lopende uitgaven**
	TITRE II : DÉPENSES DE CAPITAL / TITEL II : KAPITAALUITGAVEN				
	EE : BÂTIMENTS / GEBOUWEN				
EE 1000	Travaux et équipement	5.000,00	0,00	5.000,00	Werken en uitrusting
EE 3000	Machines	5.000,00	0,00	5.000,00	Machines
EE 5000	Installations de sécurisation	0,00	0,00	0,00	Veiligheidsvoorzieningen
	Total	**10.000,00**	**0,00**	**10.000,00**	**Totaal**
	GG : ÉQUIPEMENT ET ENTRETIEN / UITRUSTING EN ONDERHOUD				
GG 1000	Mobilier et équipement de bureaux	2.500,00	0,00	2.500,00	Meubilair en kantooruitrusting
GG 2000	Machines de bureau	1.000,00	422,23	577,77	Kantoormachines
GG 3000	Machines	0,00	0,00	0,00	Machines
GG 4000	Œuvres d'art	0,00	0,00	0,00	Kunstwerken
	Total	**3.500,00**	**422,23**	**3.077,77**	**Totaal**
	JJ : INFORMATIQUE ET BUREAUTIQUE / INFORMATICA EN BUREAUTICA				
JJ 1000	Informatique, bureautique et matériel de télécommunication	42.000,00	23.063,01	18.936,99	Informatica-, bureautica- en telecommunicatiemateriaal
	Total	**42.000,00**	**23.063,01**	**18.936,99**	**Totaal**
	MM : VOITURES / WAGENPARK				
MM 1000	Voitures	0,00	0,00	0,00	Voertuigen
	Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**Totaal**
	Total des dépenses de capital	**55.500,00**	**23.485,24**	**32.014,76**	**Totaal van de kapitaaluitgaven**
	TITRE III : DÉPENSES DE TRANSFERTS / TITEL III : TRANSFERUITGAVEN				
	Transferts vers autres institutions	0,00	0,00	0,00	Transfers naar andere instellingen
	Total	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**Totaal**
	Total des dépenses de transferts	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**Totaal van de transferuitgaven**
	TOTAL GÉNÉRAL / ALGEMEEN TOTAAL				
		4.043.765,21	**2.403.866,77**	**1.639.898,44**	

© 2022, Centrale toezichtsraad voor het gevangeniswezen (CTRG)

Ontwerp en druk: Centrale drukkerij van de Kamer van volksvertegenwoordigers
Vertaling: Belga Translations
Verantwoordelijke uitgever: Marc Nève
Fotograaf: Filip Van Roe - *https://filipvanroe.com/*

CTRG
Centrale Toezichtsraad
voor het Gevangeniswezen

De Centrale Toezichtsraad voor het Gevangeniswezen waakt over het respect voor de rechten en de menselijke waardigheid van personen in detentie

Leuvenseweg 48/2
1000 Brussel

www.ctrg.belgium.be
info@ctrg-belgium.be

Tel. : +32 2 549 94 70